

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κλπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

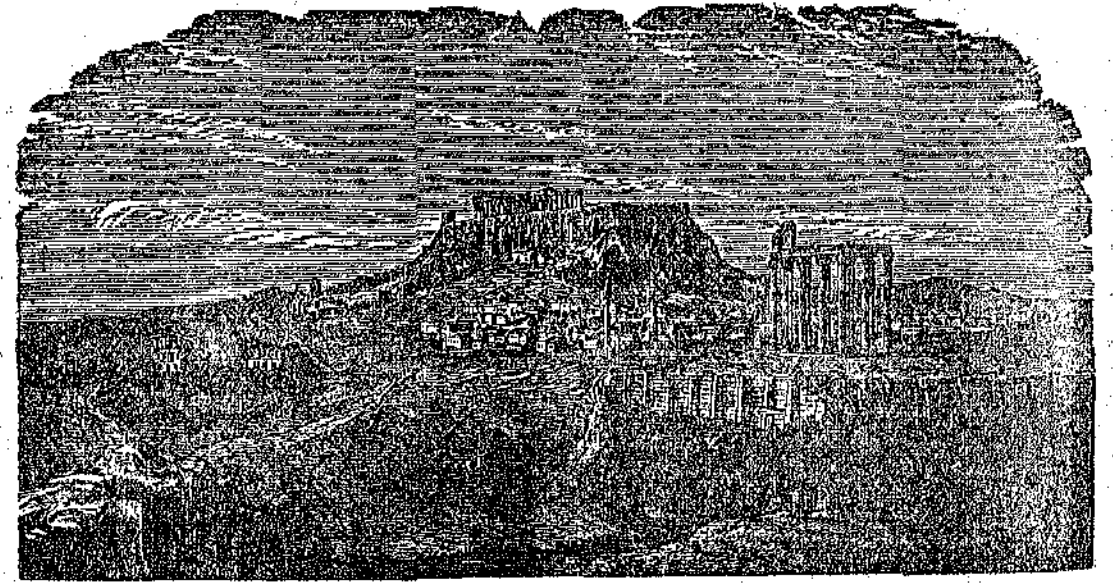
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1859 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860.

ΑΘΗΝΑΙΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1860.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1859.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 232.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΩΤΑΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

του

K. VILLEMMAIN.

—ooo—

Ὁ κλεινὸς φίλος τῶν Ἑλλήνων K. Villemmain ἐξέδοτο ἐσχάτως τὸν πρῶτον τόμον συγγράμματος, τὸν τίτλον τοῦτον φέροντα· « Δοκίμια περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, κ.λ. » Πρὶν ἢ δημοσιεύσωμεν ἀνάλυσίν τινα τοῦ ἐμβριθεστάτου τούτου ποήματος, κοινοποιούμεν μεταφράσιν τοῦ ΚΕ κεφαλαίου αὐτοῦ, σταθεύσαν ἐκ Γαλλίας ὑπὸ νέου δημογενοῦς πατριωτικώτατα ἔχοντος αἰσθήματα, καὶ ὑπὲρ πατρίδος ἀδιακώπως συνηγοροῦντα ἐν τῇ πρωτενοῦσῃ τῆς Γαλλίας. Προτάττοντες δὲ καὶ μέρος τῶν ὅσα ἐγραψεν αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστέλλων τὴν μετάφρασιν, λυπούμεθα ὅτι ἐβιάσθημεν, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους εὐκόλως ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης, νὰ παραλείψωμεν ἄλλας τὰς περὶ Ἀνατολῆς παρατηρήσεις αὐτοῦ, εἰ καὶ ὀρθοτάτας καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ οὐ τοῦ τυχεύοντος γεγραμμένας.

Ἐν Παρίσις, τὴν 2 Ἰουλίου 1859.

Κύριε Συντάκτα!

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς σταλῶ ὡς ἀπαρχὴν μετὰ τινα ἐργασίαν, πᾶν ἀναξίαν τῶν φιλομούσων καὶ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διεσπαρμένων ἀναγνωστῶν σας. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐλπίζουμένη μοι ἐπίεικεια τούτων, ἀφ' ἑτέρου αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι φιλικαὶ προτροπαὶ σας μὲ κατέπεισαν νὰ ἀναλάβω τὴν μετάφρασιν τοῦ ΚΕ κεφαλαίου τῶν ἀρτίως δημοσιευθέντων α Δοκιμίων περὶ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως ὡς καὶ περὶ τῶν σχέσεων τῆς πρὸς τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν μεγαλείου τῶν ἔθνων, παρὰ τοῦ ἐξόχου ἐν συγγραφέως καὶ φιλέλλησι K. Villemmain, ἱσαβίου γραμματέως τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, μέλους πολλῶν ἄλλων ἐντοπίων καὶ ἀλλοδαπῶν ἐταιριῶν, καὶ πάλαι ἱπουργοῦ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Προτίμησα δὲ τὸ τεμάχιον τοῦτο παντὸς ἄλλου, πρῶτον μὲν διότι δὲν κρίνω ἑμαυτὸν κατάλληλον ἐνᾷ γενικῇ τινα ἀνάλυσιν τοῦ σοφοῦ τούτου συγγραμματος ἀναδεχθῆ, οὐτινὸς ἐν παρόδῳ τὴν καινοφανῆ καὶ σφόδρα εὐφυᾶ σύγκρισιν τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Βοστανίου τοῖς φιλαναγνώσταῖς συνίστημι, καίτοι ὁ πρῶτανις τῶν συγγραφέων ἑλληνοστῶν, ὁ δὲ δεύτερος Βύλχιος (Boëchke) σιωκρατικῶς ὀλίγον εἰρωνεύων, νομίζω, θαυμασίαν (merveilleuse) αὐτὴν εὔρεν, ὡς μοι εἶπεν· δεύτερον δὲ διότι δὲν ἠδυνάμην καλῆτερον ἐφαδισμένος νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιον τοῦ πανελλή-

νίου, οὐδὲ σαφεστέρην ἰδεῖν νὰ τῷ δώσω τοῦ ὅλου ὡς καὶ τῶν ἀκραιφνῶς μέχρι τοῦ νῦν διασωζομένων φιλελληνικωτάτων, ὡς παρίγνωστον, αἰσθημάτων τοῦ Ἀριστάρχου τούτου τῶν νέων χρόνων, εἰς ὃν ἅπαντες μεγάλας χάριτας ὁρῶμεν διὰ τὰς ἐπιδαφλευμένας ἀπαύστως εὐχάς του ὑπὲρ τῆς γενικῆς παλιγγενεσίας καὶ εὐμερείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐπειδὴ δὲ ἅπας ὁ λόγος περὶ τοῦ προσευτέρου τῶν ἐν Γαλλίᾳ φιλελλήνων γίνεται, χρέος μου ἀπαραίτητον, νομίζω, νὰ εὐχαριστήσω σὺν τούτῳ καὶ δημοσίως ἐν ὀνόματι τῶν προσφιλῶν μοι ὁμογενῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἐνταῦθα συσπουδαστῶν μου, αἵτινες, ἐλπίζω, καὶ ἐπιδοκιμάσουσι με, τὴν πρότις τῆς Εὐρώπης δημοσιογράφον καὶ εὐφραδέστατον καθηγητὴν, Saint-Marc Girardin, τὸν κάλλιον παντὸς ἄλλου τὰ τῆς ἀνατολῆς πράγματα κατέχοντα, κατ' αὐτὴν τὴν γενομένην μοι προφορικὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀειμνήστου καὶ πανσόφου Α. Humboldt, ὅστις ἐπαξίως τοὺς ἐν τῇ κλεινῇ Γερμανίᾳ φίλους τῆς πατρίδος μας ἀντεπροσώπευσε μετὰ τοῦ πολυσεβαστοῦ Θεοφίλου. Ὅτε τὸν καλὸν κάγαθον Brunet de Presle δύναμαι ν' ἀποσιωπήσω, ὅστις ὡς ἄλλος Ἀβραὰμ εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλους τοὺς ἐν Παρισίοις εὐρισκομένους Ἕλληνας προθύμως καὶ φιλοξένως ὑποδέχεται, οὔτε τὸν ἀξιοσέβαστον Déchéque, τοὺς φιλομούσους Egger καὶ Guigniaut καὶ Gerusez, ὡς καὶ τὸν ζωηρὸν νέον καὶ ἐπιστήμιόν μου φίλον Φραγκίσκον Lenormant, περὶ ὃν ἤδη μυῖαν ἐποίησαντο ὡς ἔδει ἐν τῇ Παρθώρᾳ αἱ εὐφραδεῖς τοῦ Ἀποδημητοῦ ἀναμνήσεις.

Πρὶν ἢ ἐπιχειρήσω τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀνὰ χειρὸς Κεφαλαίου, ἐνόμισα χρέος μου νὰ ζητήσω ἄδειαν περὶ τούτου παρὰ τοῦ κλεινοῦ συγγραφέως· ἐπιτρέψατέ μοι δὲ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ δημοσιεύσετε καὶ τὴν ἐπιστολήν μου, καὶ τὴν ἀπάντησιν ἣν ἐνεύσε νὰ μοι ἐπιστείλῃ. Ἄν δὲ καὶ ἐδημοσιεύσατε ἤδη τὴν εἰκόνα τοῦ K. Villemain, ἐπειδὴ τὸ ὁμολωμα τοιοῦτου φίλου τῶν Ἑλλήνων εἶναι πρὸς πάντας ἡμᾶς ἀσπαστὸν, ἐνόμισα χρέος μου νὰ στείλω ὑμῖν ἑτέραν φιλοτεχνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου ξυλογράφου τῆς Παρθώρας K. Π. Σκιαδοπούλου, καὶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ παραθέσετε καὶ ταύτην.

Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή μου·

Monsieur,

Je prends la liberté de vous prier de vouloir bien me permettre d'insérer dans la Pandore, l'ouvrage périodique de la Grèce le plus répandu et le plus estimé, publié comme vous savez, Monsieur, sous la direction de notre ami commun M. Dragoumis, la traduction du dernier chapitre de vos savants Essais sur le Génie de Pindare, et sur la Poésie Lyrique dans ses rapports avec l'élévation morale et religieuse des peuples.

J'ai choisi ce chapitre, quoi qu'ils soient tous plus brillants les uns que les autres, parce qu'il ré-

sume, à mon humble avis, vos belles considérations sur l'avenir de la poésie lyrique, en même temps que vos vœux pour la régénération entière de la nation grecque, exprimés, comme d'habitude, en termes aussi chaleureux qu'éloquents.

Mes compatriotes auront encore une fois l'occasion de joindre à la reconnaissance qu'ils vous doivent, Monsieur, une obligation de plus, de même que le plaisir de lire dans leur langue quelques unes de ces pages impérissables qui vous honoreront à jamais, de ces paroles qui coulent de votre bouche plus douces que le miel.

Permettez-moi, Monsieur, d'appliquer ce vers homérique,

Τὸς καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτο· γλυκίων εἶναι αὐτῷ,

au Nestor des philhellènes, au prince de la critique moderne. Quant à moi, malgré les difficultés d'une tentative aussi hardie, j'ai tenu à cœur de vous consacrer mon premier travail, afin de vous donner par là un respectueux témoignage de la vive gratitude que je ressens pour la bienveillance, vraiment paternelle, avec laquelle vous m'avez toujours honoré, ainsi que de ma profonde admiration pour tout ce qui vient de vous.

Comptant sur votre gracieuse indulgence je vous prie, Monsieur, d'avoir l'extrême bonté de m'accorder quelques moments dans la matinée de demain ou de lundi, afin que je puisse aller vous soumettre ma traduction, ainsi que les quelques observations sur l'état actuel de l'Orient, dont je me suis permis de l'accompagner.

Agréez en attendant, etc.

Paris, ce 2 juillet 1853.

N. N.

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ K. Villemain·

Monsieur,

Je ne puis que vous remercier beaucoup de l'honneur que vous faites à mes vœux, en les traduisant pour votre noble patrie. Je serai très empressé de vous recevoir demain lundi, et suis tout à votre disposition depuis le matin jusqu'à 2 heures. Je ne serai qu'un faible juge de votre hellénisme moderne, mais un auditeur bien attentif de tout ce que vous aurez la bonté de me communiquer sur la sainte cause de votre patrie.

Agréez, Monsieur, ma considération la plus distinguée.

Ce dimanche.

VILLEMAIN.

(Ἐπεται τὸ Κέ. κεφάλαιον.)

VILLEMAIN.

ΔΥΟ ΠΡΕΣΒΕΙΣ

αἰχμαλώτοι ἐν Κωνσταντινῇ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδίαι φύλλοι 227, 228, 229 230 καὶ 231.)

—ooo—

Ἐν τοσούτῳ ἐπινῆλλον οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Σιαμιλ τεράτια καὶ σημεία διηγουμένοι περὶ τοῦ υἱοῦ του. Μία μόνη πληροφορία ἐκηλίδου τὰς λοιπὰς ἰδόντες αὐτὸν μεταβάντα εἰς τὴν οἰκίαν ἀξιωματικοῦ βώσου, ἐπλησίασαν καὶ παρετήρησαν διὰ τοῦ παρθύρου ὅτι ἐχόρευε. Τούτῳ ἀκούσαντες οἱ ὄρεινοι ἐγένοντο ἔξω φρενῶν· ἀλλ' ἡ ἀγαθὴ Σουανίτα ἐπροσπάθησε νὰ τὸν δικαιολογήσῃ· ἔν τῷ τῷ πρίγκηπι αἱ πριγκήπισσαι ἔχαιρον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων, ὅτε τελευταία τις περίστασις ἐπελθοῦσα ἀνένευσε τοὺς φόβους των. Ὁ Σιαμιλ ἀπέστειλε καὶ πάλιν πρὸς τὸν πρίγκηπα Λαυτὸ τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ ἵνα ἐπαναλάβωσι τὴν αἰτίαν τοῦ ἐνδὸς ἐκατομμυρίου

καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅλων τῶν ὀρεινῶν αἰχμαλώτων· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἀπεκρίθη ὅτι ἐπιστολὴς ἐν ἣ ἐφαινετο ἡ ἀγανάκτησις του. Καὶ ἐπειδὴ ὁ διερχόμενος Ἰνδρὶς ἐξήγησε μετὰ τινος ὑπερβολῆς τὰς ἐκφράσεις τοῦ πρίγκηπος, ἐγένετο λόγος νὰ στείλωσι τὰς πριγκήπισσας εἰς πλησιόχωρον χωρίον, καὶ νὰ καταδικάσωσιν αὐτὰς εἰς ἔργα πάντῃ βάνανου. Τὰς εἰδοποιήσαν μάλιστα διὰ τοῦ Χατζῆ Μεχμέτ, υἱοῦ τοῦ Σιαμιλ, νὰ ἐτοιμασθῶσιν· ἀλλ' ἡ πριγκήπισσα Ἄννα ζήτησεν νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιστολήν τοῦ ἀνδρός της, εἶπεν ὅτι οὐδὲν προσβλητικὸν περιεῖχεν. Ἀς τὴν μετάφρασιν πιστῶς, εἶπεν ἡ πριγκήπισσα, ὁ Σιαμιλ ἔβλεπε. — Ὁ υἱὸς ὅμως τοῦ Σιαμιλ ἐπέμνε λέγων ὅτι ἐάν ἡ ἐπιστολή δὲν ἦτο προσβλητικὴ, ἐδείκνυν ὅμως σαφῶς ὅτι δὲν ἐδίδετο τὸ ἐκατομμύριον. — Καὶ ὅμως, ὑπέλαβε τις, ἡ κυβερνήσις ἔδωκε περισσότερα τῶν 40,000 ρουβλίων, τὸ ἥξυρομεν. — Ἀλλ' ἡ πριγκήπισσα διέψευσεν ἀμέσως τούτο. Ὁ υἱὸς τοῦ Σιαμιλ ἤκουσε μετὰ προσοχῆς, καὶ εἶπεν ἐπὶ τέλους ὅτι ἀνέβηκε μὲν ἐπὶ τοῦ πα-

ρόντος ο πατήρ του την αποστολήν των εις άλλα χωρία, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὁρῇ τοῦ νὰ γράψωσι καλὰ ἐπιστολάς πρὸς τοὺς συγγενεῖς των. Αἱ πριγκίπισσαι ἐντυπώσαν τότε νὰ γράψωσιν ὅτι ἀπῆλθον παρ' αὐτῶν, ὁ δὲ Σιαμίλ προσέθετο καὶ ἀπειλὰς. Ἀγανακτῆσας ὁ πρίγκηψ ὅτε ἔλαβε τὰς ἐπιστολάς ταύτας, προσδιώρισεν ἀμέσως προθεσμίαν εἰπόν, ὅτι ἐὰν ἐντὸς αὐτῆς δὲν παρηγείτω ὁ Σιαμίλ τῶν παραλόγων αἰτήσεων του ἢ διαπραγματεύσεις ἐμελλε νὰ πάυσῃ. Ταύτην ἀκούσας τὴν ἀπάντησιν ὁ ἱμάμης δὲν δυσηρεστήθη ἐκ τινος δὲ συνδιαλέξεως τῶν αἰχμαλώτων μετὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Σιαμίλ ἐγένετο γνωστὸς ὁ λόγος τῆς τοσαύτης ἐπιμονῆς τούτου. Ὁ μὲν λαὸς ἐξήτει ἐν ἑκατομμύριον, ἐκεῖνος δὲ μὲν μετριώτερος, ἔφερον ἐπίτηδες τὸν ἀσκητὴν ὅπως πείσῃ τὸν λαὸν νὰ φανῇ ἐπίσης συγκαταβατικός. Τὸ ἑσπέρας αἱ πριγκίπισσαι ἔμαθον ὅτι ὁ Σιαμίλ ἐπέδωκεν εἰς τὰς πρῶτάσεις τοῦ πρίγκηπος, καὶ ὅτι νέοι πρέσβεις ἐστέλλοντο ἵνα εἰδοποιήσωσιν αὐτόν· ἀλλὰ πρὶν ἢ ὁριθῇ ἡ ἡμέρα καὶ ὁ τόπος τῆς ἀποδόσεως, ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ τὸ ταχύτερον ἢ πληρωμὴ τῶν λύτρων, ἥτις δὲν ἦτο εὐκόλος, διότι τὸ ποσὸν ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς ἀργύριον, ὁ δὲ ταμίης τοῦ Σιαμίλ δὲν ἦτο πολλὰ ἐμπειρος λογιστής. Εὐτυχῶς ὁμοῦς ὁ Γράμοφ διευκόλυνε τὴν ἐργασίαν, καὶ οὕτως ἐφθάσαν ταχύτερον εἰς τὸ τέλος. Αἱ πριγκίπισσαι ἔμαθον τὴν αἰσίαν ταύτην εἰδῆσαι διὰ τοῦ ἐπιστάτου, ὅστις σταλείς παρὰ τοῦ Σιαμίλ εἰδοποιήσαν αὐτάς ὅτι τὴν 17 Μαρτίου 1885 ἐμελλε νὰ γείνῃ ἡ ἀλλαγὴ. — Ὁ ἱμάμης, εἶπε, θεωρεῖ εὐτυχὴ ἡμέραν τὴν Πέμπτην, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὴν ἐκλέγει ὁσάκις ἔχει νὰ ἐκστρατεύσῃ ἢ νὰ θεωρήσῃ σημαντικὴν τινα ὑπόθεσιν.

Ὅλιγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀλλαγῆς συνέβησαν καὶ ἄλλα περιεργαίαι εἰς τὴν σεράγιον. Καὶ πρῶτον μὲν συγχωρηθεὶς ἐπανῆλθεν ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Σιαμίλ, ἔπειτα δὲ ἦλθον ὁ Χατζὴ Μεχμέτ καὶ ἡ σύζυγός του, θυγάτηρ τοῦ Σουλτάνου Δανιήλ, τῆς ὁποίας τὸ πλοῦσιον καὶ περιουσίαν ἐνδύμα εἰλασε τὴν προσοχὴν τῶν αἰχμαλώτων· ὑπεδέχθησαν δὲ αὐτὴν εἰς τὸ σεράγιον μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, πλὴν τοῦ Σιαμίλ ὅστις ἐφαίνετο σκυθρωπός. — Ἀγαπητὴ μου Καρίματ, εἶπε πρὸς αὐτήν, εὐχαριστοῦμαι μὲν ὅτι σὲ βλέπω, ἔχω ὁμοῦ καὶ νὰ σὲ κάμω μίαν ἐπίπληξιν. Βλέπω μὲ λύπην ὅτι ἡ σύζυγός τοῦ υἱοῦ μου ἐξακολουθεῖ νὰ φέρῃ πολὺ τιμὰ ἐνδύματα· νομίζω ὁμοῦ ὅτι τὸ χρυσοκέντητον τοῦτο κάλυμμα εἶναι ὅλως διόλου περιττόν εἰς τόπον ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀπλότης. — Τὴν δὲ ἐπιστάτης ἐλυσέως τῶν δύο συζύγων, αἱ αἰχμαλώτοι προσεκλήθησαν ἵνα ἐκλέξωσιν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τῶν διαπραγνέντων εἰς Ταινον· δόλυν ὅσα ἤθελον νὰ ἐξαγοράσωσι. Καὶ ἦλθον μὲν εἰς τὸν θάλαμον τῆς Ζαϊδέτης· ἡ δὲ ὁμοῦ τῶν διαπραγνέντων ἐκείνων λειψάνων ἀνενώσε τὴν θλίψιν των, καὶ διὰ τοῦτο ἐπανῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον αὐτῶν μηδὲν λαβοῦσαι.

Ἐφθάσε τέλος πάντων ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεως. Αἱ πριγκίπισσαι ἔμαθον ὅτι ἦλθον εἰς τὸ σεράγιον

ἀραβὰδες τετράτροχοι, ὅποιοι οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχον φανῇ εἰς τὸν τόπον τῶν Τσετσέγκων, καὶ τὴν ἐπιστάτης ἀπεχαιρέτισαν τὰς γυναῖκας τοῦ Σιαμίλ. Μετὰ μίαν δὲ ὥραν τὴν ὁποίαν κατέτριψαν ἀποχαιρετίζουσαι, ἀνέβησαν εἰς τοὺς ἀραβὰδας τῶν δούκων οἱ ἡνιοχοὶ ἦσαν λειποτάταται ῥώσοι· ἐσύροντο δὲ ἀντὶ βοῶν ὑπὸ ἱππων, παρὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου. Παρὰ τὴν θύραν τοῦ σεραγίου περιέμεναν αὐτάς ἀπόσπασμα ἱππέων διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Χατζὴ Μεχμέτ, πρὸς δὲ καὶ ὁ πρίγκηψ ἰδὼν Τσατσουατζέ, ὅστις εἶχε μὲν ἐξαγορασθῇ, ἀδελφὸν ὁμοῦ ὑπὸ τίνος. Ἐνῷ δὲ διέβαινον διὰ τοῦ χωρίου ἤκουον φωνὰς λεγούσας ἀπὸ τῶν παρακειμένων οἰκῶν· « Ἀφοῦ ἐμάθετε τί ὑποφέρει τις ἐδῶ μὴ μᾶς λησμονήτε. »

Ἐξελθοῦσαι δὲ τοῦ χωρίου κατέλυσαν εἰς πεδιάδα ἵνα περιμείνωσι τὸν Σιαμίλ, ὅστις ἦλθε μετὰ μικρὸν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Δανιήλ καὶ τῶν μουριδῶν, καὶ οὐρανὸν ἔχων ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν πλατυτάτην σκιαδίσκην μαύρην. Ἐφθάσαν δὲ τὴν πρῶτην ταύτην ἡμέραν εἰς Μαγιούρ Τουώπ, τελευταῖον χωρίον τῆς ἐπικρατείας τοῦ Σιαμίλ. Τὸ ἑσπέρας, κατὰ παράκλησιν τοῦ Σιαμίλ, ἔγραψαν πρὸς τὸν πρίγκηπα Δαυὶδ εὐχαιρούμενον εἰς τὸ ῥωσικὸν φρούριον Καρίνσκι, ἵνα στείλῃ ἀμέσως τὸν Γράμοφ· καὶ εὐθὺς ἱππεὺς τις τρέχων ἀπὸ ρυτῆρος ἐκόμισε τὴν ἐπιστολήν. Ταύτην λαβὼν ὁ πρίγκηψ προσέταξε τὸν Γράμοφ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀνεὺ ἀναβολῆς. Φθάς δὲ οὗτος περὶ τὴν τετάρτην ὥραν τῆς αὐγῆς ἦλθε πρὸς τὸν ἱμάμην, καὶ εὗρεν αὐτὸν ἐξηπλωμένον ἐπὶ τάπητος, κνίκω μὲν ἔχοντα προσκέραλα, ἐμπροσθεν δὲ ἐστίαν μὲ ἀφθονον πῦρ, καὶ κρατοῦντα κομβολόγιον.

— Πῶς! ἠρώτησεν ὁ Γράμοφ, δὲν κοιμᾶσαι, ἱμάμη;

— Μ' ἐστέρησες τὸν ὕπνον μου ἀπόψε, διότι σ' ἐπαρμένα.

— Εἶναι πολὺ τὸ σκότος· ἀλλὰ διὰ τί μ' ἐπροσκάλεσες; μήπως εἶναι ἄρρωστοι αἱ πριγκίπισσαι.

— Ὁχι, ἀλλ' εἶμαι θυμωμένος μαζὶ σου. Ἐχάμεν ἀρχήσαι οἱ δύο τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἐπεθόμουν νὰ τὴν τελειώσωμεν οἱ δύο. Διὰ τί δὲν ἦλθες νὰ μ' εὗρῃς, ἀφοῦ εἶσαι τρεῖς ἐβδομάδας εἰς Κασάφ Γιοῦρτ;

— Ἐν τοσούτῳ ἔφεραν τσάϊον, ὁ δὲ Σιαμίλ ἐξηκολούθησε λέγων·

— Ἰδοὺ, Ἰσαάκ βέη μου, διὰ τί σ' ἐπροσκάλεσα· θέλω πρὸ πάντων νὰ σ' εὐχαριστήσω. Τὰ ἡξέρω ὅλα· ὑπῆγες εἰς τὸν υἱόν μου, δὲν τὸν ἀφῆκες, καὶ ἐφῆρθες καλὰ πρὸς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα σὲ λέγω ὅτι αὔριον εἶναι μεγάλη ἡμέρα, διότι θὰ κάμωμεν εἰρήνην μὲ τοὺς Ῥώσους, καὶ πρέπει νὰ τὰ ταχτοποιήσωμεν ὅλα. Ἦθελα νὰ σὲ εἰπῶ πρὸς τούτους ὅτι ἐὰν, ἐναντίον τοῦ πρέποντος, ἦλθα εἰς ἐντάμωσιν τοῦ υἱοῦ μου, ἦλθα διὰ νὰ συντροφεύσω τὰς ἀγαπητάς αἰχμαλώτους, καὶ νὰ προλάβω μὴ συμβῇ τι δυσάρεστον κατὰ τὴν ἀλλαγὴν. Εὐθὺς τὴν αὐ-

γὴν θὰ προσκαλέσω ὅλους τοὺς κατὰ τὴν, καὶ ὅς τοὺς προστάξω νὰ μὴ περάσουν μήτε βῆμα τὰ σύνορα. Ὅπου εὐρίσκονται μεγάλοι ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἐπικρατῇ δικαιοσύνη. Πιμπερὶς νὰ μὲ ἐγγυηθῇς ὅτι δὲν ἔχω νὰ φοβηθῶ προσδοκίαν ἀπὸ τοῦς Ῥώσους;

— Καρμυλιν.

— Ὁ δὲ υἱὸς μου, ἠρώτησε μετὰ μικρὰν τινα διακοπὴν, εἶναι καλὰ;

— Χάριτι θεῷ, κάλλιστα.

— Μὲ λέγουν ὅτι δὲν ἡξέρει οὔτε λέξιν ταταρικὴν;

— Εἶναι ἀληθινόν, διότι κατοικεῖ πρὸ τῶσιν χρόνων εἰς τὴν Ῥωσίαν. Μὴ λυπεῖσαι ὁμοῦ, διότι γρήγορα θὰ μάθῃ πάλιν νὰ ομιλῇ ὡς ἄλλοτε.

— Ἔσο βέβαιος ὅτι θὰ τὸν ἀφήσω νὰ ζῇ ὅπως θέλει· τοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ, νὰ μείνῃ ἐδῶ.

— Ὁ Σιαμίλ ἐξέφρασεν ἐκ νέου φόβον μὴ ἀπατήσωσιν αὐτὸν οἱ Ῥῶσοι. Ἐνῷ δὲ ὁ Γράμοφ τὸν καθησύχαζεν, αὐτὸς ὑπολαβὼν ἠρώτησε περὶ τῆς πολιτείας τῆς Σεβαστοπόλεως.

— Πολεμοῦν καλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἀπεκρίθη ὁ Ῥῶσος· τίποτε ἀκόμη δὲν ἐτελείεσθε.

— Πῶς! ἀνεφώνησεν ὁ Σιαμίλ· τρεῖς Τσάροι δὲν ἠμποροῦν νὰ κυριεύσουν ὀκτὼ μῆνας ἐν φρούριον! Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπερηφανεύωμαι διότι τῶσιν χρόνοις, χωρὶς συμμάχους, ἀντιστέκομαι εἰς τὴν Ῥωσίαν. Δὲν ἀνοῦμαι ὁμοῦ ὅτι χρεωστῶ πολὺ εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς κρημνοὺς μου.

— Ἡ συνομιλία διήρκεσε μέχρι τῆς ἑκτῆς ὥρας· τότε ὁ Ῥῶσος ἐξήγησε τὴν ἀδίκην νὰ ἰδῇ τὰς πριγκίπισσας· καὶ ἔδωκε μὲν αὐτὴν ὁ Σιαμίλ, ἀλλ' ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἀφοῦ δὲ ἐπισκέφθη τὰς αἰχμαλώτους καὶ τὰς καθησύχαζεν, ἦλθε πάλιν πρὸς τὸν Σιαμίλ, ὅστις ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ ἀλλαγὴ ἐμελλε νὰ γίνῃ ἀμέσως, καὶ παρήγγειλέ τινα κατὰ τὴν νὰ συνοδεύσῃ τὸν Γράμοφ ἵνα δείξῃ τὸν τόπον τῆς ἀλλαγῆς· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ὁ Ῥῶσος παρεκάλεσε τὸν ἱμάμην ν' ἀπαγορεύσῃ τὰς ἐν εἰδὲι χαρὰς συνήθεις παρὰ τοῖς Τσετσέγκοις πυροβολήσεις.

— Ἔστω, εἶπεν ὁ Σιαμίλ· ἀλλὰ καὶ σὺς θὰ κάμετε τὸ αὐτό.

— Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ ἔχομεν πένθος, καὶ πᾶσα ἀπόδειξις χαρὰς εἶναι ἀπηγορευμένη.

— Πῶς! ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ; Καλὰ κάμετε νὰ φέρετε πένθος δι' αὐτόν, εἶπε μετὰ μικρὰν διακοπὴν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοιοῦτου πατρὸς πρέπει νὰ τὸν ἡμοιάζῃ. Διὰδοχὸς του εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ ὁποῖος ἦλθε πρὸ τίνος καιροῦ εἰς τὸν Καύκασον;

— Αὐτός, ἀπεκρίθη ὁ Γράμοφ.

— Μετὰ τινα δὲ σάββιν ἐπανέλαθεν ὁ Σιαμίλ· ἡ ὥρα περὶ αὐτὸν, ἐπέστρεψε εἰς Κουρίνσκι, καὶ εἶπε εἰς τοὺς ἐδικούς σου νὰ μὴν ἀργοῦν. Δὲν σὲ ἀποχαιρετῶ.

— Καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησε μετὰ δύο μουριδῶν ὁ Ῥῶσος, ἵνα φέρῃ τὴν αἰσίαν ταύτην εἰδῆσαι πρὸς τὸν πρίγκηπα.

— Τὸ ἀπόσπασμα ἐκινήθη εὐθὺς, καὶ ὅτε ἐφθασαν οἱ Ῥῶσοι εἰς τὸν ὠρισμένον τόπον, παρεσκευάσθησαν εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀντικρούσωσι πᾶσαν αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν· τούτου δὲ γανομένου ὁ Γράμοφ ἐστάλη ἐκ νέου πρὸς τὸν Σιαμίλ· εὗρε δὲ αὐτὸν ἐξηπλωμένον ἐπὶ τοῦ χόρτου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς μικροῦ ὑψώματος, ὑπὸ τὴν μαύρην σκιαδίσκην του, καὶ παρακαθήμενον ἔχοντα τὸν σουλτάνον Δανιήλ· ἀνεγειρόμενος δὲ ἐνίστε ἔφερε τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὴν λεσκούπιον προσηλωμένον ἐμπροσθεν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ παρετήρει τὰς ῥωσικὰς δυνάμεις. Ὑπὸ αὐτοῦ ἦσαν παρατεταγμένοι καὶ σιωπηλοὶ πάντε χιλιᾶδες ἱππέων, καὶ παρῳατέρω ἐκ δεξιῶν αἱ ἀμαξαὶ τῶν πριγκίπισσῶν.

— Γί προστάξετε, ἱμάμη; ἠρώτησεν ὁ Γράμοφ.

— Ἀῖθε τριανταπέντε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μου· πῆγαινε μαζὶ τῶν εἰς τὰς αἰχμαλώτους, καὶ ὁδήγησέ τας μὲ τοὺς υἱούς μου Χατζὴ Μεχμέτ καὶ Μεχμέτ Καβί, ἐν τέταρτον βερστίου μακρὰν τοῦ Μιλοινί (*). Ἰσὸς δὲ ἀριθμὸς Ῥώσων νὰ ἔλθουν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μὲ τὸν τρίτον μου υἱόν Τζεμάλ Ἰδδιν καὶ τὰ χρήματα.

— Μετὰ τινα λεπτὰ τῆς ὥρας αἱ ἀμαξαὶ ἐκινήθησαν, προηγούμενων τοῦ Χατζὴ Μεχμέτ καὶ τοῦ Γράμοφ, καὶ ἐπέρασαν τὸ ξηρὸν κύτος τοῦ ποταμοῦ. Ὁ πρίγκηψ Δαυὶδ ἐπροχώρησεν ἀμέσως, καὶ ὁ Χατζὴ Μεχμέτ τὸν προσηγόρευσεν ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς του· γέρον δὲ τις μουλλὰς ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὸν μικρὸν του υἱόν Ἀλέξανδρον. Τὴν αὐτὴν δὲ σχεδὸν στιγμὴν καὶ ἡ σύζυγός του ἐνηγκαλίζετο αὐτόν. Ἐν τοσούτῳ ὁ Γράμοφ ἐπέρασεν ἐκ νέου τὸν ποταμὸν μετὰ τοῦ Τζεμάλ, Ἰδδιν, τῶν ἀμαζῶν αἰτινὲς ἔφερον τὰ χρήματα, καὶ στρατιωτικὸν ἀποσπάσματος διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Νικολαΐ. Πληθος ὀρεινῶν περιεκύκλωσαν αὐτούς, ἐκ δὲ τῶν σεπταρθενέτων περὶ τὸν υἱόν τοῦ ἱμάμη τινὲς ἠσπάζοντο τὰς χεῖράς του. Ἐκοσι βήματα περὶ τοῦ μέρους ὅπου εὐρίσκετο ὁ Σιαμίλ, ὁ ἐπιστάτης Κάρτζιος ἦλθεν εἰς συνάντησιν τοῦ νέου, φέρων δέμα περιέχον πλῆρες ἐνδύμα ὀρεινοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ πατήρ του δὲν ἐπεθόμει νὰ τὸν ἰδῇ φέροντα σταλὴν ῥωσικὴν. Ὁ νέος ἐστάθη τότε παρὰ τινα βάτον, ἐφόρεσε τὸ νέον ἐνδύμα καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν ἀναβάς μεγαλοπρεπεῖ ἱππὸν σταλόντα ἐπίτηδες παρὰ τοῦ πατρὸς του. Καὶ ὅτε ἐφθάσε δέκα βήματα μακρὰν αὐτοῦ ἐπέβησε, καὶ προσχωρήσας ἐνηγκαλίσθη τὸν πατέρα του. Δάκρυα ἔρρευσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Σιαμίλ, ὅστις στραφείς πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν εἶπεν· — Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν ὅστις ἐφύλαξε τὸ υἱόν μου, τὸν αὐτοκράτορα ὅστις μὲ τὸν ἔστειλε, τοὺς πρίγκηπας οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ τὸν ἀπολαύσω, καὶ σὲ, Ἰσαάκ βέη, διὰ τὴν προθυμίαν σου.

— Παρατηρήσας τότε ἀνωματικούς τινες ἱσταμένους παρὰ τὸν Γράμοφ ἠρώτησε τίνες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη ὅτι ἦσαν ὑπασισταὶ τοῦ στρατη-

(*) Μικρὸς ποταμός, ζῆρος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

γού Νικολάϊ, ελθόντες ἵνα παρουσιάσωσι τὸν υἱὸν τοῦ.—Τοὺς εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ Σιαμίλ· ἄλλην ἰδέαν εἶχα διὰ τοὺς Ῥώσους, σήμερον ὅμως τοὺς κρίνω καλῆτερα.

οἱ αἰχμαλωτικοὶ Ῥώσοι ἠρώτησαν τὸν Τζεμάλ· ἔδδιν ἐάν θὰ τοὺς ἐσυγχώρει νὰ ἀναχωρήσωσιν.—Ὅποια ἐρώτησις! ἀνεφώνησε, καὶ ἐννευκαλίσθη αὐτούς. Τὴν ὥρην ἐκείνην ἐδάκρυεν ἐκ νέου ὁ Σιαμίλ, καὶ ἐν διασκεδᾷ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν πιθανῶς ἐπροξένισεν ἡ σκληρὴ αὐτὴ εἰς τοὺς ὀρεινοὺς, εἶπεν.—Οἱ νέοι αὐτοὶ θὰ ἦσαν βέβαια σὺντροφοὶ τοῦ.

Καὶ ταῦτα εἰπόν ἐχαιρέτισεν εὐγενῶς τοὺς αἰχμαλωτικούς, καὶ διέταξε τὸν Χατζὶ Μεχμέτ νὰ τοὺς προπέμψῃ μετὰ ἐκατὸν ἄλλων ἀνδρῶν.

οἱ αἰχμαλῶται διεθυβήθησαν εἰς Τίφλιδα, ὅπου ἐτυχον συμπαθητικῶς τῆς υποδοχῆς. Περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σιαμίλ, τοῦ Τζεμάλ ἔδδιν, διηγοῦνται ὅτι ἐπεσκέφθη κατὰ πρῶτον τὸ κράτος τοῦ πατρὸς του. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς περιηγήσεως ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ περιήγου *καὶ* Γαλγούτκ, καὶ διαχειρίζεται σήμερον μετὰ τῶν μουσουλμάνων τὰς διοικητικὰς καὶ οἰκονομικὰς ὑποθέσεις τοῦ τόπου. Καὶ δὲν ἀπηγορεύθη μὲν αὐτῷ, ὡς λέγεται, ν' ἀνταποκρίνεται μετὰ τῶν ἐν Ῥωσίᾳ φίλων του, ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο μεταχειρίζεται μετὰ πολλῆς μετρίτης. »

Αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τῶν αἰχμαλώτων περιηγησιῶν εἰδήσεις περὶ τοῦ Σιαμίλ, ὠδήγησαν πολλάκις τὴν Ῥωσικὴν κυβερνήσιν εἰς τὰς περὶ Καυκάσου ἀποφάσεις αὐτῶν. Γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Σιαμίλ, οὗτινος τὴν εἰκόνα, ζωγραφηθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν τῶν αἰχμαλώτων καταχωρίσαμεν ἐν τῷ 131 φυλλαδίῳ, εὐρίσκεται ἀπὸ τινος εἰς χεῖρας τῶν Ῥώσων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—000—

Ἀντικείμεν ἐπιστολῆ. — Σμύρνη. Ἀγρίππος. Παλαιστίνη.

ὑπὸ Γιωργίου Κ. Τυπάλδου (υἱοῦ). ἐν Ἀθήναις 1889.

(Εἰς 8ον, σελ. 180.)

Μ' ἐπέπληττε τις τῶν οἰκείων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους τοίτους μῆνας τοῦ ἐνεστώτος ἔτους τῆς Παρθάρας, ὀλίγον ἠσχολήθησαν οἱ συντάκται αὐτῆς περὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν βιβλίων. « Καταγινόμενοι ἐξ ἐπαγγέλματος εἰς ἄλλα (γράφει ὁ ἔμπορος φίλος μου), καὶ διὰ τοῦτο μὴ εὐκαιροῦντες ν' ἀναγινώσκωμεν τὰ ἐκδιδόμενα, προθύμως ἐπεξερχόμεθα τὰς βιβλιογραφίας ὡς δημοσιεύσεις· τόσῳ δὲ μᾶλλον ἀξιοῦμεν τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν, ὅσῳ ὁ λοιπὸς τῆς Ἑλλάδος περιόδικος τύπος, ἀρκούμενος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς μόνον ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν· « Ἐφημερίς πολιτικὴ, φιλολογικὴ, κτλ. » παρορᾷ τὰ βιβλιακά, ἢ ἂν ποτε

ἀναγγεῖλῃ βιβλίον ἐξυμνεῖ ἢ ψέγει ἀπλῶς αὐτό, κατὰ τὰς συμπαθείας του. Οἱ τῆς Παρθάρας ἔχουσιν μὲν τὸ προτέρημα, προτέρημα σπανιότατον μεταξὺ τῶν γραφόντων παρ' ἡμῖν, ὅτι *aucun* *fiel* *n'a* *jamais* *emprisonné* *leur* *plume*, ὡς ἐκφυλάττο ποτὲ δι' ἐκὺτον Γάλλος ποιητὴς· εὐχόμαι δὲ νὰ τηρήσῃ καὶ μέχρι τέλους τὴν μετριοπάθειαν ταύτην. »

Καὶ δέχομαι μὲν τὴν ἐπιπληξιν, προσεχομένην μάλιστα ἀπὸ φίλου θερμοῦ τῆς Ἑλλάδος μᾶλλον ἢ ἐμοῦ, ἀλλὰ ζητῶ τὴν ἀδειαν ν' ἀποκριθῶ ὅτι ἐγένετο παρακαίρως. Ὁ φίλος μου ἐλησμόνησεν ὅτι ἐν ὥρᾳ πολέμου τὰ γράμματα παθαίνουν μαρμαρῶν, καὶ ὅτι παρ' ὀλίγον αἱ πρώται ἐκρήξεις τῶν πυροβόλων τοῦ Ναπολέοντος ὡς χροὺν ἐλέπτυνον, κατὰ τὸν κατασκευαστὴν τῆς γιγαντίου ἐλεβόλου Μωάμεθ τοῦ Β', καὶ τὰ ἀσθενῆ τῆς Παρθάρας προχόματα. Τὴν μελίχρον τῆς φιλολογίας φωνὴν καταποντίζει αὐτανδρὸν (ζητῶ συγγνώμην διὰ τὴν μεταφορὰν) ἢ βριαρὰ τοῦ Ἄρεως κλαγγή. Τότε προβαίνουν γυροῖ, τὸ βῆμα ἔχοντες ἀγέρωχον καὶ ἐπιδυμένους τὰς ὀφρὺς, ὁ *Ἡλῖος*, ἡ *Ἑσπέρα*, ἡ *Ἀδύη*, ἡλόκληρον ἐκεῖνο τὸ στερέωμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆνα κατεδίδεσαν οἱ ἀμφιδέξιοι αὐτῶν συντάκται, καὶ μετακαλοῦντες ἀπὸ τῆς πάλαι μὲν χρυσορροῦ νῦν δὲ χυτροφόρου νήσου τοῦ Αἰγαίου τοὺς σιφνίους πέλους, περιστέφουσιν ἡγεμονικῶς τὰ μέτωπα τῶν ἀπυγόνων μαθητῶν τοῦ Λεοντίου καὶ Παρβᾶ, καὶ ἐκπεριάγουσιν αὐτοὺς ἐν παρατάξει νέους Σόλωνας ἀναδεικνύοντες. Ἡ φιλολογία τότε τρέπει τὰ νῦτα· αἱ ἀράχαι ὑφαίνουσιν ἱστοὺς περὶ τοὺς τοίχους τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Γυμνασίων, καὶ οἱ σοφοὶ καθίσταται καὶ λοιποὶ λόγιοι πανηγυρίζουσι πομπικώτερον ἢ πρὶν καὶ ἐν ταῖς νέαις Ἀθήναις τὰς *Ferias esuriales* τῆς ἀρχαίας Ῥώμης.

Εἰς τοιαύτην ἀναγνωστῶν καὶ ἐπομένως χρημάτων ἐνδοειαν τίς ὁ τολμῶν ν' ἀντιστῇ; Ὁ Διογένης, εἰ καὶ φιλόσοφος, καὶ μάλιστα κυνικός, καὶ πῖθον ἔχων ἀντὶ κατοικίας, τοσοῦτο ᾗσθάνετο τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀργυρίου, ὥστε ἀναπήρους ὀνόμαζεν οὐχὶ τοὺς χωλοὺς καὶ κυλοὺς καὶ τυφλοὺς, ἀλλὰ τοὺς μὴ ἔχοντας πῆραν, ἥτοι μεστὴν βελαντινῶν. Ἄτερος δὲ τις Γάλλος, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς, ἐδογματίζεν ὅτι *l'honneur sans argent est une maladie* (ὑποπτεύομαι δὲ, καὶ διὰ τοῦτο τὸ λέγω ἐν παρενθέσει, ὅτι τὸ δόγμα τοῦ παρασηκουανίου ποιητοῦ δὲν ἀμειβεῖ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁπαδῶν). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σάνσο Πάνσας, τοῦ κλεινοῦ ἐκείνου δὲν Κισότου ὁ οὐδὲν ἦττον περικλεῆς ὑπάσπιστής, εἰς χρήματα ἔλεγεν ὅτι ἐσκόπει νὰ μεταβάλῃ σύμπαν τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἴποτε ἀνηγορεύετο αὐτοκράτωρ τῆς νήσου Παρταρίας.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ἤμην ἔτοιμος ν' ἀκούσω τέλος πάντων τὴν συμβουλὴν φίλου, συμβουλὴν ἐπαναλαμβάνομένην καὶ ἐκάστην σχεδὸν πρὸ ἑτῶν· ὁ φίλος μου ἐπιμένει νὰ μιμηθῶ τὴν παραδειγμα τοῦ πάλαι βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, Ἀλφόνσου τοῦ ΣΤ', ὅστις ὅλως ἀχρηστὸς ὢν πρὸς τὴν σύζυγον καὶ τὰ σκῆπτρα, μετεδίδεκε καὶ ταῦτα καὶ ἐκείνην πρὸς

τὴν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ νὰ κηρύξω κατὰ διαζύγιον μεταξὺ ἐμοῦ καὶ Παρθάρας, ταύτης οὗσης ἀρχή-στου πρὸς ἐμέ. Ἐνθ' λοιπὸν κατεγινώμην εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ὀνόματος πολιτικῆς ἐφημερίδος σχεῖν ἔχοντος πρὸς τὸ οὐράνιον στερέωμα, καὶ ἐταλάντευόμην μετὰξὺ *Ἀμφιλόκης* καὶ *Λυκαυγυῖς*, ἰδοὺ αἰφνης διασπλίζεται ἡ εἰρήνη, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Λυστρίας στερεῖται τῆς Λομβαρδίας, ἐγὼ δὲ τοῦ *Λυκαυγυῖς* ἢ τῆς *Ἀμφιλόκης* μου, καὶ τὸ δεινότερον, στεροῦμαι τῆς μακαριότητος τοῦ ν' ἀστραπηδῶ, ἀνεύθυνος ἐγὼ Ζεὺς, ὕδρεϊς καὶ συκοφαντίας διὰ τοῦ ἀγγραμμάτου ὑπέρτερου μου.

Ἰδοὺ ἡ ἀπολογία μου πρὸς τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιπληξάντά με· ἔρχομαι δὲ ἥδη εἰς τὰ βιβλία τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῷ διαστήματι τῶν τελευτῶν πέντε ἢ ἑξ μηνῶν, ἐκεῖνα ἰδίως ὅσων ἀντίτυπα μοι ἀπέστειλαν τιμωντές με οἱ ἐκδόται αὐτῶν. Ταῦτα δὲ οὐδ' ὀλίγα οὐδ' ἀνάξια λόγου εἶναι· τὸ περὶ τῆς ἐμπορίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς Βυζαντινοῖς τοῦ Κ. Νεότου, ἡ ὑπὸ Φρεακρίτου κατὰ ἀρχαίαν ἱστορίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὸ περὶ τῶν ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφάντος τοῦ Α. Κυπριανοῦ, τὰ ἅπαντα τοῦ Ζαλοκώστα, ἡ ὑπὸ Κροκιδᾶ μεταφρασθεῖσα δωδεκάτομος Ῥωσικὴ ἱστορία, ἡ ὑπὸ Μορδμάνου ἁλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Φωτάκου καὶ Κριτοβουλίδου καὶ Σπηλιάδου τὰ ἱστορικὰ ὑπομνήματα, τοῦ Α. Ρ. Ραγκαβῆ τὰ διάφορα, αἱ ἀνατολικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Γ. Κ. Τυπάλδου, ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα ἴσως ἀγνωστά μοι, ἀποδεικνύουσιν· ὅτι ὁ ἑλληνικὸς νοῦς δὲν ἀργεῖ, οὐδὲ ματαιοσπουδεῖ πάντοτε.

Καὶ λέγων ὅτι ὁ ἑλληνικὸς νοῦς ματαιοσπουδεῖ ἐνίοτε, δὲν ἐπαναλαμβάνω ὅσα πολλοί, ἀναμνησκόμενοι ἀλλήλους, καὶ λογιζόμενοι ἐν κατορθώσῳ νὰ συρράψωσιν, ψοφοπαταγοῦσι τρομεροὶ ἐναντίον τῶν ἡττον σπουδαίων ἀναγνωσμάτων. Ἐάν πρέπει τι νὰ ψέξω, δὲν θὰ ψέξω τὸ εἶδος εἰς ὃ ἀνάγεται τὸ σύγγραμμα, ἀλλὰ τὴν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑποθέσεως ἀκρισίαν, ἢ τὴν περὶ τὰς λεπτομερείας ἀκράτειαν· δὲν θὰ ἐκσπενδονίσω ἀθρόον καὶ ἀπεριόριστον ἀνάθεμα. Διότι ἔγραψεν ὁ Ἀριστοφάνης τὸν Πλοῦτον, ἢ ὁ Λουκιανὸς τοὺς βιαιρικοὺς διαλόγους, ἢ ὁ Πρόδοτος τὴν ἀπάντησιν ἐκείνων αἰτινῆς κατακρινόμενοι ὅτι ἔφευγον τὴν ἰδίαν πατρίδα, εἰδείξαν αἰσχρογυγόντες ποῖαν εἶχαν πατρίδα, θὰ ἐπικαλεσθῶ κατὰ τῶν δραμάτων, καὶ τῶν διαλόγων, καὶ τῆς ἱστορίας τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Πάπα, καὶ θὰ ζητήσω ν' ἀφορισθῶσιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας· φοβεῖσθε, κύριοι, τὴν κακοήθειαν, ἀλλὰ πρῶτον πρέπει νὰ ἐξηγήσεται ὁποῖαν ἐννοεῖτε αὐτήν. Ἐάν δὲν ἀπατῶμαι ἐρμηνεύων ὅσα γράφετε ἢ λέγετε, κακοήθειαν δὲν ἐννοεῖτε τὴν ὑπόκρισιν, τὴν καλακίαν, τὴν πολιτικὴν ἀνίστασιν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τὰς λέξεις ἢ τὰς φράσεις τὰς σημαίνουσας τι ἀσεμνόν. Ἀλλ', ὡς ἀγαθὸν· πρέπει λοιπὸν νὰ παραδώσετε τῷ πυρὶ οὐ μόνον τὰς σεμνοτέρους τῆς Εὐρώπης ἐφημερίδας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις καταχωρίζουσα τὰς πράξεις τῶν Κακουργιοδικείων, ὀρίζεται καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν τῶν κακούργημάτων. Ταῦ-

τας ἀναγινώσκοντες οὐ μόνον οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες μακνύουσιν (ἐγὼ τοῦλάχιστον δυσολογῶ τὴν εὐήθειάν μου) ὅτι δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰ βιβλία ἐκεῖνα κατ' ὃν βοάτε ἀδιακρίτως ἄρον! ἄρον! ὡς ἄλλοι σταυρωταὶ τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ κατ' ἐμὲ, πρὸ τῆς κακοήθειας αὐτῆς, τὴν ὁποῖαν ὡς καὶ ὑμεῖς ἀποπτύω, ὑπάρχει ἄλλη πολὺ δεινότερα διὰ τὰ ἀποτελέσματα, κατ' ἣς δὲν ἔχουσά ποτε τοὺς πλείστους ἐξ ὑμῶν τοῦλάχιστον ἱεροκρητόντας, κακοήθεια ἥτις οὐ μόνον δὲν πολεμεῖται ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀμείβεται. Ἡ πρώτη ἐκείνη κακοήθεια, τὴν ὑμετέραν ἐννοῶ, τὴν περὶ τὴν λέξιν καὶ φράσιν, δὲν σείει θερμῶς κοινωνιῶν· διότι εἰδομεν ὅτι ἐπεπόλαζε, καὶ τί λέγω ἐπεπόλαζεν; ἥτο συγκεχωρημένη, διελαλεῖτο καὶ εἰς αὐτὰ τῶν Ἀθηναίων τὰ θέατρα· καὶ ὅμως, ἤματι σοφία καὶ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἢ πολιτείας. Ἡ ἄλλη βρωα, ἐκείνη τὴν ὁποῖαν ἐγὼ σταλιτεύω, ἡ τοῦ ψεύδους, τῆς ἐπιβουλῆς, τῆς ἰδιοτελείας, τῆς ἀδικίας, αὐτὴ ἀνατρέπει καὶ κοινωνίας καὶ πολιτείας. Τί γίνεται ἐναντίον αὐτῆς;

Θέλετε νὰ μάθετε τί γίνεται; Ἰδτε νὰ ἐπισκεφθῶμεν ἐν ὥρᾳ ἐξετάσεων τὰ σχολεῖα, τὰ κατὰ γύμνασια ταῦτα τῆς ἀρετῆς, ὅπου ἀνατρέφονται τὰ τέκνα ἡμῶν. Ἐάν οἱ γονεῖς ἢ οἱ προστάται τῶν διδασκομένων εἶναι πλούσιοι, ἰσχυροί, βουλευταί, γερουσιασταί, ὑπουργοί, ἐάν ὁ μαθητὴς ἔχῃ μέσση, κατὰ τὴν παραδεδεγμένην φράσιν, καὶ τὸ ἀλτράβητον ἂς μὴ ψελλίξῃ, προβιδάζεται μετ' ἐγκωμίων περιεστεμμένος ὑπὸ δεκαπέντε κεφαλαίων ἄλφα, σημαίνοντων τὸ ἄκρον ὅσον τῆς προόδου.

Ἐάν δὲ ἀπὸ τῶν γυμναστηρίων τοῦ νοῦς μεταβῶμεν εἰς τὰ γυμναστήρια τῶν πραγμάτων, ἐκεῖ ὅπου αἰετίζομεθα ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὅσα ἐδιδάχθημεν, τί βλέπομεν; Βλέπομεν πρὸ πάντων τὸ ψεῦδος ἐπικρατοῦν· ψευδῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐρμηνεύονται καὶ ψευδῶς ἐνεργούνται· τὰ ἐψηφισμένα, οἱ δὲ ἐλεύθεροι πολῖται ἀστραγάλους καὶ ὀρκοὺς διαπαιδαγωγοῦνται. Ἰδοὺ ποῦ κέῖται ἡ ἀληθὴς κακοήθεια. Τὸ ψεῦδος εἶναι πηγὴ κακῶν· ἀπὸ τῶν θράνων τῶν σχολείων ἀναβαίνει καὶ ἐνθρονίζεται εἰς τὰς ἑδρας τῆς ἐξουσίας, καὶ ἐντεῦθεν καταβαίνει πάλιν ἀκατάσχετον, διότι σ πολλὰ τάχιον ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐπιτηδεύματων ἐπιβρέσκει οἱ ἐθισμοὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς βίοις, ἢ τὰ κατ' ἐκαστον ὀλισθήματα καὶ πάθη τὰς πόλεις ἀναπλήρῃσι πραγμάτων πονηρῶν (*), πολλαπλασιάζεται καὶ ἐξαπλοῦται, καὶ γεννᾷ τὴν χαμῆρπειαν, τὸν δόλον, τὴν συκοφαντίαν, τὴν κακίαν ἐνὶ λόγῳ, καὶ φθείρει τὴν κοινωνίαν.

Ἰδοὺ ποῖα ἡ κακοήθεια τὴν ὁποῖαν ὀφείλετε νὰ στιγματίζετε ἀδιακρίτως. Δὲν εἶναι σοφία νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ἀταλαιπώρως ὅτι ἀκούομεν· σοφία εἶναι νὰ διαγινώσκωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὸ κακὸν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ βάλλοντες τὸν δάκτυλον νὰ ἐκζητῶμεν τὴν θεραπείαν. *Nou est loquendum, sed gubernandum.*

(*) Πλούταρχ. ἐν Β. Ἀλέξανδρου.

Οὕτω πολλάκις ἤκουσά τινας ἐκ τῶν ἀντιγραφόντων ἀλλήλους, κεραυνοβολοῦντας κατὰ τῆς διδομένης εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν ἀγωγῆς, καὶ ἀποφαινομένους ὡς ἐκ τρίποδος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμμένωμεν εἰς τὰ πατρια ἡθῆ. Ἀλλ' ἐρωτῶ ποῖα τὰ ἡθῆ ταῦτα; τὰ τῶν Ἀθηναίων, τὰ τῆς Σπάρτης, τὰ τῆς Κρήτης, τὰ τῶν μυρίων ἄλλων πολιτειῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἢ τὰ νεώτερα, τὰ πρὸ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος;

Ἐάν μὲν ἐννοῶσι τὰ πρῶτα, δέον ν' ἀναστήσωμεν τοὺς γυμνακοὺς ἀγῶνας, καὶ νὰ στέλλωμεν ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα θυγάτρια φέροντα τὴν ἐνδυμῆν τῆς πρώτης μητρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρὶν ἢ φάγη τὸ σῆνον, καὶ τὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς τοὺς υἱοὺς νὰ κλέπτωσιν ἀλόπεκας καὶ νὰ τὰς κρύπτωσιν εἰς τὰς ἀκχευρίδας των.

Ἐάν δὲ τὰ πρὸ τοῦ ἀγῶνος, συναβραιοθέντες τότε, ὡς οἱ Ἀπόστολοι, ἐκ περάτων, δεῦτε ἀνατρέψωμεν τὰ παρθενωγεῖα, καὶ κηδεύσωμεν ἐν παρατάξει καὶ κομπῇ τοὺς διδασκάλους, οἵτινες μανθάνοντες γράμματα εἰς τὰς ἡμέτερας Ἑλληνίδας διευκολύνουσιν (ὅπως ἐδόξαζον οἱ πρὸ ἡμῶν) τὸ γράφειν ῥαβασάκι. Δεῦτε ζητήσωμεν ἐπιμόνως παρὰ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς νόμον αὐστηρῶς ἀπαγορεύοντα τὴν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἐκπαίδευσιν τῶν υἱῶν ἡμῶν, διὰ τὸν φόβον μὴ γείνωσιν ἄλλοι, ὡς ἔλεγον οἱ πρὸ τοῦ ἀγῶνος.

Μὴ ἐπαναλαμβάνωμεν λοιπόν, λέγω καὶ πάλιν, ἀβασανίστως, ὅτι φθὰς ἀπεχρέματο ἀκριτὸς τις ἢ ψύλλους· μὴ ὁμοιάζωμεν τοὺς στρυγνοὺς γέροντας, οἵτινες ζῶντες ἐν τῷ παρελθόντι φέρουσιν ὅλα τὰ ἐνεστώτα. Ὁ μὲν ἀρχαῖος πολιτισμὸς ἦτο εἰδωλολάτρευσις, ὁ δὲ πρὸ τοῦ 1821 ἔτους δούλος· ἀμφότεροι ἄρα ἦσαν ἀντίθετοι ἐκείνου πρὸς ὃν σήμερον σπειρόμεν καὶ ὑπὲρ οὗ ἐπανέστημεν.

Ὅτι δὲν ἔχομεν εἰσέτι σύστημα ἡθῶν, ἢ ὅτι μιμούμενοι δὲν ἐκλέγομεν τὰ εὐπρεπέστερα, οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων, καὶ βεβαιότερον ὅτι ἀνάγκη νὰ μορφώσωμεν τοιαῦτα. Ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρῶτον νὰ ὀρίσωμεν ὅποια τὰ ἡθῆ ταῦτα, ποίας δηλαδὴ ἀρετὰς νὰ ἐγκαλλωπώμεν καὶ ποίας κακίας ν' ἀποβάλλωμεν ἢ ν' ἀποφύγωμεν. Ὑμεῖς, φέρ' εἰπεῖν, δοξάζετε ὅτι ἡθῆ χρηστὰ εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀκούῃ ἢ νὰ μὴ ἀναγινώσκῃ τις ἄτοπα καὶ ἄσεμνα· ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι χρηστὸν μὲν καὶ τοῦτο, χρηστότερον δὲ τὸ ἄλλο, ὅτι καὶ ἂν τύχῃ ν' ἀκούσῃ ἢ ν' ἀναγινώσκῃ, νὰ ἔχῃ τὴν ψυχὴν οὕτω πως τεθωρακισμένην, ὥστε ν' ἀποκρούῃ καὶ τὰ ὀξύτερα βέλη. Ὑμεῖς μὲν λέγετε· « Ἀποφεύγετε τὰς τρικυμίας, καὶ τότε δὲν ἔχετε ἀνάγκην ἀγκύρας. » Ἐγὼ δὲ φρονῶν ὅτι κατὰ τὸν ἀχανὲς τοῦ βίου ὠκεανὸν ἀδύνατον νὰ μὴ περιπέσωμεν καὶ εἰς δεινούς κυμάτων σάλους, ἀξιῶ ὅτι ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ἀγκύρας, καὶ τοιαύτας ὅποιας οὐδεὶς χειμῶν ἰσχύει νὰ σαλεύσῃ.

Παράδειγμα δὲ ἐπικαλοῦμαι τὸ τῆς Ἀγγλίας· αἱ παρθέναι φέρονται μετὰ παύρησίας πρὸς τὸ ἔξωτερικόν των φύλον, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς οἱ ἔτι ἀγνοοῦντες τί ἐστὶν ἐλευθέρια καὶ γενναία ἀγωγή, ἢ θέλομεν ὀνομάσει ἀκολασίαν. Καὶ ὅμως αὐταὶ ἐμα-

θον ἐξ ἀνατροπῆς νὰ προστατεύωσι μόναι τὴν ἰδίαν τιμὴν, ὅσον οὐδ' ὅλα τὰ δικτυωτὰ καὶ τὰ κλεῖθρα καὶ οἱ προχειλεῖς τῶν σουλτάνων εὐνοῦχοι ἰσχύουσι νὰ φυλάξωσι τὰς κατοίκους τῶν χαρμελίων.

Ἐνταῦθα φαίνεται μοι ὅτι ἀποῦν τὸν εὐφυῆ συγγραφέα τῶν *Ἀνατολικῶν ἐπιστολῶν* ψάλλοντα ἀνυπομόνως περὶ ἐμὲ τὸ ἀνακρεόντειον·

« Τί Πλειδίδεσσι κάραι ;

· Τί δ' Ἀστρασι Βοώτῳ ; »

Τί μέλει μοι περὶ τῶν ὅσα λέγεις ; Τί κοινὸν μεταξὺ τῶν *Ἀνατολικῶν ἐπιστολῶν*, αἵτινες ἀναμνήσεις μόνον περιέχουσι, καὶ ἡθῶν καὶ συγγραμμάτων καὶ μεμψιμοιρίων ; — Τί κοινόν ; Ὅτι κοινὸν μεταξὺ ῥάβδου καὶ βρογχῆς· ἢ φρονεῖται μετὰ τῶν γραμματικῶν ὅτι οὐδεμία ἡ μεταξὺ αὐτῶν λογικὴ σχέσις ; Ἰπάρχει, καὶ οὐ μικρά, ὡς ποτε ἤκουσα λέγοντα τὸν παιδαγωγόν μου. Ὁ φέρων τὴν ῥάβδον, μέγας φιλόσοφος ἐν περιπατητικαῖς, οὐδέποτε ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἴδια ἢ ἐν ὥρᾳ βρογχῆς· τότε ἐρχόμενος ἀπέθετεν εἰς γωνίαν τὴν ῥάβδον. Ὁσάκις λοιπόν ἔβλεπον αὐτὴν οἱ ἄλλοι, ἐνόουν ἀμέσως ὅτι ἔβραχεν. Ἰδοὺ ὁ δεσμός, δεσμός ἀριστοτελικώτατος.

Τοιοῦτος λοιπὸν δεσμός, ἐάν δὲν εὑρετε ἄλλον, ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τοῦ μακροῦ καὶ ποικίλου προοιμίου μου, καὶ τῶν ὅσα προτίθεμαι νὰ εἴπω περὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας *Ἐπιστολῶν*.

Καὶ πρῶτον σπεῦδω νὰ συγχαρῶ τὸν συγγραφέα ὅτι παρήλαξεν ἐπιτηδεῖας, ἀναγράφων ἰδίαν ἐντυπώσεσιν, τραχὺν σκόπελον. Οἱ συντάσσοντες ἀναμνήσεις, ὑπομνήματα, περιηγήσεις, ἐνὶ λόγῳ οἱ ὑπὸ ὁποιοῦνδήποτε τίτλου ἐκδόντες, ὅτι εἶδον ἢ ἤκουσαν, ὑπόκεινται εἰς μέγαν κίνδυνον, τὸν τῆς περιαιτολογίας. Τὸ εὐλογημένον ἐκεῖνο ἐγὼ συντάρασσα ἐνίοτε καὶ τὰς στεννοτόρας φρένας. Διαδύπτεται ἰδιαζόντως ἡ ἡμέτερα φιλοτιμία ὅσκις, παραδείγματος χάριν, γινόμενου λόγου περὶ ἀνδρῶν ὀνομαστῶν, παρενέειναι ὅτι καὶ ἡμεῖς εὐρέθημεν παρόντες, καὶ συνδιελέχθημεν ἐν ἐκτάσει μετ' αὐτῶν, καὶ ἐξεφράσαμεν γνώμας τὰς ὁποίας ἤκουσαν μετὰ προσοχῆς, (καὶ ἂς μὴ ἐρρίψαν μῆτε κἂν βλέμμα ἐφ' ἡμᾶς)· ἢ ὅσκις ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀξιολόγων γεγονότων, ἀποφαινομένα ὅτι πάντα ταῦτα τὰ ἔχομεν προϊδεῖ καὶ προεῖπει, καὶ φέρομεν εἰς μαρτυρίαν πολλούς, ἀπόντας, ἐννοεῖται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὰ ἀνωῶπόντας· ἢ ὅσκις ὑποκλέποντες τὴν εὐκαιρίαν ἀναπτύσσομεν τὰ εὐγενῆ, τὰ γενναῖα, τὰ ἱπποτικά ἡμῶν αἰσθήματα.

Ἀλλ' εἰ καὶ ἀπέφυγεν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς τὴν πέτραν ταύτην, ἔλαθεν ὅμως ἐγγρίφας εἰς ἄλλην μάλλον ἀκρότομον· καθ' ὅλην τὴν ἐκτασιν τοῦ ἐξ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα σελίδων πονήματός του φαίνεται οὐκ ὀλίγην ἔχων καταφοράν πρὸς τὸ ἀποφαινεσθαι γνώμας, καὶ ἀποφαίνεσθαι μάλιστα ταύτας ἱεροφαντικῶς. Καὶ δεικνύει μὲν τοῦτο ὅτι παρετήρησε, καὶ ἐσκέφθη, καὶ ἐμελέτησεν πολλά,

ἐγὼ μάλιστα οὐδὲ τολμῶ νὰ κηρύξω τινὰ ἐκείνων ἐσφαλμένην· ἀλλὰ, τὸ κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον, πολλοὶ καὶ ἰσχυροὶ οἱ λόγοι δι' οὓς μετὰ πλειεσθῆς ὁσις περισκέψεως πρέπει νὰ δογματίζωμεν.

Καὶ πρῶτον, τὸν καὶ σπουδαιότατον εἰς περιηγητὴν ἐξαιρέτως, τάσω τὸν τῆς ταχύτητας μεθ' ἧς σήμερον μάλιστα ἢ ἄλλοτε γίνονται αἱ περιηγήσεις. Ναι μὲν εὐκόλῳ νὰ πορισθῶμεν τοπογραφικὰς, ἢ τεχνολογικὰς, ἢ ἄλλας παρομοίας εἰδήσεις· ἀλλὰ νὰ ἐμφιλοχωρήσωμεν καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῆς πολιτείας, φέρ' εἰπεῖν, τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν ἡθῶν, καὶ νὰ ἐξελέγξωμεν τὰ ἐξ αὐτῶν καλὰ ἢ κακὰ, τοῦτο δὲν φαίνεται ἐπίσης πρόχειρον· διότι, ὡς πρὸ τινων μνηῶν ἔλεγον σκιαγραφῶν κατὰ ἀναμνήσεις, ἡ τοιαύτη περιγραφή « ἀπαιτεῖ πολυχρόνιον διατριβὴν μεταξὺ ζῶντων ἐθνῶν, γνῶσιν ἀκριβῆ τῆς γλώσσης τοῦ τόπου, συμπαρατριβὴν συνεχῆ μετ' ὧν τῶν κλάσεων τῆς κοινωνίας, καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν, καὶ συντόνον μελέτην αὐτῶν » (*). Ὅτι δὲ ἀπαραίτητος ἡ μελέτη αὕτη παράδειγμα ἔστω ὁ συρφετὸς τῶν καθ' ἐκαστὴν περὶ Ἑλλάδος καὶ περὶ Ἀνατολῆς ἐκδομένων βιβλίων, ὅπου πολλάκις ἐξικονίζομεθα ὑπὸ τῶν ζῶντων καὶ τῶν ἀνθρωποφύγων ὠρότεροι.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην, τὴν καὶ γενικωτάτην παρατήρησιν, ζητῶ τὴν ἀδικίαν νὰ ὑποβάλω καὶ τι ἄλλο πρὸς τὸν φίλον συγγραφέα τῶν *Ἐπιστολῶν*. Περ' ἐμοὶ κριτῇ αἱ γνώμαι ὁμοιάζουσιν τὰς ἀνωθεν πρὸς τὰ κάτω ἀφιεμένας πέτρας· ἐάν μὲν τὸ ὕψος μικρόν, μικρά καὶ ἡ πληγὴ, ἐάν δὲ μέγαν, δεινὸν τὸ τραῦμα. Οὕτω καὶ ἐπ' ἐκείνων· ἐάν μὲν ἐξέρχονται ἐν εἰδει δογμάτων ἐκ στόματος ἀνδρός, μικρὸν σπουδάζαντος διὰ τὴν ἡλικίαν ἢ τὰς περιστάσεις τὰ ἐγκόσμια, καὶ ὀρθαί οὖσαι ἀπαντῶσι διτταγμούς· ἐάν ὅμως καταβαίνουσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους ἀνδρῶν τριβῶνων, πολυπείρων, γενηρακάτων ἐν τοῖς βιωτικαῖς, καὶ ἐσφαλμένα οὕτως ἐνίοτε, εὐρίσκουσι πίστιν.

Καὶ ταῦτα λέγων δὲν ψέγω, ἄπαγε ! τὴν νεότητά ἐξ ἐναντίας διατελῶ ἀίποτε ἐνθερμὸς λάτρης τῶν γενναίων καὶ ἀντικοκερδῶν αὐτῆς αἰσθημάτων· οὔτε θὰ ἐδίσταζον ἄλλοτε ν' ἀποκριθῶ πρὸς τὸν κατήγορον αὐτῆς ὅπως ποτὲ ἐπίσημος τῆς Ἀγγλίας βουλευτὴς πρὸς φιλοσοφώμονα ὑπουργόν· « Καὶ εἰ μὲν ἡ νεότης εἶναι ἐλάττωμα, ἀγνοῶ· καλλίστα γινώσκω ὅμως ὅτι ὁ ἐμμένον εἰς κακίας τῶν ὁσίων εἶδε τὰ ἀποτελέσματα, εἶναι μεγίστης καταφρονήσεως ἄξιος, οὐδὲ προστατεύει αὐτὸν κατ' ἐκείνης ἡ πολιὰ του κόμη, κτλ. » (**). Ἀλλ' ἀγαπῶ, τὸ ὁμολογῶ, τὸν Πράκλειτον, ὅστις « γένος ὦν πάντων γέγονε σαφέστερος ὅτι ἤδει αὐτὸν μηδὲν εἰδέναι ».

Μικρὸν ἔτι, καὶ θέλω μεταβῆ εἰς τὴν εξέτασιν

(*) Ἰδὲ Πανδ. φυλλ. 114, σελ. 804.

(**) Hume, history of England, tom. 1740. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ Πιτ πρὸς τὸν Οὐάπολ, εἴτετι ν' ἀποκρίνωμαι καὶ πρὸς τινὰς τῶν παρ' ἡμῖν γαυρίωντων ἐπὶ πολυχρονίᾳ πείρᾳ.

τῶν πλεονεκτημάτων τῶν *Ἐπιστολῶν*, αἵτινα οὔτε ὀλίγα οὔτε λόγον ἀνάξιν θεωρῶ.

Ἐν τῇ 25 σελίδι λέγει ὁ συγγραφεὺς ὅτι α μὴν καὶ μόνον ἀρετὴν ἔχει, ἀλλ' ἄπειρον, τὴν τοῦ πατριωτισμοῦ. « Ἀλλὰ καὶ ἀνεῖ, τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης οὐδεὶς ἀμφισβᾷλλει, οὐ μόνον διότι κοινὸν τῶν Ἑλλήνων προσόν· ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως, ἀλλὰ καὶ διότι ἀναφλέγει ἐνθερμότερον τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς, ὡς ἡ τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως. Χαίρω δὲ καὶ ὅτι, προσεφαλιζόμενος ὁλόκληρον τὴν ἐαυτοῦ συνδρομὴν τῇ πατρίδι, ἐγκαυχᾶται ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ φιλοπατρίᾳ. Ἀλλὰ τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἡ κατὰ τὸν παρ' ἡμῖν πραγμάτων μεμψιμοιρία του, ὥστε λησμονῶ ἐνίοτε ἀναδιδῶν τὰς *Ἐπιστολὰς* τί διεβεβαίωσε πρὸ μικροῦ. Καὶ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας δράττεται προθύμως ὅπως συγκρίνας τὰ ἡμέτερα πρὸς τὰ τῆς χώρας τῆς ὑπὸ βαρβάρων διοικουμένης, ἐλευθολογήσῃ τὴν ἰδίαν πατρίδα. Θαρρῶ, ἀναγινώσκων μάλιστα ἐν σελίδι 22 ὅτι α ἐν Ἀθήναις εἴμεθα νεκροί, φέροντες ψυχρὸν σάββανον ὡς Αἰγύπτῳ τεταριχευμένοι, « ὅτι ἀκούω ἐπιτάφιον θρῆνον.

Οὐκ ἔστιν, παραδείγματος χάριν, περὶ τῆς μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Καῖρου σιδηρᾶς ὁδοῦ (σελ. 11), θαυμάζει ὅτι εὐάριθμοι τινες Ἀραβες καὶ Εὐρωπαῖοι τυχοδιώκται ἐπραξαν ἐν Αἰγύπτῳ α ἀξιολόγους ὑλικὰς βελτιώσεις εἰς ὀλίγου χρόνου διάστημα, ἐνῷ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες οἱ ἀπὸ πάσης ὑποτελείας ἐλεύθεροι, οἱ ἀξιοῦντες ὅτι εἴμεθα τὸ πρῶτον ἔθνος τῆς Ἀνατολῆς, ὀλίγον ἀξιοσημείωτα πρακτικὰ ἀποτελέσματα τοιοῦτου εἶδους καταρθώσασμεν· ἀχρὶ τοῦδε. » Ὅτε δὲ ἐπεσκέφθη τὸ μουσῶλειον τοῦ Μεγμέτ Ἀλῆ (σελ. 16), α ἀπεκαλύφθη μετὰ σεβασμοῦ, διότι μάλιστα ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ἐνήργησεν ὁ μεγάλους οὗτος ἀνὴρ, καὶ διότι μυριάδες λογιωτάτων οὔτε εἰσὶν ἄξιοι λύσαι τὸν ἰμάντα τῶν ὑποδομάτων αὐτοῦ. »

Καὶ τί μὲν κοινὸν μεταξὺ λογιωτάτων καὶ τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἐξετάζω· ἀλλὰ θεάτε νὰ μάθete ἐνῶπιον τίνος πολιτισμοῦ ἀποκαλύπτει εὐσεβῶς τὴν κεφαλὴν ὁ συγγραφεὺς ; Ἰδοὺ ἀκούσατε αὐτὸν τοῦτον α Πικδερνησίς, λέγει (σελ. 12), τῆς Αἰγύπτου εἶναι ἀτακτος καὶ ἀμαθὴς καὶ ἀμελής· « ὁ λαὸς οὐδὲ καὶ ἰδέαν εὐζωίας ἢ κηλικῆς φιλοτιμίας ἔχει· οἱ γεωργοὶ φελάχοι κατοικοῦσιν εἰς καλύβας χωματίνιας ὡς ἀληθῆ ζῶα, κτλ. (σελ. 13)· — ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ εἶναι γοερά (σελ. 14)· — περὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ δυστυχούς λαοῦ οὐδὲ καὶ ἰδέαν συνέλαιε ποτε ἡ κυβερνήσις, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ λαὸς δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ μηχανὴ πλοῦτου παραγωγική (σελ. 68)· — ὁ βίος τῶν φελάχων εἶναι οἰκτρότατος. Αἱ χαμηλαὶ ἐκ χωματῆς κατοικίαι αὐτῶν εἰσὶ καταγῶγια ἀκαθαρσίας τοιαύτης, ὥστε εἶναι λίαν ἀπίθανον εἶναι ἴσα δύναται νὰ κατοικήσωσιν εἰς αὐτάς, κτλ. Ἄρτος ἄθλιος καὶ χεῖρα, σπανίως δὲ κρέας βῶν ἢ καμήλων θανόντων ὑπὸ νόσων, εἶναι ἡ τροφὴ τῶν οἰκτρῶν τούτων ἀνθρώπων, κτλ. (σελ. 84)· — Ἐπιστέφονται δὲ ταῦτα πάντα διὰ τῆς ἐν σελ. 19 πα-

ρατρήσεις· αὐτὸ δὲ πᾶν δημόσιον ἔργον ἢ κυβερνήσεως συγγεντρώνει διὰ τῆς βίας ὅσους θέλει. Ὁ Γερμανὸς μοι διηγήθη ὅτι διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς διώρυγος τῆς καλουμένης Μαχμουδιέ, ἡ Αἰγυπτιακὴ κυβέρνησις συνεκέντρωσεν ἕως 103,000 ἀνθρώπων· ἡ πληρωμὴ τῶν δυστυχῶν τούτων συνίσταται εἰς ἱκανὴν ποσότητα ραβδισμῶν, τοὺς ὁποίους ἀραιῶς διανεμοῦσιν αὐτοῖς οἱ ἐπιστατοῦντες αὐτούς. »

Ένας καὶ πάντι ἀλλόκοτος πολιτισμός, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καὶ καλούμεθα νὰ κούφωμεν τὸ μέτωπον, ὁ πολιτισμός τοῦ τόπου ἐκείνου ὅπου ὁ λαὸς οὐδεμίαν κέντηται ἰδέαν εὐζωίας καὶ φιλοτιμίας, ὅπου οὐδὲ ζῶα ἤθελον συγκατανεύσει νὰ κατοικήσωσι τὰς οἰκίας αὐτοῦ, ὅπου ἐργάζεται ὡς μυχρὰ νῆ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ τρέφεται διὰ θνησιμαίων, καὶ ὅπου συναγέλλεται μὲν διὰ τῆς βίας, μισοδοτεῖται δὲ διὰ ξυλοκοπήματος!

Καὶ τὸ ἀστερότερον, τούτων τὸν πολιτισμὸν ἀντιτάσσων ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν τῆς Ἑλλάδος οἰκιστὴρ αὐτὴν.

Καὶ ταῦτα μὲν φαίνονται μὴ χρῆζοντα ἀναλύσεως. Ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον χωρεῖ ἡ μεμφιμορία τοῦ συγγραφέως, ὥστε καὶ διὰ τῆς ὀψιν τῶν Ἀθηναίων αἰσθάνεται ἀηδίαν (σελ. 7), καὶ τὴν προφορὰν τῶν Συμωναίων προτιμᾷ, καὶ καταδικάζει πάλιν τοὺς λογιστάτους ὅτι αὐτοὶ ἀπεμάκρυναν τὴν γλυκύτητα ταύτης, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὀμιλεῖται ἐν Σμύρνῃ μετὰ πολλῆς καθαρότητας ἀρχαϊκῆς, καὶ ὅτι οὐ μόνον ὑπὸ τὴν ὕλικὴν ἐποψὴν οἱ Συμωναῖοι εἰσὶ πολὺ πλέον πεπολιτευμένοι ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κατὰ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διανοητικῶς δὲν ὑπερτεροῦμεν αὐτοὺς κατὰ πολὺ, μὲ ὅλας μας τὰς ἀξιώσεις » (αὐτ.).

Εἰ μὲν, ὡς βεβαίως ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἐπιστολῶν, ἔχουσι ταῦτα οἱ κάτοικοι τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰωνίας, φθόνος μηδεῖς· φίλτατοι ὁμογενεῖς οἱ Συμωναῖοι καὶ καύχημα ἡμῶν εἰ ἀρετὰ τῶν ὁμογενῶν. Ἀλλὰ πῶς οἱ ταλαίπωροι λογιστάτοι κατάρθωσαν ἢ ἀλλοιωσάντων τὴν προφορὰν; Ν' ἀλλοιωσάντων τὴν φράσιν, νὰ μεταβάλλωσι τὸ ψῆφον εἰς ἄρτον καὶ τὸ κρασί εἰς οἶνον, ἢ καὶ προσκολλῶντες τὴν λήγουσαν οἶον, κατὰ τὸν φίλον ἔφορον τῆς Μιθιοθήκης τῆς Βουλῆς, νὰ τὰ ἀναγορεύσωσι ψωμίον καὶ κρασίον, τὸ ἐννοῶ· ἀλλὰ διὰ τίνος ὑπερφυοῦς δυνάμειος μετέτρεψαν τὰ χειλοπρόφερτα εἰς οὐρανισκοπρόφερτα, καὶ τὸν λαρυγγισμὸν εἰς πλατυστομίαν, τῇ ἀληθείᾳ ἀκατάληπτον.

Καὶ οὐδαμῶς μὲν διστάζω ὅτι ἡ τοσαύτη κατὰ κλισίαν πηγὴν ἔχει τὴν φιλοπατίαν τοῦ συγγραφέως· ὁ συγγραφεὺς ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ἄρδην εἰσεβάλλοντα πάντα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν φίλην πατρίδα. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐγὼ τάσσομαι μετ' ἐκείνων ὅσοι μετὰ ὀλίψεως ἀναγνωρίζουσιν ὅτι πολλὰ, ἅτινα οὐ μόνον δυνατὸν ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτον ἦτο νὰ γίνωσι, παρεμειλήθησαν, δὲν παραγνωρίζω ὅμως καὶ τὰ γινόμενα· οὐδὲ ἀδικῶ ἐπὶ τοσοῦτον ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀ-

διακόπως ἐργαζομένους ἔστω καὶ ἀδοκίμως, ὥστε καὶ τεταρτισμένους Αἰγυπτίους νὰ ὀνομάσω.

Ἀλλὰ καιρὸς νὰ μεταβῶμεν καὶ εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ συγγράμματος.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΚΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΡΣΕΝΙΟΥ.

Γράφει καὶ τὴν προβίβασιν τοῦ Πατριάρχου
Μοσχολίας (*).

—οοο—

Πρωσὲ πάλιν, ἀδελφέ, τῇ πρώτῃ τοῦ Μαῦου ἐν κάστρῳ Ἀδβι ἡλθὲ μοι γράμμα τοῦ Πατριάρχου, Ἰερემίου τοῦ σοφοῦ τοῦ νέου τοῦ Ἰωδου, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ παραγιωτάτου, καὶ ὁμοτρόπου τρόποις τοῦ Προφήτου Ἰερემίου καὶ ἐγραφέ με νὰ εἰθῇ ἀπ' ἐκεῖ νὰ πηγαίῃ εἰς μέγα Ἰωάννην τοῦ Δεχίας Καρτζηλέρη νὰ λάβῃ γράμμα ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ ρηγὸς Δεχίας νὰ εἴῃ ἐκ τὰ σύνορα Δεχίας Αὐθαρίας, νὰ πορευθῇ πρὸς μέγιστον Ῥωσίας βασιλέα, Θεόδωρον ὁρθόδοξον τὸν κρτιστόν καὶ μέγα. Καὶ ὡς τὸ γράμμα εἶδα ἡμεῖς πολλὰ ἐχάρη, ἀκρίστη ἐκ τῆς κλίτης μου ταχέως ἐτοιμάσθη, ἵππους, ἀμύξι ἀφάρα καὶ ὅσα κίονον χρεια, τὰ πράγματά μου ἔβαλα ὅλα εἰς ὁδοῦν. Καὶ μετ' ἡμέρας οὐ πολλὰς ἡλθεν ὁ πατριάρχης εἰς τῆς Δεχίας σύνορον, καὶ ἔστειλε Καρτζηλέρη ἀνθρώπου καὶ γράμματα εἰσαῖτον νὰ πηγαίνοι, εἰς τὸ Ζαμόσκι κάστρον τοῦ αὐτοῦ νὰ προσκαλέσων. Ἦκουσα πῶς ἀπέρασε σὸν Καρτζηλέρη πᾶν ἐγὼ, καὶ ἐδιόστει καὶ ἔφθασα σὸν Ζαμόσκι. Παρασκευῇ ἐκίνησα μέσα ἀπὸ τὸ Ἀδβι, ἡμέρᾳ τῇ Κυριακῇ ἔφθασα σὸν Ζαμόσκι. Ἀντάμωσα καὶ ἔβαλα ὅσα τὸν πατριάρχην μετάνοιαν ἐδαφίῃ μ' ἐδέξατο μετὰ μέγα, προσκύνῃσα, ἐφίλησα τὴν κεφαλὴν καὶ γόνα, τῇ εἰκοστῇ Μαῦου τοῦ Κυριακῇ ἡμέρᾳ ἐδέξατο, συγχώρησεν, εἶπέ μοι νὰ καθίσω, καὶ λόγους εἶπε ὑπερήβους καὶ ἡλθὲ μοι νὰ κλαύσω, πᾶν τὰ πολυλόγητα π' ὅπαθε σὴν Τούρκιαν, εἰς Πόλιν, εἰς τὴν Ῥόδον καὶ ἐκεῖ σὴν ἑκρίαν. Εἶπε καὶ ἡμεῖς πῶς ἔχεις ἔδω εἰς τὴν Δεχίαν; Ὡς δέσποτα, καλῶς, εἶπα, μ' εὐχὴν σου τὴν ἀγίαν. Τότε καὶ τὸν ἀγγέλιον διὰ νὰ πᾶγω μ' αὐτὸν εἰς μέγα τὸν ὑπέρτατον τὸν βασιλέα Ῥώσου. Αὐτὸς με ἀποκρίθη μετ' εὐμορφῶν τὸ σῆμα εἰθῇ, παιδί μου, μετ' ἐμὲ νὰ πᾶς σὴν Ῥωσίαν. Ὁ Καρτζηλέρης ὁ λαμπρὸς πολλὰ ἐφίλευσέ τον, αὐτὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ ὅσοι ἦσαν μ' αὐτὸν. καὶ ἀπ' ἐκεῖ με πολλὰς τιμαῖς τὸν ἔστειλε νὰ πᾶγῃ.

(*) Ἰδι. φυλ. 130, σελ. 343.

νὰ ὀρίσῃν τοῦ κράτη τε ἐκ τῆς Δεχίας ναύγῃ. ἀνθρώπους μᾶς παρέδωκε νὰ πᾶμεν σὸν Μπαρῆστι ἕως τὸ σύνορον ἐκεῖ ὅτ' οὐραὶ εἰς τὴν μέσην Δεχίαν Αὐθαρίας τε, ἐκεῖ καὶ κόρεψάν μας, καλὰ μᾶς δεξιώθηκαν ἐκεῖ καὶ φίλευσάν μας. Ἀπ' ἐκεῖ ἐξεβήκαμεν σὴν Βήλιν νὰ πᾶμεν ἀνθρώπους μᾶς παρέδωκεν ἕως ἐκεῖ νὰ πᾶμεν, εἰς πέντε ὁλοπλήρωταις ἡμέραις ἔφθασάμεν ἀπὸ τοῦ Μπαρῆστι ἡμεῖς σὴν Βήλιν κόρεψάμεν.

Καὶ ὅς τὸ ἦκουσαν ἐκεῖ οἱ ἀρχόντες καὶ ἄλλοι, ὅλοι μᾶς προδάντησαν μικροὶ τε καὶ μεγάλοι. Καὶ εἶδα πολλοὺς ἀρχοντας πολλὰ πεπλουτισμένους,

ἀλλ' ἕνας ὑπερέβαινεν ἐξάρετα τοὺς ἄλλους, σύμβουλος ἦτορ τοῦ λαμπροῦ τοῦ κράτη τῆς Δεχίας καὶ λογοθέτης μέγιστος ὅλης τῆς Αὐθαρίας. Ποκάρην τὸν ἐλέγασι τὸν εὐγενῆ τὸν ἀρχὸν ἐκεῖνον τὸν ὁρθόδοξον ἐξάρετον τὸν ἄλλον. καλὰ μᾶς δεξιώθηκαν καὶ κατεφίλευσάν μας, ἡμέρας δύο καὶ δεκα πούρ' ἔχουν τὴν εὐχὴν μας. Ποκάρης ἐνδοξότατος ὁ εὐγενὴς ὁ ἀρχὸν, φίλλαν ἔδειξε πολλὴν ἐξάρετα τῶν ἄλλων.

Ἀπ' ἐκεῖ ἐκινήσαμεν νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Ὁρσαν, εἰς ἄκρον κάστρον Αὐθαρίας σὴν εἰς τὴν Ῥωσίαν ἀνθρώπους μᾶς παρέδωκεν ἐκεῖ διὰ νὰ πᾶμεν, εἰς μέρας δέκα φθάσαμεν ἐκεῖ καὶ ἐκόρεψά μεν. καλὰ μᾶς δεξιώθηκαν οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖνοι, καλὰ καὶ μᾶς ἀπέστειλαν ἕως Ῥωσίας κάστρον εἰς κάστρον ὅπου λέγουσι Σμαλέσκον τὴν κλίσην ὅπου καὶ μεγαλῶτατον σὴν σὸν Βορισθέην. Ὁ Βορισθέας ἀπέστειλεν ὅπου σὸν κάστρον ἦτορ ἀνθρώπους καὶ μᾶς ἤρεσαν εἰς οἶκους ὅπου ἦτορ, ἔξω ἐκ τὸ τευχόκαστον μέσα εἰς τὸ παλάτι, καλὰ μᾶς ἐκορέψαν μετὰ τιμὴν μεγάλην. Καὶ πάλιν ἐξαπέστειλε καὶ ὅλους μᾶς ἐγράφαν. ὅλους μᾶς σιτεροῦσαν κατὰ τιμὴν ἐγράφαν. Ἀνθρώπους τε ἀπέστειλε ταχέως νὰ πηγαίνοι, τὸν βασιλέα μέγιστον τὸν μόνον νὰ δώσουν. Φαγόποτα μᾶς ἔδωκε τὴν καθέκαστην μέραν αὐτὸς καὶ ὁ ἐπίσκοπος πολλὰ καὶ τιμημένα ὁμοῦς σιτεροῦσα ἔδωκεν καὶ ἡμέραν, ὅλους κατὰ τὴν τάξιν μας ἐπλέρωσαν καὶ ἔφα.

Ὁ βασιλεὺς ὡς ἦκουσαν ἀπέστειλεν ἀνθρώπους ταχέως νὰ πηγαίνοι ἀντάμα μετ' ἐκείνους, καὶ γράμματα μᾶς ἤρεσαν ἀπὸ τοῦ βασιλέα τὸν πατριάρχην ἐγράφαν τοιοῦτως καὶ ἐλέγαν.

Θεόδωρος ὁρθόδοξος ὁ μέγας βασιλεὺς Βλατμερίου, Μόσχου, μεγάλῃς τῆς Ῥωσίας, Ασπραχάντου, Καζανίου μεγάλου Νοργαζίου, καὶ Ῥαζακίου μέγιστον ἐκείνου τοῦ μεγάλου, καὶ πάσης τῆς ἀρκώριας μεγάλου Συμπερίου, παρακαλῶ καὶ δέομαι ἐσένα, δέσποτά μου, νὰ λάβῃς κόπον νὰ ἐλθῇς ἔδω σὴν Μοσχολίαν, ἐσένα καὶ ἀπολαύσωμεν καὶ εὐχὴν αὐτὴν ἀγίαν. Τότε καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ Βορισθέας τοῦ κάστρου εἰς ἐκκλησίαν πῆραν μᾶς ὅτ' οὐραὶ εἰς τὸ κάστρον ἐκεῖ ἐλευσώμεθα τὸν κορυφαῖον μέρα, ἀγίου Πέτρου Παύλου τε Σαββάτου τε ἡμέρα.

Ἀπ' ἐκεῖ ἐκινήσαμεν εἰς Μόσχου νὰ πᾶμεν, μ' ἀνθρώπους τοὺς βασιλικούς ἐκεῖ διὰ νὰ πᾶμεν Φαγόποτα μᾶς ἔδωκεν τὴν καθέκαστην μέραν ὅλα τῆς βασιλείας τε καὶ τὸ ταχὺ καὶ σφόδρα. Εἰς δέκα μέρας φθάσαμεν τὸν Μόσχου τὸ κάστρον ἐκεῖνο τὸ περβόητον τὸ καλοτεχνημένον.

Εἰς οἶκους μᾶς ἐκόρεψαν ὅπου καὶ ἐπισκόπου τοῦ κάστρου τοῦ ὁρομαστοῦ μεγάλου Ῥαζαρίου, μετ' ἐκείνους καλὴν πολλὴν καλὴν ἀρχόντων μετ' ἐκείνους ἀναρτῶντες ἐκείνων τὸν ἀνθρώπων.

Ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν ἀρχοντας τιμημένους καὶ ἄλλους ὀνηρέτας τε πολλοὺς παρασκεύατους φαγόποτα μᾶς ἔδωκεν τὴν καθέκαστην μέραν ἄξια καὶ διάφορα ἀπὸ τῆς βασιλείας, τραπέζαροι, μάγειροι, κερματοροὶ καὶ ἄλλοι, καὶ ὅλοι πᾶντες ἦσαν μικροὶ τε καὶ μεγάλοι. Ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν μέγα πατριάρχην νὰ πᾶγῃ νὰ τὸν ἐρωθῇ σὸν μέγα τὸ παλάτι ἀνθρώπους ἐστειλε πολλοὺς μαργαροφορέτους, ὅλους μετ' ἐκείνους ἐδημοῦσα στολωμένους. Ὁ πατριάρχης κίνησε νὰ πᾶγῃ σὸν παλάτι ἐμπρὸς ὅπου οἱ ἀρχόντες μικροὶ τε καὶ μεγάλοι καὶ ὅπου καὶ καλὸν οἱ μαυροφορέτοι, σὴν μέσην μ' αὐτὸν ἤμεθα ἡμεῖς οἱ μαυροφόροι. Μορεβασίας ὁ σφοδρὸς καὶ ἔγινε ὁ Ἑλαιοσώτης, Ἀρσένιος ὁ ταπεινὸς ὅτ' οὐραὶ ἐξ Ἑλλάδος. Εἰς τὸ παλάτι πῆγαμεν πλησίον εἰς τὴν σκάλα ἐκεῖνην τὴν παμμέγιστον τὴν ἐδημοῦσαν τὴν σκάλα, ἐκεῖ καὶ ἐπεβήσαμεν διὰ νὰ πᾶμεν ὄρω, ἐκεῖ πάλιν μᾶς ἤρεσαν ἐδημοῦσα τὸ μαρτάρον ἀρχόντες ἀξέπαινοι ἀπὸ τὸν βασιλέα, τοιοῦτως ἀποκρίθηκα ἀπὸ τὸν βασιλέα.

Θεόδωρος ὁ ἐνδοξὸς ὁ μέγας βασιλεὺς ὁ αὐτοκράτωρ μέγιστος μεγάλῃς τῆς Ῥωσίας παρακαλεῖ καὶ δέεται ἐσένα, πατριάρχην, νὰ ὀρίσῃς νὰ πηγαίνοι ἀπὸ τὸν σὸν παλάτι.

Ὁ πατριάρχης ἄγιος πρὸς τοὺς οὕτως ἔφη. Τοῦ βασιλέως ὁρμήδες χωρὶς ἄλλο νὰ γένη. Καὶ ἀπέκει ἐκινήσαμεν νὰ πορευθώμεν ὄρω, μ' ἀνθρώπους ἀναρτῶντες ὁμοῦ μετ' ἐκείνων ἀρχόντων.

Καὶ πάλιν ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας ἀρχόντας ἐνδοξότατους τοὺς δύο λογοθέτας καὶ ἐκεῖνοι ἐπροσκύνουν τοὺς τοὺς λόγους εἶπαν. Θεόδωρος ὁ βασιλεὺς ὁ αὐτοκράτωρ μέγας, τὸν βασιλέα βασιλεὺς καὶ πάσης τῆς Ῥωσίας, παρακαλεῖ καὶ δέεται πρὸς αὐτὸν νὰ πηγαίῃς νὰ σὲ ἴδῃ ἐπιθυμῶ καὶ νὰ τὸν εὐλογῇς.

Καὶ πάλιν ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ θεὸς πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης οἰκουμένης. Τοῦ βασιλέως ὁρμήδες χωρὶς ἄλλο νὰ γένη, εἰς χρόνους ὑπερέπαιρους πάντα νὰ βασιλεύῃ.

Καὶ δύο τὸν ἐλάβαιν ἀπὸ ταῖς ἀμαυρίαις, ὅπου ἀπὸ ἐπήγαμεν ἕως ταῖς δύο ὁδοῖς, ἀπ' οὗτορ τὸ παλάτιον τὸ περιγυρωμένον, καὶ βασιλεὺς ὁ μέγιστος ποδὸν αὐτὸν οὕτως ὅρνον. Ὡς ἴδε μᾶς ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ ὁρόνου ἔστη, καὶ κάτω ἐκατέβη μετ' ἐκείνους εἰς τὸ χεῖρ.

Ὁ πατριάρχης ἐστὶ δὲ σιμὰ στὴν βασιλεία, καὶ πρῶτα ἐπροσκύνησε τὴν εἰκομένη εἰκόνα ἐκείνην τὴν ἐκείρετο τὴν δέσποινα τοῦ κόσμου, ἁγίας θεομήτορος μεσσηρίας τοῦ κόσμου, ὁποῦτον με βομπήρια με ἄλθους ἀδυναμίας, με ἑσπερίους, τοπάζια καὶ με πολλοὺς μαργάρους. Ἐπὶ ἔτις εἰς τὸ θρονί ἀπάνω βασιλείας, ὁ δὲ ἄλλος ὑψηλότερα ἀπὸ τοῦ βασιλείας. Κί ἄφ' οὗτος ἐπροσκύνησεν ἐκείνην τὴν εἰκόνα, ὁ πατριάρχης ἐστὶ σιμὰ στὴν βασιλεία, τίς αὐτὸς ἐσκήνωσε χεῖρά του τὴν ἁγίαν, ἐκρήθηκεν, ἐβόλησε πολλὰ τὸν βασιλεῖα, χρόνους νὰ ζῇ, περισσοὺς καὶ αὐτῶν νὰ κάμῃ, τὴν βασιλείαν ποὺ κρατεῖ πολλὰ νὰ τὴν αὐξάνῃ, τὰς βασιλείας πάσας τε ὅλας νὰ κυριεύῃ, αὐτὸν νὰ προσκυρήσωσαν Ἀνάτολῃ καὶ Δύσει. Καὶ πάλιν εἶπε πρὸς αὐτὸν δάδασον ὅτι ἀφήσῃ ἐκ τῆς ἐσφύρας τῆς αὐτοῦ στὸν θρόνον του νὰ κάτῃ. Τότες ὁ μέγας βασιλεὺς με εὐμορφῶν τὸ σχῆμα, με ὅλα διαδήματα με ὅλην τὴν κορώνα, ἐκλήρεν ἐπροσκύνησεν εἰς τὸν πατριάρχην, εὐχαριστῶ σε, δέσποτα καὶ μέγα πατριάρχην. Θεὸς ὁ πατριάρχης ὁ ἐβόλῃν τὰ πάντα, τὰ ὅσα με ἐκρήθηκε νὰ με τὰ δώκῃ πάντα. Καὶ πάλιν εἶπε πρὸς αὐτὸν, δέσποτα, καλῶς ἦλθες ἐπ' οὐλῆν ἁγίους σου οὐαῖς ἐδικαίους μου μέραις. Ἐπὶ αὐτῶν πῃ καὶ ἐκατέ ἀπάνω εἰς τὸν θρόνον, στὸν μέγαν τὸν ὑπερτάτον τὸν περιχρυσωμένον. Ὁ βασιλεὺς ἐπρόσταξε νὰ κάτῃ ὁ πατριάρχης, ἐκ δεξιῶν πλάγιον τοῦ μετὰ τιμῆς μεγάλης, ὥρως καὶ ἐκαθίσταμεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ στὸ πλάγι, ἐκ δεξιῶν πλάγιον τοῦ σιμὰ στὸν πατριάρχην. Ὁ βασιλεὺς τοῦ καλῶς ἀπάνω εἰς τὸν θρόνον, με χεῖρά του τὴν δεξιὰν ἐκράτει τὸ σκήπτρον. ἐκείνῳ τὸ ἐκείρετο τὸ πολυτιμωμένον, ἐπ' οὐχ ἄλθους ἐκλεκτοὺς, εὐμορφῶν κατωμένων τοπάζια, μαλίσματα καὶ εὐμορφῶν βομπήρια, ἀδύνατον κατωμένων καὶ ἐκατέρωθεν ἁγίους. Εἶπε καὶ εἰς τὸ πλάγι τοῦ τὴν σφαῖραν τὴν μεγάλην ἐβόλησε ποὺ ὁλοῦ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Οἱ πάντες ὅλοι ἐπρόστασαν με ἐβόλῃν μεγάλην, οἱ Κλέροι τε καὶ ἀρχόντες καὶ ὅλοι οἱ καλοῦντο. Καὶ πάλιν ἐσκήνωσε ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπε ἐβόλησε με, δέσποτα ἀξιοτιμωμένε. Καὶ πάλιν ἐκλήρεσε καὶ κατωμένων τὸν, ἐκρήθηκεν, ἁγίους καὶ ἐπολυχρόνησε τὸν. Ἐπὶ αὐτῶν ἐπροσκύνησεν καὶ εὐχάρησε οἱ πάντες ὁ πατριάρχης καὶ ἡμεῖς μετὰ τιμαῖς μεγάλας καὶ τότες ἐπορεύθημεν μετὰ πολλῶν ἀνθρώπων εἰς οἶκον ὁποῦ ἡμεῖς μετὰ πολλῶν ἀρχόντων ἐκεῖ καὶ ἐκαθίσταμεν ἡμέρας καὶ ἐβδομάδας με ἀνθρώπους τε βασιλικούς με πλείστον ὑπέρτατος. Ὁ πατριάρχης μῆνυσεν, ἐπὶ ἐκεῖ ἔνα εὐγῇ, εἰς θρόνον τοῦ νὰ πορευθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τότες ὁ ἀξιόπαιρος ἀρχὼν κυρὸς Μπορόσης τοῦ βασιλείας πρῶτος καὶ μαίμων βασιλλοῦς καὶ Κασαρίου ἀρχὼν τε ἐκείνου τοῦ μεγάλου, ἐπὶ ὅχει γῆμιν περισσὴν ὅτ' ἀπάνω τοῦ κόσμου,

στὸν πατριάρχην ἐβόλῃ μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ χεῖρά του ἐβόλησε με ἐβόλῃν μεγάλην. χαίρειν τὸν ἐβόλῃν ἀπὸ τὸν βασιλεῖα, καὶ ἀπὸ τὴν βασιλλοῦς ἐκείνην τὴν ἁγίαν. Ὁ πατριάρχης χόθηκε καὶ κατωμένων τὸν, ἐρώτησε πῶς ἔχουν πῶς εἶναι στὴν ὑγίαν τους. Ὁ ἀρχὼν ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε δι' ἐκείνους, με τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα καλῶν στὴν ὑγίαν τους. Ὁ ἀρχὼν ἐσκήνωσε καὶ εἶπε τὸν πατριάρχην με γόθον καὶ με ἐβόλῃν καὶ με εὐμορφῶν τὴν τῆν τὸν λόγους ὁποῦ εἶπε τὸν ὁ μέγας βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ μέγιστος μεγάλης τῆς Ῥωσίας. Ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχὼν ἀγιάτα τῆς οἰκουμένης ὅλης παρακαλεῖ σε δέσποτα τοῦς λόγους μου ὅτι ἀκούεις ἐκείνους ὁποῦ εἶπε μοι ὁ βασιλεὺς Βελίης. Θεόδωρος ὁ κρῆτιστος ὁ μέγας βασιλεὺς Βλατιμερίου, Μόσχου καὶ ὅλης τῆς Ῥωσίας παρακαλεῖ καὶ δέεται ἐπὶ νὰ ἀπομείνῃς, ἐδῶ στὸν μέγαν Μόσχου νὰ εἶσαι πατριάρχης Βλατιμερίου, Μόσχου καὶ τῆς Ῥωσίας πάσης, καὶ μέγας ὁ ἀνωμάλῃς ὅλης τῆς οἰκουμένης, σόδημα ὅτι ἄλλος περισσὸν ἀμείνον τοῦ κόσμου ἐπὶ καὶ οἱ ἀνθρώποι σου καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς σου. Ὁ πατριάρχης ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦς τοιούτους, πρὸς αὐτὸν ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε λόγους τοιούτους. Θεόδωρος εὐχαριστῶ τὸν βασιλεῖα μέγαν, καὶ δέσποτα βασιλλοῦς Εἰρήνην τὴν ἁγίαν, πῶς ἔχουν πόθον περισσὸν ἐβόλῃν μεγάλην, καὶ νὰ τιμήσωσαν ἀγαποῦν αὐτὸν τὴν βασιλλοῦς καὶ ὅτι ἀποκτήσωσαν βούλονται ἰδιὸν πατριάρχην, ἐπὶ οὐαῖ πρᾶγμα τίμιον εἰς πάσαν οἰκουμένην. Ἀμὴ αὐτὸ ποὺ ἐβόλῃν οὐ οὐαῖ νὰ γένη, ὅτι με ἀπαιτῶνται μικροὶ τε καὶ μεγάλοι ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς καὶ ὅλοι οἱ καλοῦντο, καὶ πάντες ὅσοι ἐβόλῃν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλὰ τοῦ βασιλείας μας τὸ θέλημα νὰ γένη, με νόμον καὶ με ἀρχιερεῖς ἄλλος ἐδῶ νὰ γένη. Τότες πολλὰ λυπήθηκεν ἀρχὼν κυρὸς Μπορόσης, τὸ πῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετὰ ὁ πατριάρχης καὶ ἔλαβε συγχώρησιν νὰ πάγῃ ὁ παλῆτι, τοῦ πατριάρχου λόγια τὸν βασιλεῖα νὰ εἶπῃ. Εἰς τὸ παλῆτι ἐβόλῃν τὸν βασιλεῖα εἶπε, τοὺς λόγους ὁποῦ ἤκουσε καὶ πατριάρχης εἶπε. Ὁ βασιλεὺς ὡς ἤκουσε πολλὰ τὸ ἐλυπήθη, καὶ εἶπε τί νὰ πράξωμεν; τὸ θέλημα ὡς γένη. Θεοῦ τοῦ Πατοκράτορος καὶ αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου. Ἄς ἔλθουν οἱ ἀρχιερεῖς ὅσοι καὶ ἐν εἶναι ὅλοι ἀρχιμανδρίται μέγιστοι καὶ ὅλοι οἱ ἡγουμένους. Καὶ ὁρισμὸν ἀπέστειλε ταχέως νὰ πηγαῖν ἀρχιερεῖς νὰ ἔλθωσι καὶ ὅλοι οἱ ἡγουμένοι. Καὶ πάντες ἐσυνέχθησαν καὶ συνόδον ἐποίησαν μέσα εἰς τὸ παλῆτι μετὰ τὸν βασιλεῖα. Οἱ πάντες ὅλοι εἶπαν ὅτι θέλῃ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅλης τῆς οἰκουμένης, αὐτὸν ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν ὅς ὅταν ἡ ζωὴ του, καὶ ὅλοι μας νὰ ἡμεῖς εἰς τὴν ὑποταγήν του. Ὁ βασιλεὺς, ἀρχιερεῖς καὶ ὅλοι τῆς συνόδου,

ἐστὶν αὐτοῦ τὸν ἀρχόντα Ἀνδρέαν τοῦ Τζαλκάνου ἀνθρώπου γέροντος θάνατον πολλὰ πεπαιδευμένον τίμιον καὶ ἐνέμετον καὶ διὰ γῆμιν, καὶ τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν τὸν ἀρχόντα Βασίλην, τὸ τῆς συνόδου βούλονται νὰ πᾶν τὸν πατριάρχην. Καὶ ἦλθαν καὶ ἐβόλῃν τὸν μέγαν πατριάρχην, δεσπότην ἀξιοπαιρὸν εἰς πάσαν οἰκουμένην, τὴν χεῖρά του ἐβόλῃν καὶ κεφαλὴν καὶ γόνα, αὐτὸς καὶ τοὺς ἐβόλῃν με χεῖρα του ἁγίαν. Τότε καὶ τὸν ἀρχιερέων τὰ τῆς συνόδου πάντα, τοῦ βασιλείας τὴν βουλὴν καὶ τῆς συνόδου ὅλα. Ἀκούε, ἀγιάτα καὶ θεῖα πατριάρχη, ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπὶ ἔχει τὴν Ῥωσίαν, ἀνατολὴν καὶ δύσιν τε μεγάλην ἀρχιερέων, ἀρχιερεῖς ἡγουμένοι ἐπὶ οὐαῖ στὴν Ῥωσίαν, παρακαλῶν καὶ δέονται νὰ εἶσαι πατριάρχης, ἐδῶ στὴν βασιλλοῦς μας καὶ νὰ πατριαρχήσῃς, βίον νὰ ἔχῃς περισσὸν, χαρίσματα μεγάλα, χωρία, καὶ ὅλην περισσὴν μικρά τε καὶ μεγάλα καὶ πάλιν σιτερίσια ἀπὸ τὴν βασιλλοῦς, ἐπὶ ἀπὸ τὰ νοργάτια τὴν καθ' ἡμέραν χίλια καὶ ὅλοι σου οἱ ἀνθρώποι νὰ ἔχωσι χωρία, πολλὰν τιμὴν καὶ πλουτισμὸν καὶ ὅσα κάμουν χρεῖα. Οὕτως ἐκεῖνοι εἶπαν καὶ ἔβαλον μετὰνοιαν. Ὁ πατριάρχης ἔφησεν εἰς τοιούτῃς λόγια. Θεόδωρος τὸν κράτιστον τὸν μέγαν βασιλεῖα, καὶ δέσποτα βασιλλοῦς Εἰρήνην τὴν ἁγίαν εὐχαριστῶ τὰ μέγιστα πῶς ἔχουν πόθον μέγαν, ὁμοίως καὶ τὴν συνόδον ἐτοῦτην τὴν ἁγίαν, καὶ νὰ τιμήσωσαν ἀγαποῦν αὐτὸν τὴν βασιλλοῦς καὶ πατριάρχης νὰ κληθῶν ὁ αὐτὸν τὴν βασιλλοῦς. Ἐτεῦτο εἰς ἀδύνατον ὅδε ἐγὼ νὰ μεῖνω καὶ πατριάρχης Μόσχου ἐγὼ διὰ τὰ γένη. Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ οἱ πολῖται ὅλοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως μικροὶ τε καὶ μεγάλοι ἐδῶ με ἀπεστείλασι ταχέως ἔνα ἔλθω, τὸν βασιλεῖα νὰ ἰδῶ ταχέως νὰ πηγαῖν. Μήτέρα μας τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην νὰ γυλάξω τὴν ἀγαπήν καὶ γῆματ' ἐκείνην ὅτι ἀναβρέψω ἐπὶ ὅχει τέκνα περισσὰ καὶ κατεπρόκειν τα βίον πολλὸν τὰ ἔδωκε καὶ κατεπρόκειν τα καὶ νῦν τὴν ἀγκατέλιπον καὶ δὲν τὴν ἐνθυμῶνται, νὰ ἔχῃ πάντα πλουτισμὸν καὶ νὰ παρηγορηταῖ. Ἐγὼ εἶμαι πρῶτος τῆς οὐδὲ ἀπὸ τῶν ἁλίων πάντων ἐκδικητῆς καὶ γυλάκτης τῶν ἀδελφῶν μου πάντων γηροκομήσαι βούλονται μήτέρα μας τὴν γῆματ', ἐγὼ αὐτῆς νὰ ἰδῶμεν ἐκείνην τὴν ἁγίαν καὶ κληρονομήσῃς ὅτι νὰ γένημεν ἐκείνης εἰς ὅλα τῆς ἐκκλησίας ὡς εἶναι ἡ βουλὴ τῆς. Ἀμὴ ἐγὼ με θέλημα ἐκείνης τῆς μητρὸς μου καὶ με τὴν γῆματ' τῶν πολλῶν πάντων τῶν ἀδελφῶν μου, με νόμον καὶ με τάξιν τε νὰ ποίω πατριάρχην εἰς Μόσχον τὸν μέγιστον εἰς τὴν Ῥωσίαν ὅλην, νὰ πληρωθῇ τὸ θέλημα τοῦ βασιλείας πάσης μεγάλης τῆς Ῥωσίας τε καὶ τῆς συνόδου πάσης. Ἐκεῖνοι ἐπροσκύνησαν εἰς τὸ παλῆτι πᾶσαν.

τὸν βασιλεῖα, συνόδον τοῦτον τοῦς ἁγίους εἶπαν. Οἱ πάντες ὡς ἤκουσαν ἄλλη τοὺς πᾶσαν ὅλους, ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, καὶ εἶπαν τί νὰ πράξωμεν τὸ θέλημα ὡς γένη. Θεοῦ τοῦ πατοκράτορος καὶ αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου. Καὶ πάλιν τότες ἐστειλὰν δύο τῶν ἐπισκόπων τίμιους καὶ ἐναρέτους τε ἐξαίρετους τῶν ἁλίων εἰς πατριάρχην ἦλθον μετὰ τιμῆς μεγάλης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης οἰκουμένης, προσκύνησαν, ἐβόλῃν χεῖρά του τὴν ἁγίαν χαίρειν τὸν εἶπαν ἀπὸ τὸν βασιλεῖα. Ὁ βασιλεὺς ὁ μέγιστος Ῥωσίας τῆς μεγάλης, χαίρειν τὸν ἀξιοπαιρὸν τῆς σῆς ἀγιάτης, ὁμοίως καὶ ὁ δέσποτα βασιλλοῦς Εἰρήνην, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀρχιερεῖς καὶ τῆς συνόδου ὅλοι, καὶ πλουτισμὸν, ὁ δέσποτα, ὁ βασιλεὺς καὶ ὅλοι πολλὰ τὸ ἐλυπήθηκα μικροὶ τε καὶ μεγάλοι. τὸ πῶς καὶ δὲν ἀπομείνῃς νὰ εἶσαι πατριάρχης Ῥωσίας τῆς μεγάλης τε καὶ πάσης οἰκουμένης, νὰ ἔχῃς πλουτισμὸν περισσὸν, χαρίσματα μεγάλα, καὶ ὅλην περισσὴν μικρά τε καὶ μεγάλα, καὶ πάλιν σιτερίσια ἀπὸ τὸν βασιλεῖα, ἐπὶ ἀπὸ τὰ νοργάτια τὴν καθ' ἡμέραν χίλια καὶ ὅλοι σου οἱ ἀνθρώποι νὰ ἔχωσι χωρία, πολλὰν τιμὴν καὶ πλουτισμὸν καὶ ὅσα κάμουν χρεῖα. Ἀλλ' ἐπειδὴ σὺ δύνανται ἐδῶ νὰ ἀπομείνῃς καὶ τῆς Ῥωσίας νὰ γένης ἰδιὸς πατριάρχης, παρακαλῶν καὶ δέονται μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ὁ βασιλεὺς, βασιλλοῦς καὶ ὅλοι οἱ ἐπισκόποι ὅδε στὸν μέγαν Μόσχον νὰ ποίω πατριάρχην ἐκεῖνον ποὺ ἐβόλῃν ὁ βασιλεὺς καὶ ὅλοι. Καὶ τώρα ὅλοι δέονται ἐπὶ νὰ κοπιώσῃς μέσα εἰς τὴν μητρόπολιν τὴν Ἐκκλησίαν νὰ σῶν ἐκεῖνον ποὺ ἐβόλῃν νὰ ποίω πατριάρχην, νὰ ἀκουσῇ, νὰ γῆματ' ὅλην οἰκουμένην ὅλην. Τότες ὁ περιβόητος καὶ μέγας πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης οἰκουμένης πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε τοιούτους λόγους ἐκεῖνους ἐπισκόπους τε καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους. Θεοῦ τοῦ πατοκράτορος τοῦ πατ' ἐβόλῃν τὸ θέλημά του νὰ γένη ὡς εἶναι τῆς βουλῆς του. καὶ βασιλείας μέγιστον μεγάλης τῆς Ῥωσίας Βλατιμερίου, Μόσχου καὶ πάσης ἀρχιερέων, καὶ τῆς σιπῆς βασιλλοῦς κυρὸς τῆς Εἰρήνης, ἀρχιερέων θέλημα καὶ τῆς συνόδου ὅλης. Καὶ τότες ἐπορεύθημεν ἐν τῷ τῇ μητρόπολιν, ἐκεῖ ποὺ ἀπαιτῶνται μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ὁ βασιλεὺς, ἐπισκόποι οἱ ἀρχόντες καὶ ὅλοι ἀρχιμανδρίται μέγιστοι καὶ ὅλοι οἱ ἡγουμένοι. Καὶ πᾶσαν καὶ γυλάσαμεν σιμὰ στὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πάντες τότε ἔκατον μεγάλην εὐχαλίαν. Ἀρχιεπισκοπὴ ἦλθον ὅλοι μετὰ μαρτίαν καὶ ἱερεῖς δικαστοὶ ὅλοι μετὰ γελένια ὅλοι τὸν ἐχαίρειν. (*) Στὴν Ἐκκλησίαν σέβημεν καὶ στάθηκε στὸν θρόνον.

(*) Ἐκκλησίαν ἐνταῦθα τὸ καίμενον.

Τότε στο παρακλίσιασ θρόνους εκεί έθθσαν, άρχιερείς έπήγαυον εκεί και έκαθισαν. Καί σνρ αὐτοὺς εκάθισαν ο τής Μονεμβασίας ο θείος Γερόθεος ο έμπειρος σοφίας. και σνρ αὐτοὺς εκάθισα έγώ ο Έλαιοσώνος ο ταπεινός Αρσένιος οπ' ούμαι έξ Έλλάδος. Εκεί και έψηφίσανμεν ήμεις κατὰ τήν τάξιν, τρεῖς τῶν άρχιερέων τε νά γένη πατριάρχης· και όλοι οι άρχιερείς έγράφαν τόνορά τους, ο καθ'είς με τήν χεῖρά του εκεί σνρ κόνδικάν τους. Καί έπειτα σηκώθημεν κ' εύγήκαμεν άπ' εκεί, σνρ πατριάρχη πήγαμεν εκεί σνμιά σνρ πλάγι. 'Ο βασιλεὺς άπέστειλε 'ς αὐτόν νά πορευθώμεν, και πάντες έπορεύθημεν άπάρω σνρ πάλαι, εκεί μᾶς προδάρτησε σνρ πάλαιου πύλην, και εύλογών έλαβεν άπὸ τὸν πατριάρχη, εἰς κεφαλήν εἰς στήθος τε εἰς δεξιάν και αἰλήν, και πήγε και εκάθισε σνρ νύφηλν τὸν θρόνον, και πατριάρχης έκατε σημά άπὸ τὸν θρόνον. Καί παρακάτω καθίσαν άρχιερείς οι όλοι, και πάντες όλλοι στέκονταν άρχοντες κ' ήγουμένοι. Κ' άπ' εκεί έσηκώθηκε ο θείος πατριάρχης, και βασιλεὺς Θεόδωρος Ρωσίας τής μεγάλης, ο πατριάρχης έδωκε ψήφους σνρν βασιλεία, εκ τούς ύπέρους και αὐτὸς νά διαλέγῃ ήνα. Τούς ψήφους τότε έλαβε μ' εύλάβειαν μεγάλην, και τὸν Θεόν έδόξασε μετά γωνήν μεγάλην. Ευχαριστῶ σε, κύριε, δοξάζω τόνομά σου και άγαθῇ σου πρόνοιαν και βλήν νήν δουλήν σου, και ὡς μᾶς άπέστειλες τὸν μέγαν πατριάρχη, τής Κωνσταντινουπόλεως κ' εἰς πάσαν οικουμένην αὐτός και με τὸ θέλημα τής σής οικουμένης νά ποιῇ πατριάρχην μας εἰς τὸ βασιλεῖόν μας. Καί πάλιν εύχαρίστησε τὸν μέγαν πατριάρχη, τόντους τούς λόγους εἰρηκε σνρν μέγαν πατριάρχη, εύχαριστῶ σε, δέσποτα, ὃ μέγα πατριάρχη τής Κωνσταντινουπόλεως τήν σήν άγιωσύνην. ὅπ' οὐθέως εἰς τὸν τόπον μας έδῶ εἰς τήν Ρωσίαν, και νά τιμήσῃς βουλεύσαι έδῶ τήν Μονοβίαν. Παρακαλῶ και δέομαι νά ποιῇς πατριάρχη, 'Ιωβ μητροπολίτην μας εἰς τήν Ρωσίαν βλήν. 'Ο πατριάρχης έφησε τὸν βασιλέα εἰπε· τοιοῦτους λόγους έφησε και πρὸς αὐτόν μεν εἶπε· Θεός ο πατριάρχης πάντα νά κορομήσῃ, τὸ θέλημά σου νά γένη και πάντα νά πληρώσῃ. Εκείνο ὅπου δοῦλεται και άγαπᾷς νά γένη Θεός ο πατριάρχης και νά τελευτήσῃ. Κι άπ' εκεί προσκυρήσανμεν κ' εύγήκαμεν άπέκει σνρν οἶκον έπορεύθημεν ὁπουμασταν οι όλοι. 'Ημέρη Πέμπτη ήγιναν οι ψήφοι πατριάρχου, τής Μονοβίας πύλως εκείνου τοῦ 'Ιάβου. Καί πάλιν τῇ Κυριακῇ ήλθαν οι έπισκόποι και άρχοντες βασιλικοί πολλοί τε και μεγάλοι. Κι άπ' εκεί έπορεύθημεν και πήγαμεν οι όλοι, σνρν εκκλησίαν άπάρτες μικροί τε και μεγάλοι. 'Ο πατριάρχης στάθηκεν εἰς άμβωνα τὸν μέγαν εκείνον ὅπου εκαναν μέσα σνρν εκκλησίαν, με δώδεκα σκαλίδια εὐμορφα ενδυμένα

εἰς εκκλησίαν μέσον τε άγνάντια τὸ θέμα, με χαλδία περισσά χρυσόπλοκα και μαῦρεν κόκκινα και γαλάζια και πάσαν θωρηκίαν. 'Ὡς ποταμοὶ κατέβαιναν τὰ χαλδία εκείνα, εκ κορυφῆς τοῦ θρόνου τε έως τ' άγιον θέμα. Εκεί και θρόνους έβαλαν τὰ κατήν ο πατριάρχης, και βασιλεὺς Θεόδωρος Ρωσίας τής μεγάλης, εκεί εἰς τὰ σκαλίδια βαλμένους θρόνους εἶχα, άρχιερείς νά κάτουνσιν όλοι εἰς ὁρόντων· εκεί άπάρω φόρεσεν ο μέγας πατριάρχης τὰ ήγια ενδυματα κλησίας τής μεγάλης. Τότε και τὸν έδόξασι μήτραν θρωιστάτην, κ' έβαλε σνρ κεφαλή του άξιοτιμημένην. Τότε ήμεις εἰσέδημεν ὅλ' εἰς τ' άγιον θέμα, και πάντες έπορεύσαμεν ενδυματα ήγια, και μήτρας μᾶς έδόξασι πολλὰ εἰς κορημημένας εἰς κεφαλὰς έδάλανμεν πολλὰ τιτιμημένας. Κι άφόντης έρεδύθημεν φορέματα εκείνα, οι πάντες εκάθισανμεν εκεί εἰς τὰ σκαμνία· ο πατριάρχης εκάτεν εκεί εἰς τὸ σκαμνιον, ὁμοίως και ο βασιλεὺς εἰς έτερον σκαμνιον. Κι άπ' εκεί άποστειλάσι τούς δύο διακόνους, τούς πρώτους τούς εξαίρετους άπὸ τούς όλλους όλους, Αιότιον διάκονον μεγάλης εκκλησίας, και έτερον διάκονον μεγάλης τής Ρωσίας και έρχονταν και έλεγον τούς άρχιερείς ὁδοί· ο πατριάρχης, βασιλεὺς, οι ήγιοι εκείνοι, έπρόσταζαν νά εὐχέτε έξ' άπὸ δύο δύο, νά ὁρίστε νά κάτετε κατὰ τήν τάξιν δύο. Καί πάντες έπορεύθημεν και κάτουμεν με τάξιν· εκεί σνρν θρόνους όλοι μας καθ' ένας κατὰ τάξιν. Καί μετά ταῦτα έκαλιν δικέσλαν πουλλοί, σημά εἰς τὸ σημάδιον εκείνο τὸ θραῖον· εκεί και παραστέκονταν ήνδρες άρματούμενοι, και νά τὸ εφύλαγαν εκείνο πάντες όλοι, ὅσων άπὸ εφέντας· ὑποψήφιον τὸν μέγαν, τὸ ὄνομα 'Ιάβου τε μετ' ψυχῇ ήγία, άρχιερέα μέγιστον και πρώτιστον τῶν όλλων, μητροπολίτην Μόσχου πρῶτον τῶν έπισκόπων. Καί πήγε και εἰσέδηκεν άπάρω σνρ πουλλοί, και πάντας έπροσκύνησαν άπ' έκ' εκ τὸ πουλλοί. Καί έπειτα τὸν έδωκαν τὸ μέγα τὸ θεῖον, νά εἰτῃ εἰς τούς άπαντας τὸ σνμβολον τὸ θεῖον· και σνμβολον εἰσέδηκεν μεγαλοφώνως πάντων τοῦ πατριάρχου έμπροσθεν κ' άρχιερέων πάντων. Καί πάντες εκάθίζονταν ὡς εἶπε και τὸ τέλος, ο πατριάρχης, βασιλεὺς, άρχιερέων όλην. Καί τότε τὸν έλάβαιν πρωτοπαπίς ο μέγας, και άρχιερέων μέγιστος μεγάλης εκκλησίας, άπάρω τὸν εφέναν έμπροσθεν πατριάρχου, και πατριάρχης έδωκε τήν χάριν τοῦ ήγιου πνεύματος πατριάρχου τε μετά εὐχῆς μεγάλης νά εἶναι πατριάρχης τε Ρωσίας τής μεγάλης. Καί θέλημα τὸν έδωκε τότε κατὰ τήν τάξιν, ὁμοίως και άρχιερείς καθ' ένας κατὰ τάξιν· και έπειτα εκάθισε σνμιά σνρ πατριάρχη, ὅσων ὁπου έγήνηκεν ή ελαδος ή πρώτη. 'Αγ' ὃν εἰρήν εἰσόδος εἰσέδηκεν οι όλοι,

άρχιερείς και ιερείς και ὅλ' οι ήγουμένοι.

Κι άφόντης εἰσέδηκαμεν οι πάντες εἰς τὸ θέμα τὰ τροπαροκοτόνια έψάλαμεν σνρν θέμα. Τότε σκαμνιον έβαλαν έμπροσθεν τής τραπέζης και γήμην· τότε εἶπασιν μεγάλου πατριάρχου, και βασιλέως μέγιστου μεγάλης τής Ρωσίας, Βλατιμερίου, Μόσχου και πάσης Αρκατωρίας. Αφόντης εἰσελεωσαν τήν γήμην τήν μεγάλην, τότε οι ψάλλαι έψαλαν μετά γωνήν μεγάλην τρισάγιον τὸ δόναμς μετά γωνῆς μεγάλης ο μέγας ο δομειστικός εκείνος ο Πασχάλης εκ τής μεγαλοπύλης ήγιου Κωνσταντίνου, και έτεροι οι σνρ αὐτῷ ψάλλαι τοῦ πατριάρχου.

Κι άφόντης άποψάλασι τρισάγιον τὸν ὕμνον ο πατριάρχης ὁλόγησεν εκείνον ὅλον κόσμον. Τότε ο υποψήφιος εκείνος ο 'Ιωβης, εκ δεξιῶν εἰσέδηκεν πλησίον πατριάρχου· ο πατριάρχης γόνησε μετά γωνήν μεγάλην 'Ιωβ τὸν υποψήφιον θεῖον μητροπολίτην.

'Η θέλα χάρις πρῶτος προδίδασιν ποιῆσαι, εκ θρόνον μητροπόλεως και πατριάρχης· ὅσαι Βλατιμερίου, Μόσχου και πάσης τής Ρωσίας πασῶν Τπερβαρείων τε και πάσης Αρκατωρίας. Καί πάντες εὐχαρίστησαν· τὸ κύριε εἴησον· έψαλαν· οι άρχιερείς μεγαλοφώνως εἶπαν· ὁμοίως και τὸ ήγιος μικροί τε και μεγάλοι, άρχιερείς και ιερείς και ὅλ' οι ήγουμένοι.

Κι άφόντης τέλος έλαβα προδίδασιν ή θέλα καθ' ένας τότε έλαβε τήν θέλαν λειτουργίαν άρχιερείς και ιερείς κ' οι δύο πατριάρχει, ὁμοίως και ήγουμένοι και οι άρχιεμανδρίται. Καί μυστικῶς εἰλέγασι πάντες εὐχὰς ήγίας· ο πατριάρχης έλεγεν εὐφρόνησιν ήγίας· Αφόντης εἰσελεωσαν τήν θέλαν λειτουργίαν οι πάντες έμετάλαβαν τήν θέλαν κορωνίαν.

Αγ' ὃν δὲ τέλος έλαβεν ή θέλα λειτουργία, οι πάντες έεδύθημεν εντός σνρ άγιον θέμα. οι πατριάρχει· εύγήκασιν εἰς άμβωνα τὸν μέγαν, εκεί και έεθόρεσαν φορέματα τὰ ήγια, εκείνα τὰ πολύτιμα ὅπ' οἶναι με μαργάρους, πολύτιμα εξαίρετα με λίθους άδαμάντους· και τὰ μαρτία έβαλαν και καθισαν σνρν θρόνους εκεί και μεῖς έπήγαμεν πλησίον εἰς εκέινους.

'Ο βασιλεὺς τότε έδωκε Ρωσίας πατριάρχη χαρίσματα εξαίρετα μετά εὐχῆν μεγάλην.

'Ο βασιλεὺς σηκώθηκε, κ' οι δύο πατριάρχει, άρχιερείς, ήγουμένοι και οι άρχιεμανδρίται.

'Ο βασιλεὺς εκάλεσε τὸν νέον πατριάρχη, και εὐχαλε τὸ φόρεμα εκείνον τὸν μαρτύτην· και βασιλεὺς με χεῖρά του τὸν έβαλεν εγκόλπῃ, τίμιον και εξαίρετον με ὁλόχρυσον γαζάρι.

Καί πάλιν με τὰς χεῖρας του τὸν έδωκε μαρδιον, πολύτιμον, εξαίρετον εκ Βενετίας γαλδιον.

με λίθους πολυτιμητους και με πολλούς μαργάρους, εκ τὸν αὐχένος ὡς ποδῶν κ' ὁλόχρυσον βαλμένους.

Εἶχε και αξιέπαιρους τούς ποταμούς εκέινους, όλους μελίθους εκλεκτούς και με πολλούς μαργάρους.

Καί πάλιν με τὰς χεῖρας του έδωκε καλὴν μαύρη

λευκὴν με λίθους εκλεκτούς με τὸ μαργαριτάρι· κ' επάρω εἰς τήν κορυφήν τοῦ καλὴν μαύριου εἶχε

σταυρὸν πολύτιμον Χριστοῦ, Χριστοῦ τοῦ ζωοδότη, Εἶχε ρομπήρια πολλὰ και στρογγύλους μαργάρους, τοπάζια, μπαλίσια, μεγάλους άδαμάντους,

εἰς μέσον τε και άκραν τε ὁλόχρυσον εκέινον τοῦ βασιλέως έχάρισε τοῦ πατριάρχ' 'Ιάβου.

Καί πάλιν τὸν έχάρισεν εὐμορφήν πατερίτζαν, ὁλόχρυσον, εξαίρετην, τίμιαν τε κ' ὀραλαν· με λίθους πολυτιμητους και με πολλούς μαργάρους,

και εἶχε κόμπους τέσσαρας εἰς κορημημένους. Τότε και τὸν έλάλησε με ἰδιὸν του στήμα,

και λόγους τούτους εἶπέ τον με ἰδιὸν του γλῶσσον· 'Ὡ δέσποτα· άγιώτατε τίμιε πατριάρχα,

πάτερ πατέρων πρώτιστε εν πάσῃ τῇ Ρωσίῃ, και πατριάρχα μέγιστε μεγάλης τής Ρωσίας, Βλατιμερίου, Μόσχου και πάσης Αρκατωρίας,

Μοραχαρίον, Καλατζὸν μεγάλου Νογρατίου και Ραζαρίου μέγιστον και ὅλον Συμπαρίον,

ή βασιλεῖα μ' ὤριωεν εὐὸν πρῶτος νά εἶσαι, άρχιερέων πρώτιστος εὐὸν πάντα νά εἶσαι,

ν' άγης και σάκκον θυμιαστῶν και μήτραν μετά

και μετὰ τὸ καπάσιον μετά πολλούς μαργάρους· πατριάρχης νά γράφουσαι εἰς ὅλας βασιλείας,

εἰς ὅλα τὰ ήγήατα τε εἰς ὅλας δεσποτείας, και άδελφός νά λέγουσαι πατριάρχων τῶν όλλων, τής Κωνσταντινουπόλεως και τῶν λοιπῶν τῶν όλλων.

[Λέγει·

Εἰπεται συνέχεια.)

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ.

Εκ τοῦ Αγγλικοῦ.

—ooo—

Περίεργον ιστορικὸν πρόβλημα εἶναι ή άνίχνευσις τῶν οικογενειῶν αὐτοκρατόρων τε και βασιλέων, ήρώων τε και κατακτητῶν, άπὸ τῆς εποχῆς τῆς παρακμῆς ἄχρι τῆς παντελούς εκλείψεως αὐτῶν. Ὁ γενεαλόγος ασχολεῖται μᾶλλον εἰς κολακείαν τῶν μεγάλων, αναδεικνύων τήν αρχαιότητα τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, ή εἰς τὸ νά διδάξῃ πρὸς τὸν κόσμον ή θικὸν μάθημα περὶ τῆς άσταςίας τοῦ επιγείου μεγαλείου διά τῆς περιγραφῆς τῶν περιπετειῶν αὐτῶν. Ἀλλά και τὰ νεκροταφεῖα ἰδιῶν έχουσι σηματογραφίαν, τὰ χρονικά τῆς ὁποιᾶς σειρᾶν διδασκαλίας, ὡφελιμωτάτην εἰς τούς ζῶντας πρσφέρουσι. Ποία τῶν δυναστειῶν τῆς αρχαιότητος εὐρύτερον και άγερωχότερον εἶχε τὸ κράτος ή ή τῶν περιδύων δεσποτῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου; Τὸ πάγιον οἰκοδόμημα τῆς ισχύος των εἶχε γιλιων περίπου ἐτῶν αὐχέσιν, και έδέσαν τρισκαίδεκά που αἰῶνες επαναστάσεων και βαρβαρικῶν εισδρομῶν πρὸς ὁλοσχερῇ αὐτοῦ εξαφάνισιν. Ἐάν τὰ πρῶτα αὐτοῦ χρονικά ήτιμάσθησαν ὑπὸ τῶν έγκληματων

τοῦ Τιβερίου, τοῦ Δομιτιανοῦ, ἠδύνατο ὅμως νὰ καυχήσῃ ἐπὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ τοῦ Τίτου, τοῦ Τραϊανοῦ, τοῦ Νέρβα, τοῦ Ἀδριανοῦ, τῶν δύο Ἀντωνίων, κ.τ.λ., καὶ τοὶ παραδέκτον ἐπὶ ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων ἡ πλάστιγγὲς ἐκλινε δυστυχῶς πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν διαφθοράν. Ἐάν Ιουστινιανὸς τις ἢ Κωνσταντίνος ἀνεφαίνετο, ἡ βασιλεία του ἦτο ἀκτίς ἡλίου ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης διαφθορᾶς, ἡ ἐν λάμπειος ἀκτίνῃ ἐπέχον ἐπὶ τοῦ κράτους αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ νίκαι των, ἡ πρόσκαιρος δόξα ταχέως ἐξηφανίζετο ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν ἢ τῶν ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ βλαδουργιῶν. Ἡ φθορὰ βαθμιαίως προῦχόρει, ἀχρὶ οὐ ἡ εὐρεία τῶν αυτοκρατορικῶν κατακτήσεων ἐκτασσεῖτο περιστάλῃ εἰς ὀλίγας μόνον ἐπαρχίας, ὧν ἡ μητρόπολις μετ' ἐνέχθη εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ Βοσπόρου.

Ἀσθενὲς ὑπάρχεις ἐξ ἐκείνου ἑκατοντάετηρίδων καὶ ὁλικῶς αὐτοκρατορίας ἐπὶ Καραίου τοῦ Μεγάλου, τῷ 800 ἀχρὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1453, ἔλαξε διὰ τοῦ θαλάτου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τελευταίου ἡγεμόνος γενεᾶς, ἥτις διετέλεσε α λέγει ὁ Γίδων, α προσλαμβάνουσα τοὺς τίτλους Καίσαρος καὶ Αὐτοκράτορος, καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτε γλώσσα καὶ τὰ ἡθῆ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων εἶχον πρὸ πολλοῦ α λησμονηθῇ. α Τῶν Παλαιολόγων ἡ οἰκογένεια ἦν ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐνδοξος διὰ τε τὸ γένος καὶ τὴν ἀνδρίαν. α Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἐνδεκάτου α αἰῶνος α λέγει ὁ Γίδων α ἡ εὐγενής τῶν Παλαιολόγων, γενεὰ κατέχει ἐξοχὴν καὶ περιφανῆ α σελίδα ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ. Ὁ ἀναβιβιάσας α ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Κομνηνῶν τὸν πατέρα ἦν ὁ α ἀνδρὲας Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος, οἱ δὲ συγγενεῖς ἢ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ εἰς πᾶσαν γενεάν α α διαλείπτως ἐκυβερνήσαν τὸν στρατὸν καὶ τὰ α συμβούλια τῆς ἐπικρατείας. α Ὁ πρῶτος ἐνδυσάμενος τὴν αυτοκρατορικὴν πορφύραν ἐχημάτισεν ὁ Μιχαὴλ, ὑψωθείς ἐπὶ θρόνου ἐν ἔτει 1260. Εἰζεν ἥδη διακριθὲς ὡς στρατιώτης καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, προαχθεὶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του εἰς τὸ ἀξιωμα πρωτοστάτορος, ἥτοι διοικητοῦ τῶν Γαλλῶν μισθωτῶν. Ἡ φιλοδοξία του διήγειρε ζήλοτυπία, καὶ ἀσύνετοι τινες πράξεις ἐνέπλεξαν αὐτὸν εἰς κινδύνους οὓς τρεῖς ἐξέφυγεν. Εἰς τῶν κινδύνων ἐκείνων ἦτο καὶ ἡ συνήλκς ἐν τῷ μεσαιῶνι γινόμενη ἐπικλήσις τῆς Θείας Δίκης πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἀδίκως ἐναγομένων ἀθῶων. Ὁ Μιχαὴλ καθυπεβλήθη εἰς τὴν δοκιμασίαν ταύτην ἐνώπιον τοῦ αυτοκράτορος καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφίας. Τρεῖς πρὸ τῆς δίκης ἡμέρας, ὁ τοῦ ἐποδίου βραχίον ἐνεκλείετο ἐντὸς θύλακος καὶ ἡσφαλλίζετο διὰ τῆς βασιλικῆς σφραγίδος ὥσπερ δὲ ἐπὶ δίκης νὰ φέρῃ διὰ χειρὸς πεπυρακτωμένον σιδηροῦν μοχλόν, τρεῖς ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀχρὶ τῶν κηλίδων τοῦ ἱεροῦ ἀπέχνης καὶ ἀβλαβῶς. Ὁ Παλαιολόγος ὑπεξέφυγε τὸ ἐπικίνδυνον πείραμα πνευματικῶς τε αἶμα καὶ εὐτραπέως.

α Εἶμαι στρατιώτης, εἶπεν αὐτὸς, καὶ εὐτέλως α ὁ δὲ εἰσελθεὶς εἰς τὸ στάδιον μετὰ τῶν κατηγόρων μου ἄλλ' ὡς λαϊκὸς καὶ ἀμαρτωλὸς α δὲν εἶμαι προικισμένος διὰ τοῦ δώρου τῆς θαυματουργίας. Ἡ βυβλίονα σεβασμιότης, Παναγιώτατε δέσποτα, ἀξιοῦται βεβαίως τῆς προστασίας τοῦ οὐρανοῦ ὅθεν ἀπὸ χειρὸς σας θέλω δεχθῇ τὴν ἐμπυρὸν σφαῖραν, τὸ ἐγγύον τῆς α θωότητός μου. α Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐταράχθη, ὁ αὐτοκράτωρ ἐμειδίασε, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Μιχαὴλ ἐπετραγίσθη δι' ἀμοιβῶν καὶ νέων ὑπηρεσιῶν. Ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ εὐνοία τῶν στρατιωτῶν τῇ περιποίησιν τὸ αυτοκρατορικὸν διάδημα, εἰς ἀμοιβὴν τῶν στρατιωτικῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἀξίας. Ἀμα δὲ τῇ ἀναγορεύσει αὐτοῦ ἐληξεν ἡ βασιλεία τοῦ τελευταίου τῶν λατίνων αυτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Βαλδουίνου τοῦ Β'), καὶ ὁ Μιχαὴλ ἐγενίεν ὁ ὁρμηλικὸς τῆς ἑλληνικῆς δυναστείας. Οἱ ἀγῶνες τοῦ αυτοκράτορος πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δεινῶν, πρὸς ἐμφύχωσιν τῆς βιομηχανίας, πρὸς σύστασιν ἀποικιῶν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορίας ἦσαν ἀξιοὶ παντὸς ἐπαίνου. Ἡ φιλοδοξία του ἤγειρε κατ' αὐτοῦ πολλοὺς ἐχθροὺς πνευματικούς τε καὶ κοσμικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς πολιτικῆς του μὴ ὑπαρξάντας πάντοτε συνετῆς, αὐτὸς ἐπιούρησε τὸ τε κράτος καὶ τὴν φήμην του διὰ τῆς μεγάλης τῶν ἐπικρατειῶν του ἐπεκτάσεως. Αἱ σκευαί του ἐπέκλιναν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Σικελίας. Σικαὶ β-βρις ὑπὸ Φράγκου στρατιώτου πρὸς εὐγενῆ δέσποιναν γινόμενη ἐν καιρῷ λιτανείας κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα, ἀνέβριπας τὴν ἐπαναστατικὴν φλόγα κατ' ὅλην τὴν νῆτον, καὶ 8,000 Φράγκων ἐξωλοθρεῦθησαν εἰς ἀθρόαν τινὰ σφαγὴν ἐπικληθεῖσαν α Σικελικὴν ἐσπερινόν. α Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀνδρόνικος, ἐθεωρεῖτο νουεχὴς καὶ ἐνάρετος ἡγεμὼν ἄλλ' ἡ πολυχρόνιος βασιλεία του εἶναι κυρίως ἀξιωματικῶν διὰ τὰς εἰσίδας τῆς ἑλληνικῆς ἑκκλησίας, τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Καταλάνων, καὶ τὴν ὑψωσιν τῆς ὁθωμανικῆς δυνάμεως. Ἐποίησε κοινωνόν τῆς διοικήσεως τὸν υἱὸν τοῦ Μιχαὴλ ἡλικίας ὀκτωκαίδεκα ἔτων, καὶ μετὰ τὴν πρόωπον τούτου τελευταίαν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρόνικος, ὁ εὐνους τοῦ αυτοκράτορος, ἐγενε σὺναρχος τοῦ πάππου του. Ἡ βασιλεία Ἀνδρόνικου τοῦ πρεσβυτέρου κατ' ἐκτελέσει εἰς πολιτικὰς διχονοίας καὶ οἰκογενειακὰς ἐριδας, τοῦ νέου ἡγεμόνος ὑψώσαντος τῆς ἀνταρσίας τὴν σημαίνον ὅπως γένῃ κύριος τοῦ θρόνου. Εἰδικῶς πέλος νὰ παραιτηθῇ τῆς βασιλείας, καὶ ἐνδυσάμενος τὸ μοναχικὸν σχῆμα διέτριψε τὰ λοιπὰ ὀλίγα ἔτη τοῦ βίου του ἐντὸς καλλιῶν, τυφλὸς καὶ ἀθλιός, μόνον παρηγορίαν κακτῆμένος τὴν ἐλπίδα τοῦ τυχεῖν ἐν οὐρανῷ στέμματος λαμπροτέρου ἐκείνου ὅπερ ἐπὶ γῆς εἶχε φέρε.

Μετὰ πολλοὺς ἀδόξους ἀγῶνας, μετὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ αυτοκρατορικοῦ οἴκου, τὸ στέμμα περιήλθε κατὰ τὸ 1391 εἰς τὸν Εὐμμανουήλ, οὗ τινος ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ βασιλεία ὑπῆρξε σειρὰ συμ-

φορῶν. Ἡ πρωτεύουσά του ἐπολιορκήθη ὑπὸ Ἀμουράτου, καὶ οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἐπικρατείας του, αἰνίτες τότε περιορίζοντο εἰς μικρὰν γωνίαν τῆς Θράκης, μετὰ τὴν Προποντίδα, καὶ Βυζένου, πετῆκοντά που μιλίων μῆκος ἔχουσαι καὶ τριάκοντα πλάτος. Πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης του ἐπεχείρησε νὰ περιηγηθῇ ξένας χώρας πεποθῶς ὅτι ἡ θεὰ δυστυχὸς ἡγεμόνος ἤθελε προκαλέσει τὰ τε δάκρυα καὶ τὴν ἐπικουρίαν καὶ αὐτῶν τῶν σκληροτέρων βαρβάρων. Εἰς ἰταλικὰς μετέβη εἰς τὰ παρὰ τῆς Γαλλίας ἐνθα ὑπεδέξαντο αὐτὸν διὰ τῆς ἰδιαζούσης τῇ θῆναι τούτῳ ἐμπροσθηγορίας. Δισχίλιαι τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν τῶν Παρισίων ἐνοπλοὶ καὶ ἐφιπποὶ ἐξῆλθον εἰς προῦπάντας του, καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς πόλεως. Κάρολος ὁ ΣΤ' ἐγκαρδίας αὐτὸν περιποτίζμενος προσηγόρευσε ἀδελφόν. Κάρολος ὁ ΣΤ' ἦν ἐνδεδυμένος λευκὴν ἐσθῆτα μεταξίνην, καὶ ἀνέβαινε λευκὸν ἵππον, γεγονός λίαν σημαντικὸν κατὰ τὰς Γαλλικὰς τελετάς, τοῦ λευκοῦ χρώματος θεωρουμένου ὡς ἐμβλήματος τῆς ὑπεράτης ἀρχῆς. Κατέλυσεν ὁ Εὐμμανουήλ εἰς τὸ Λουδρον, χοροὶ δὲ καὶ χοροὶ διὰ τῶν τέρψεων τοῦ κύνγιου ποικιλλόμενοι διατάχθησαν πρὸς διασκέδασίν του. Βύχαριστήσας τὴν περιεργείαν του ἀνευ αὐδερίδας ὅμως ἐλπίδος ἐπικουρίας, ἀπεράσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἀγγλίαν. Κατὰ τὴν ἀπὸ Δόδερ πορείαν του ἐφιλοξενήθη εἰς Καντερβούριαν ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου Ἀδελφίνου, καὶ εἰς Μανρερσλιν (Blach healh). Εἰρήκας ὁ Δ' ἐχαίρεισε τὸν Ἕλληνα ἥρωα, ὅστις ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐτιμήθη καὶ ἐξενίσθη ἐν Λονδίνῳ ὡς αυτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ τῆς περιηγησεῖς του ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τῷ ἐπετρέπη νὰ τελειώσῃ τὴν βασιλείαν του ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ εἰρήνῃ (1425). Παρακμαζούσης τῆς ἡλικίας του ἐποιήσατο συμμετοχὸν τῆς βασιλείας του τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάννην, δευτέρου τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἡ διαφθορὰ τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὸν παπῶν διρημένης, καὶ τοῦ κλήρου αἱ διχονομαί τῇ παρέσχον εὐρὴν πεδίων, πρὸς ἐξάσκωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου του, καὶ τὴν εἰς ἰταλικὴν περιήγησιν ἐπεχείρησεν ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαλύσῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα σχίσματα. Ἀλλ' ἡγγίξεν ἡ πτώσις τῆς τε γενεᾶς του καὶ τῆς ἐλληνικῆς δυναστείας. Κατὰ τὴν τελευταίαν του (1448) πέντε ἦσαν οἱ ἡγεμόνες τοῦ αυτοκρατορικοῦ οἴκου ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ Ἀνδρόνικου καὶ τὸ μοναχικὸν τοῦ Ἰσιδώρου ἐπάγγελμα εἶχον ἐλαττώσει αὐτοὺς εἰς τρεῖς, τὸν Κωνσταντίνον, Δημήτριον καὶ Θωμᾶν. Ὁ Κωνσταντίνος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ χρεώσαντος θρόνου, τῶν πατριάστικων ἀντιστάσεων τῶν ἀδελφῶν του κατευνασθεῖσιν τῇ μεσιτείᾳ τῆς αυτοκρατορίσεως μητρός, τῆς Γερούσιας, τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ κλήρου, παρὰ τὴν ἀπομακρότητα αὐτοῦ τὴν κατοχὴν τοῦ Μωρέως.

Τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ νέου αυτοκράτορος ὑπῆρξε ἡ ἀποστολὴ πρεσβείας εἰς Γεωργίαν, ὅπως τῇ κομιστῇ ἡγεμονίᾳ ἦν εἶχεν ἐκλέξει βασιλικὴν του

σύζυγον. Ἡ ἐπακόλουθος φροντίς του ὑπῆρξε νὰ ἐρευνήσῃ τὴν κατάστασιν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, τὸ παράπαν ἀμεληθεῖσιν ὑπὸ τῆς ἀδυναμίας ἢ τῆς ἀπαισίας τοῦ προκατόχου του. Ἀλλὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν δρᾶμα εἶχε φθάσει εἰς τὴν τελευταίαν του πράξιν. Ὁ κίνδυνος ὁ ἐπὶ μακρὴν ἐπώλεσας ἦν ἐτοιμὸς νὰ ἐκράγῃ ἐπὶ τοῦ κατεγνώσμενου τῶν Παλαιολόγων οἴκου μὲ ἀκαύσετον ὁρμὴν καὶ ἐπὶ τῆς πόλεως τῶν Καϊσάρων. Μωάμεθ ὁ Β' εἶχεν ὁμώσει νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ μεγάλα ἦσαν αἱ εὐαὶ αὐτοῦ γινόμεναι προπαρασκευαί καὶ τὰ πολεμικὰ ἐφόδια πρὸς ἄλλωσιν ἢ ἐξαλθέμεν αὐτῆς. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναίρεσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἱστορίαν τῆς πολιορκίας μετὰ γομφικαυτάτης καὶ ἐνεργητικώτης βραχυτάτης ἐξισταρθεῖσης ὑπὸ τοῦ Γίδωνος. Αἱ ἐργασίαι ἐξηκολούθουν μετ' ἀπαράδειγματιστοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνεργείας, ἐτι τρομερώτεροι καθιστάμεναι ὑπὸ τῆς ἀφειδοῦς χυρῆσεως τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τοῦ πυρβολικοῦ, νέων σχεδὸν τότε στοιχείων τῆς πολεμικῆς τέχνης. Ὁ Κωνσταντίνος ἐπράξε πᾶν ὅτι χριστιανὸς ἡγεμὼν καὶ ἀνδρὲς στρατιώτης ἠδύνατο νὰ περᾷ. Τὸ παράδειγμα του ἐνεψύχου τὴν ἀνδρείαν τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ἀνεξωγόνει τὰς καρδίας τῶν ἀπληπισμένων πολιτῶν. Ἡ σκηνὴ κατὰ τὴν προτεραιαν τῆς ἐφόδου οὕτω πως περιγράφεται ὑπὸ αὐτόπλου μάρτυρος α Ὁ αυτοκράτωρ καὶ τινες α πιστοὶ αὐτοῦ σὺντροφοὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς α ἁγίας Σοφίας μέλλοντα μετ' ὀλίγας ὥρας εἰς α τζαμίον νὰ μεταβληθῇ, καὶ εὐσεβῶς μετὰ δακρύων καὶ προσευχῶν μετέλαβον τῶν θείων μυστηρίων. Ἀκολούθως ἀνεπαύθη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς εἰς α τὰ ἀνέκτορα ἀντηχοῦντα ἐκ τῶν κραυγῶν καὶ α τῶν ὁδουρμῶν, ἥτήσαστο συγγνώμην παρ' ὀλων οὓς α τυχὼν ἠδίκησε, καὶ ἱππεύσας ἐπορεύθη νὰ ἐπισκευθῇ τὰς φρουράς καὶ κατασκοπεύσῃ τὰ κινήματα α τοῦ ἐχθροῦ. α Ἀλλ' ἡ φοβερὰ 29 Μαιου εἶχε α φθάσει ἡ ἐσχάτη ὥρα τῆς τε πόλεως καὶ τῆς α αυτοκρατορίας εἶχε κρούσει.

Μετὰ πολιορκίαν τριῶν καὶ πεντήκοντα ἡμερῶν ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς φησὶν ὁ Γίδων α ἡ ἐν οὐν δὲν λόγῳ ποιησάμενη τὴν δύναμιν τοῦ Χωρδου, α τοῦ Χιζάνου καὶ τῶν καλιφῶν, ἀνεπαυρότως α καθυπετάχθη ὑπὸ τῶν ὅπλων Μωάμεθ τοῦ Β'. Οἱ α λατῖνοι μόνον τὸ κράτος τῆς εἶχον ἀνατρέψει, α οἱ δὲ Μωαμεθανοὶ κατακτεταὶ καταπάτησαν καὶ α τὴν ὀρηκίαν τῆς.

Ὁ Κωνσταντίνος εἶχεν εὐγενῶς ἐκτελέσει τὸ χρέος του. Ἐντὸς τοῦ μηνὸς τῶν ἐχθρῶν τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀναβρίχομένων καὶ ἐπιδιωκόντων τοὺς διὰ τῶν ἀγυῶν φεύγοντας Ἕλληνας, ἐκείνος ἐφθῇ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τῶν ἀνδρειοτέρων ἀξιωματικῶν του μαχόμενος ἀχρὶ οὐ τέλος ἐπέσεν. Ὁ μόνος φόβος του ἦτο μὴ πῆσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων καὶ ἵνα ἀπομακρόν τὴν τύχην ταύτην ἔκρινε συνετὸν ν' ἀποβάλλῃ τὴν πορφύραν. Ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀγνωστὸς τις χεῖρ προσέβαλεν αὐτὸν, καὶ τὸ σῶμά του ἐτάφη ὑπὸ σωρῶν νεκρῶν. Αἱ τελευταῖαι λέξεις ας ἀκούσθῃ προφέρων ἦσαν α Δὲν εὐ-

ρίσκεται χριστιανική χείρ να μου κόψω την κεφαλήν; »

Ο θάνατός του έδωκε πέρασ εις την αντίστασιν και την εὐταξίαν, και άφῃκε την πρωτεύουσάν εις την διαρπαγήν και την σύλησιν τῶν νικηφόρων Τούρκων. Μετ' αλληθείας έρέθη ότι αι συμφοραι και ή πτώσις τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου εἰσιν ενδοξώτεραι τῆς μακρᾶς εὐδαιμονίας τῶν Βυζαντινῶν Καيسάρων.

Άπαντες οι συγγραφεις συμφωνοῦσι λέγοντες ότι ο τελευταίος τῶν Παλαιολόγων αυτοκρατόρων ἦν ὁ ἀγαθώτερος τῆς γενεᾶς του, και εἰς οι χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης ἡγεμόνες δὲν ἐγκατέλιπον αὐτόν, ἡδύναντο ν' ἀποθήκῃ τὸ βῆμα τῶν Τούρκων, εἰ και οὐδέποτε ἤθελον ἀποδώσει εἰς τὸ Κράτος τὴν πρωτεύσαν του δόξαν. Ἀλλ' ἀνδρείως ἀνέστη κατὰ τῆς θυνέλλης, και ἀπέθανεν ὡς προήκε τῷ διαδόχῳ μακρᾶς σειράς βασιλείων.

Η πρώτη τοῦ Κωνσταντίνου ὑπῆρξε τὸ ἐνδόξιμον τῆς ἐκπαίδεως και διασπορᾶς ἀπάσης τῆς γενεᾶς του. Οι δύο ἐπὶ ζήσαντες ἀδελφοὶ του, Δημήτριος και Θωμάς, ἐβασιλευον, δεσπόταν ὄντες τοῦ Μωρέως· ἀλλ' ἡ κατάλυσις τῆς αυτοκρατορίας ὑπῆρξε τὸ ζοφώδες προοίμιον τῶν συμφορῶν των. Ο Δημήτριος ἔγινεν ὑποτελής τοῦ νέου Τούρκου αυτοκράτορος Μωάμεθ, και ἔλαβε πόλιν τινὰ τῆς Θράκης μετὰ τινὸν παρακειμένον νήσον πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ τε και τῶν παπῶν του· εἰς τὴν κατέστασιν δὲ ταύτην τῆς ἐξουτελεστικῆς ὑποταγῆς διατέλεσεν ἄχρις οὗ ὁ θάνατος ἀπῆλλαξεν αὐτὸν τῆς δυστυχίᾳ ἐκείνης δουλείας. Ο ἕτερος ἀδελφὸς Θωμάς ἐβιάσθη εἰς ἀθρόμην τὴν ἐξορίαν ἐνεκεν εἰσβολῆς, εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ. Ἐρῶγεν εἰς Κέρκυραν και ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν, καθ' ἃ διηγείται ὁ Γίβων, « μετὰ γυναικῶν τινῶν ὁπαδῶν τὸ ὄνομα του, τὰ παθήματά του, και ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἀγ. Ἀνδρέου » ἦσαν ἄξια τῆς φιλοξενίας τοῦ Οὐατικανοῦ, και ἡ δυστυχία του παρεσάθη διὰ συντάξεως 6000 ἀδουκάτων ὑπὸ τοῦ πάπα και τῶν Καρδινάλιων χορηγηθείσης. Ἡ Ἀθήκη δὲ δύο υἱοὺς (πρέπει νὰ εἴχῃ και τρίτον ὡς θέλουσαν ἢ ἐν τοῖς ἐφεξῆς) Ἀνδρέαν και Ἑμμανουήλ, οἵτινες ἀνετράφησαν ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐξουτελεσθῆναι τοῦ διεσθαρμένου βίου του, και τοῦ γάμου ὃν συνῆψε, και ἀπέθανε κληρονόμος κενοῦ τίτλου. Ο δὲ Ἑμμανουήλ ἐπειράθη νὰ ἐπισκεφθῇ και αὐθις τὴν πατρίδα του· και διατρίψας τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του ἀσφαλῶς και ἡσυχῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐτελεύτησεν, « ἐντίμου πληθὺς χριστιανῶν τε και Μουσουλμάνων » συνοδευσάντων αὐτόν ἕως τὸ μνήμα. »

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου ἡδὴ αἰῶνος, ὀλίγα γινώσκονται περὶ τοῦ ὀνόματος και τῆς γενεᾶς τῶν Παλαιολόγων. Ἡ ἡμισέληνος ἐκυμάτιζεν εἰς τὴν βασιλίδαν τοῦ Κωνσταντίνου πόλιν, και καθ' ἃ ἀρχαῖος βυζαντινὸς χρονογράφος παρατηρεῖ, ὁ τελευταῖος κληρονόμος τοῦ τελευταίου σπινθῆρος τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, ἐφαίνετο ἐκλελοιπώς. Ἡ ἱστορία τοῦς εἶχεν ἤδη λησμο-

νήσει, και ὁ ἄστατος ροῦς τῶν ἀνθρωπίνων περιπετειῶν παρήργετο ἀγνοῶν τὴν ὑπαρξίν των. Ἡ ἱταλία ὑπετίθετο τὸ ἄστυ τῶν αυτοκρατορικῶν ἐξορίστων, και ἐκεῖ ἡδύναντο νὰ βλαστήσωσιν ἐν τῇ λήθῃ ἡ νὰ κατέλθωσιν εἰς ἀτιμῆτους τάφους, ἂν ἐπιτύμοις ἐπιγραφῇ δὲν ἀπεκάλυπτεν ὅτι ἀπόγονός τις τῶν Καيسάρων εἶχαν εὐρεῖ καταφύγιον και τάφον εἰς ἄσημον παροικίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἐν τῇ μικρᾷ ἐκκλησίᾳ τῆς Λανδούλφης (Landolph) εἰς Κορνουάλλην (Cornwall), ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ ἐπὶ μικρᾶς μεταλλικῆς δέλτου, προσηλωμένης εἰς τὸν τοίχον αἶρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ταυτότητος και τῆς βασιλικῆς γενεολογίας τοῦ ἀτόμου, οὗ τινος τὴν μνήμην ὑπενομιλεῖ. Κατὰ τὴν πρωτότυπον αὐτῆς ὁμογραφίαν οὕτω πως εἶναι συντεταγμένη· « Here lies the body of Theodoro Paleologus of » Pesaro in Italy, descended from the Imperial » line of ye last Christian Emperors of Greece, » being the sonne of Prosper, the sonne of Theo- » doro, the sonne of John, the sonne of Thomas, » second brother to Constantine Paleologus, the » eighth of that name, et last of ye line yt raygned » in Constantinople untill subdued by the Turkes, » who married with Mary ye daughter of William » Balls of Hadlye in Suffolke Gent. and had issu » five children, Theodoro, John, Ferdinando, Ma- » ria et Dorothy, et departed this life at Clyfton » ye 24th of January 1636 » — (α) ἥτοι

« Ἐνθάδε καίται τὸ σῶμα Θεοδώρου τοῦ Παλαιολόγου, ἐκ Πισαύρου Ἰταλίας, τοῦ ὁρμημένου κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ αυτοκρατορικοῦ γένους τῶν τελευταίων χριστιανῶν τῆς Ἑλλάδος αυτοκρατόρων· ἦν γὰρ υἱὸς Καμήλλου υἱοῦ Προσπερου, υἱοῦ Θεοδώρου, υἱοῦ Ἰωάννου, υἱοῦ Θωμᾶ, ἀδελφοῦ δευτέρου Κωνσταντίνου ὁγδόου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ και τελευταίου τῆς ἡγεμονεύσας ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως βασιλικῆς γενεᾶς, ὃς νομφευσθεὶς Μαρτὶν βασιλέα τοῦ Κ. Οὐγγαρίου Μπόλλς, ἐκ Χαδράχης ἐν Σοφώλκῃ ἔσχε πέντε υἱοὺς, Θεόδωρον, Ἰωάννην, Φερδινάνδον, Μαρτίν, Δωροθέαν· ἀπεδήμησε δ' εἰς Κύριον ἐν Κλυφτῶν τῇ κα' Ἰαννουαρίου 1636. »

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Θεόδωρος, ὅστις ἐνυμφεύθη και ἀπέθανεν εἰς Κορνουάλλην, ἦν ὁ τέταρτος κατ' εὐθείαν καταγόμενος ἀπὸ τῶν Θωμᾶν, νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ αυτοκράτορος Κωνσταντίνου, και φυγόντα μετὰ τινῶν γυναικῶν ὁπαδῶν εἰς Ἰταλίαν ἐνθῆκε τὰ τέκνα του ἀνετράφησαν (β). Ἡ ἀλήθεια τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διαλαμβανόμενων ἐνισχύεται ὑπὸ περιστάσεως τυχεύσης πρὸ εἰκοσιν ἐτῶν· και ἐπέκεινται. Τοῦ θόλου ἐν ᾧ ὁ Παλαιολόγος ἦν ἐνταφιασμένος ἀνεσχηθέντος κατὰ τύχην, ἐβουλήθησαν πε-

(α) Ὑπάρχει μικρὸν παράρτημα εἰς τὴν χρονία τῆς ἐπιγραφῆς, καθότι ἡ ἐν τοῖς καταπύλοις τῆς ἐκκλησίας καταχώρισις τῆς ταφῆς του σημειοῦται τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1636.

(β) Δύο μόνον υἱῶν τοῦ Θωμᾶ μνείαι ποιεῖται ὁ Γίβων Ἀνδρέου και Ἑμμανουήλ· ἀλλ' ἡ μαρτυρία τῆς Λανδούλφης διὰ τοῦ δεικνύειν ὅτι πρέπει νὰ ἔσχη και τρίτον υἱὸν Ἰωάννην.

ριεργίας χάριν ν' ἀνοίξωσι τὴν λάρνακα. Ἦτο δὲ αὐτὴ ἐκ ξύλου δρυὸς κατεσκευασμένη, και διετηρεῖτο ἀνεπαφός, τὰ δὲ σῶμα ἀρκούντως σῶον ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀνάστημα τοῦ νεκροῦ ὑπερέβαινε τὸ σύνθετος. Ἡ κεφαλὴ ἦν ἐπιμήκης ὡσείδους σχήματος, και ἡ ῥίς ἐφαίνετο οὐσα γριπὴ· μακρὸν και λευκὸν γένειον κατέβαινε μέχρι τοῦ στόματος, ἔτερον σύμβολον τῆς ἑλληνικῆς του καταγωγῆς. Ὀλίγα περὶ τῆς οἰκογενείας του γινώσκονται. Θεόδωρος ὁ πρεσβύτερος ἦτο ναύτης, και ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ πλοίου Κάρολος ὁ Β', ὡς ἀποδείκνυσιν ἡ διαθήκη του χρονολογημένη τὸ 1693. Φαίνεται ὡσαύτως ὅτι ἐκείνητο γαίᾳ τινος, και ὅτι ἀρῆκε χάραν ὀνόματι Μάοθαν, ἀλλ' ὅχι τέκνα. Ἡ νεώτερά ἀδελφὴ Δωροθέα, ὑπανδρεύθη εἰς Λανδούλφην μετὰ Οὐγγιᾶμου Ἀρσόνδελ ἐν ἔτει 1636, και ἀπέβισε τῷ 1684 (α). Ἡ Μαρία ἀπέθανεν ἄγαμος, και ἐτάφη εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν τῷ 1674. Περὶ τῶν ἄλλων δύο υἱῶν Ἰωάννου και Φερδινάνδου, οὐδὲν μνημόσυνον φαίνεται δικαῶθεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ (Ἀγγλίας)· και ἐκρίθη πιθανώτατον ὅτι ἡ ἐν Λανδούλφῃ ἐκκλησία περιεῖχε τὰ λείψανα τῶν δύο τελευταίων ἐπιζήσαντων τῆς ἑλληνικῆς δυναστείας, τῶν ἐκπαλῶν περιφάνων μοναρχῶν τοῦ Βυζαντίου. Ὁ χρόνος ὅμως, ὁ μέγας ἀπακαλυπτής τῶν ἀποκρύφων, ἔφερεν εἰς φῶς γεγονότα ἀποδείξαντα ὅτι εἰς τῶν υἱῶν τοῦ ἐκ Πισαύρου τῆς Ἰταλίας Θεοδώρου, εἶχεν ἀποδημήσει εἰς τὰς Αὐτικὰς Ἰνδίας, ἔνθα ἐξήσεν ἐπὶ τινὰ ἔτη και ἀπέθανε τῷ 1678. Ὁ ἱστορικὸς Φερδινάνδος (β) ἀναφέρει ὡς παράδοσιν, ὅτι ἀπόγονός τις τῆς πρώτης αυτοκρατορικῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διέτριψεν εἰς Βαρβάδαν (Barbadoes), ἀλλ' ἀμφισβᾷ περὶ τοῦ γεγονότος χωρὶς νὰ δικαιολογῇ τὴν ἀμφιβολίαν του. Ἡ παράδοσις ὅμως αὕτη ἔντως ἐκυκλοφορεῖ, και ὁ Σερ Ροβέρτος Σχόμβουρτζ ἐν τῇ τῆς Βαρβάδας ἱστορίᾳ του, διηγείται τὴν περίπτωσιν ἥτις ἔφερεν εἰς τὴν ἐπιθεσθῆσιν αὐτῆς, και εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ σώματος Φερδινάνδου τοῦ Παλαιολόγου, και ἄλλων λειψάνων προσματυρόντων τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων αυτοκρατόρων σχέσιν του. Διαρκούσης τῆς τρομερᾶς λαλιᾶτος τοῦ 1834, τῆς σχεδὸν ἅπασαν τὴν νῆσον ἐξολοθρευσάσης, μετὰ τῶν ἄλλων δημοσίων οἰκοδομῶν ἐς κατέστρεψεν ἡ θύελλα, ἦν και ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου κειμένη εἰς ῥωμάντικὴν τοποθεσίαν παρὰ τῷ Σποπέλῳ εἰς ὕψος 324 ποδῶν. Ἀρθέντων τῶν εἰρεπῶν « ἂν νευρέθῃ (κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Σερ Ροβέρτου) ἡ λάρναξ Φερδινάνδου τοῦ Παλαιολόγου ὡς ποκάτω τῆς ὀργανοθήκης ἐν τῷ θόλῳ τοῦ ἱππο- » του Πέτρου Καλλοτίνου. » Ἡ θέσις τῆς λάρνακος, κειμένης εἰς διεθυσσιν ἀντίθετον τῆς τῶν ἄλλων ἐν τῷ αὐτῷ θόλῳ κατατεθειμένων, ἔστυρεν ἐπ' αὐτῆς τὴν προσοχὴν ἡ κεφαλὴ ἔκλειτο πρὸς δυσμᾶς, οἱ δὲ

(α) Τὰ ὀνόματα εἶναι καταχωρημένα εἰς τὴν κατάλογον ὕψος Dorothea Paleologus de stirpe Imperator. 188 καὶ Παλ. φυλ. 2, σελ. 48.

(β) British Empire in America, Vol 3, P. III.

πόδες πρὸς ἀνατολὰς, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθος. Αἱ φῆμαι αὗται εἰλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐφημερίου, και ἔνα βεβαιωθῇ πόσον ἡ παράδοσις εἴχετο ἄληθειας ἀπεφάσισε νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑποτιθεμένην τοῦ Παλαιολόγου λάρνακα· ἦνοιξαν ἐπομένως αὐτὴν κατὰ τὴν τρίτην Μαΐου 1844, ἐνώπιον τῶν K. K. R. Reici τοῦ νεωτέρου, I. G. Young, και J. Hinkson. Ἡ λάρναξ ἦτο μολυβδίνη, και περιεῖχε σκελετὸν ἀσυνήθους μεγέθους, κεχώσμενον ἐν τῇ ἀσέστῳ, ἔτερα ἀποδείξεις τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Παλαιολόγου καταγωγῆς, ἐπικρατοῦντος ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἔθνους νὰ καλύπτωσι τὸ σῶμα δι' ἀσέστου. Ἡ λάρναξ ἐπιμελῶς ἐναπετέθη ἐν τῷ θόλῳ τῷ κατεχομένῳ ὑπὸ Josiah Hunt Esqr.

Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀνακαλύψει και ἀνακρίσει αἱ συγκυρῆαι εἰσι τόσοι πολυάριθμοι και ἀξιοσημελιῶτοι, ὥστε δὲν ἀφίνουσιν ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ Φερδινάνδος Παλαιολόγος ὁ ἐνταφιασμένος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἦτο τὸ αὐτὸ ἄτομον οὗ τινος μνείαν ποιεῖται ἡ Λανδούλφης ἐπιγραφὴ ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοδώρου. Τὸ μέγεθος τοῦ σκελετοῦ, ἡ δι' ἀσέστου ἐπικάλυψις, ἡ διεθυσσις τοῦ σώματος, ἐνισχύουσι τὴν περὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἰδέαν. Τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς Μαρίας Βώλς παρέχει ἕτερον τεκμήριον, καθότι μετὰ τῶν ἀρχαιότερων ἰδιοκτητῶν πόλ- » λοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦτου ἀπαντῶνται· και τρία κτήματα ὁ Ὀλδμὶξεν ἀναφέρει ἐν τῇ καταλόγῳ του ὡς ἀνήκοντα τῇ οἰκογενείᾳ Βώλς. Ὑπὲρθε λοιπὸν, και εὐλόγως, ὅτι συγγενεῖς τις πιθανῶς ὑπῆρχε με- » ταξὺ τῆς μητρὸς τοῦ Φερδινάνδου και τῶν Βώλς τῶν ἐν Βαρβάδᾳ, ἥτις, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τοσαῦται οἰκογενεαὶ μετώκουν ἐξ Ἀγγλίας κυρίως ἐκ Κέντ και τῶν μεσημβρινῶν και δυστικῶν κομητειῶν, προέτρεψε τὸν νέον Παλαιολόγον νὰ ζητήσῃ τὴν εἰς τὸν Νέον κόσμον μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1636 θά- » ναντα τοῦ πατρὸς του.

Περὶ τῆς τριακονταετοῦς ἐν τῇ νήσῳ διατριβῆς τοῦ Φερδινάνδου πολλὰ ἀποδείξεις ὑπάρχουσιν εἰς διάφορα ἔγγραφα. Ὁ αἰδεσιμώτατος J. H. Gittens, ἐφημέριος τῆς ἐνορίας, ἐδειξε τῷ Σερ Ροβέρτῳ Σχόμβουρτζ, ἀρχαῖον τι βιβλίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἐν ᾧ ἀπαντῶνται διάφοροι καταχωρίσεις τοῦ ὀνόματος Φερδινάνδου τοῦ Παλαιολόγου ἀπὸ τοῦ 1649 ἔτους ἄχρι τοῦ 1669, ὡς ἱεροφύλακος, νεωκόρου, ἐπιτρόπου, ἐπιστάτου τῶν δημοσίων ὁδῶν, βοηθοῦ τοῦ νεωκόρου, τοποτηρητοῦ, κτλ. Ἡ τελευταία καταχώρισις εἶναι ἡ τῆς ταφῆς του, « 3. Οκτωβρίου, 1678. » Τὸ ὄνομα του φαίνεται ὡσαύτως ἐν τινι νομικῷ ἔγγραφῳ, ἀφορῶντι τὴν πώλησιν γαιῶν τινῶν, γενομένην ἐν ἔτει 1638. Ἀλλ' ἡ σημαντικώτερα μαρτυρία περὶ τῆς ταυτότητός του μετὰ τῆς ἐν Κορνουάλλῃ οἰκογενείας εἶναι ἡ διαθήκη του, ἐν ᾗ ἀπαντῶνται τὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν του Μαρτίας και Δωροθέας. Κατεχωρήθη ἐν τῷ Ἀρχιεπισκοπικῷ, τὴν 20 Μαρτίου 1678, και ἐξηλέγχθη ἐνώπιον τοῦ Κυβερνήτου Συνταγματάρχου Χριστοφόρου Κοδρινγκτῶνος. Ἡ χήρα ὑπῆρξεν

ή μόνη επίζησσα και κληρονόμος της ιδιοκτησίας του Θεοδώρου, εν νεαρή ηλικία αποθανόντος. Ωστε ο τελευταίος των Παλαιολόγων αναπαύεται εν τη νεοκλή εκκλησία του Αγίου Ιωάννου εν τη νήσω Βαρβάδα, και τὸ κτῆμα τὸ πρῶτον ἀνήκειν εἰς τὸν ἀπόγονον τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἀπαρτίζει νῦν μέρος τῆς Κλιφτονίου Στοᾶς (Clifton Hall) καὶ τοῦ Ἀσφορδαίου Ἀγροῦ (Ashford Ground). Συμπαροβαλλόντες τὰς περιστάσεις ταύτας, καὶ σεαυτομένοι πόσον ἐντελὴς ἡ διαθέκη τοῦ Φερδινάνδου ἐνισχύει τὴν λαοδουλείαν ἐπιγραφῇ, περὶ ἧς πιθανὸς ἐκεῖνος οὐδὲν ἐγίνωσκεν, υποθέτουμεν τὴ γενοαλογικὴν πρόβλημα εὐφυῶς λελυμένον, καὶ τὸν τελευταῖον ἀπόγονον τῶν Ῥωμαίων Καيسάρων ἐπιγινώσκοντα ἄχρι τοῦ τελευταίου τοῦ ἀναπαντητοῦ περὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

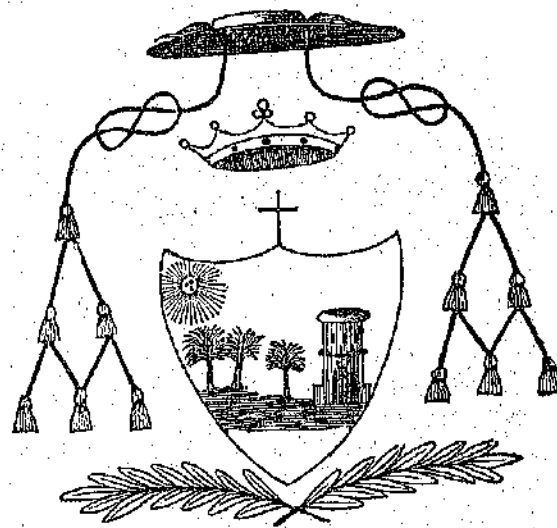
Περὶ τοῦ ἀνεκδότου ποιεῖται μνησκὸν ὁ Σερ Ρ. Σχόμבורγ, ἀφορῶντος τὴν ἀνακαίνισιν τῆς παραδόσεως, θεωροῦντος ἓνα τῶν Παλαιολόγων εἰς Βαρβάδα διατελούντα. Λέγει δέ, χωρὶς ἑμὸς νὰ ἐγγραφῇ περὶ τῆς ἀληθείας, ὅτι διαρκούντος τοῦ τελευταίου ὑπὲρ ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀγῶνος, ἡ ἐν Βαρβάδα Ἀρχὴ ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, συνθημαμένη ἐν ἑβρὴν κλάδος τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων ὑπῆρχεν εἰσέτι εἰς τὴν γῆσον, καὶ ἐξαιτουμένη ἵνα, ἐὰν οὕτως εἴχε τὸ πρᾶγμα, τῇ δοθῇσι τὰ μέσα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ γυρίσῃ καλοῦσης, ἡ κυβερνήσις ἤθελε πληρώσει ὅλα τοῦ ταξιδίου τὰ ἐξόδα. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ὁ λόγος οὗτος δὲν διεδόθη ἐν Εὐρώπῃ (α), καὶ ἡμεῖς (ἐν Ἀγγλίᾳ) οὐδέποτε ὠνευθεύμεν ὅτι ἐν τοῖς διὰ τὸν θρόνον ἀνταγωνισαῖς τοῦ βασιλέως Λεοπόλδου ὑπῆρχε καὶ γνήσιος γόνος τῶν ἀρχαίων αὐτοκρατορικῶν δεσποτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ τῶν ἐν τῇ ἀνωτέρῃ διηγῆσαι ἐκτεθειμένων γεγονότων, δυνάμει νὰ πορισθῇ σημαντικὰς τινος ἀεψῆς καὶ διασχεδαστικὰς μελέτας. Ἡ τύχη τῶν Παλαιολόγων, τὴν μὲν μίαν ἡμέραν ἐπὶ θρόνου καθήμενων, τὴν δὲ ἐν τῇ εἰρκτῇ μεταβαινόντων, ἀπὸ τῆς βασιλικῆς ἀξίας εἰς ἀθλίαν ἐξορίαν, ὑπῆρξεν ἴσως ὁ πικρὸς κληρὸς καὶ ἄλλων αὐτοκρατορικῶν οἰκονομιῶν. Ἐὰν εὐρίσκουμεν τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων εἰς τὸ ταπεινὸν ἐπαγγέλμα ναυτῶν, νεωκόρων, ἱεροφυλάκων καὶ ἐπιστατῶν τῶν ὁδῶν, δὲν εἶναι διόλου παράδοξον νὰ υποθέσωμεν ὅτι εἰς τὰς ἀγίας μας ἔχομεν ἴσως βασιλικὸς ἀλθοφύρους καὶ κομπρολόγους, τοῦ σκήπτρου εἰς σάρωθρον ἐκτραπέντες καὶ τῆς μοναρχοῦ κατὰσχούσης τὸν τόπον τῆς ἀρμαμάξης. Ἡ οἰκὸ γένει τοῦ Νεμδρῶδ πιθανὸν νὰ ὑπάρχῃ ἀκόμη καὶ νὰ διατηρῇ τὰς προγονικὰς αὐτῆς κλίσεις ἐν τῇ ἐπαγγέλματι κυνηγῶν, ἡ ἐν τῇ ἐπὶ ταπεινότερῳ βαθμῇ ἱπποκόμων. Τίς οἶδεν ἐὰν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σολομῶντος οἱ μεταπράττει παλαιῶν ἐνδυμᾶ-

(α) Διότι δὲν ὑπῆρχε ποτὲ, Σ. II.

των, ἡ ἐὰν οἱ κληρονόμοι τῆς τῶν Ναβουχοδονοσῶρων δυναστείας ὑπάρχωσι που εἰσέτι μεταξύ βοσκῶν ἢ κτηνεμπόρων, γαλακτοπωλῶν ἢ γραμματέων γεωργικῶν ἐταιρειῶν. Ἡ γένεα τοῦ Ταμερλάνου πιθανῶς ἀπέληξεν εἰς τυμβωρύχον, καὶ ἡ Φριδερίκου τοῦ Βρυθρογένους εἰς κοῦρεά. Ἡ ἰδανικὴ μετανάστευσις τοῦ Πυθαγόρου δὲν ἦτο μᾶλλον ἀπὸ θάνατος ἢ θυματοποιία τῶν παραδόξων μεταμορφώσεων, δι' ὧν κατὰ τὴν ῥοὴν τῶν αἰώνων εἶναι ἐνίοτε πεπρωμένον νὰ διαδοῖσιν οἱ ζῶντες ἀντιπρόσωποι αὐτοκρατόρων τε καὶ βασιλέων.

Γ. ΑΛΛΟΣ ΠΕΚΟΣ.

Οἰκοσημὸν Μαρινέλλη.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΗΜΩΝ.

—οοο—

Τὸ παρατιθέμενον οἰκόσημον ἀνήκει τῇ ἐξ Ἰταλίας καταγομένη οἰκογενείᾳ Μαρινέλλη (Marinelli). Φέρει δὲ ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ σταυρόν, καὶ ὠνθεν τοῦ στέμματος πῖλον ἱερατικόν μετ' ἐκατέρωθεν θυσάνους, δηλοῦντας τὸν ἀτομικὸν βαθμὸν τοῦ πρώην ἐπισκόπου τῆς ἐν Θήρᾳ Δυτικῆς ἐκκλησίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

—οοο—

Ὁ Κ. Κ. Παπαβήρηγπουλος, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθρους ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ὀθωνος καὶ συνεργάτης ἡμῶν, ἤρξατο τῶν χειμερινῶν αὐτοῦ παραδόσεων διὰ τοῦ ἀρχολοῦθου εἰσαγωγικοῦ λόγου.

Κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος θέλομεν συζητηθῇ τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἥτοι τὴν συνήθως λεγομένην Βυζαντινὴν ἱστορίαν.

Καὶ ἐπιστημονικὸς καὶ ἐθνικὸς λόγος, δι' οὗ ὀφειλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν ἰδιόχουσαν προσοχὴν εἰς τοῦτο μάλιστα τὸ μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθρους, ἔλθον πολλάκις ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω ἀλλὰ δὲν νομίζω περιττὸν νὰ ἐπιληφθῇ καὶ αὐτὴς ἐπὶ μικρὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης κατὰ τὴν παρούσαν εἰσαγωγικὴν ἀρῶσιν, τοσούτω μᾶλλον, ὅσω νεώτατόν τι σύγγραμμα, ἐν Εὐρώπῃ ἐκδοθὲν, περὶ μίαν τῶν κυριωτέρων ἐποχῶν τῆς περιόδου ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, παρέχει ἡμῖν τὴν θλιβεράν ἀποδείξιν, ὅτι αἱ περὶ αὐτῆς προλήψεις τοῦ δυτικοῦ κόσμου οὐ μόνον δὲν ἠλαττώθησαν, ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν πολλαπλασιάζονται μᾶλλον καὶ ἐπιτείνονται.

Τὸ σύγγραμμα, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἐξεδόθη πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τοῦ Κ. Πιρὲ, ἐπιγράφεται δὲ ἱστορία τῆς πρώτης σταυροφορίας (α), καὶ σύγκειται ἐκ δύο τόμων. Ἐκαστος ἐννοεῖ μετὰ πόσης περιεργίας ἐλάβομεν ἀνὰ χεῖρας τὸ βιβλίον τοῦτο, μετὰ τοσαύτα μεγάλα καὶ ὀνόμαστὰ ἔργα περὶ τοῦ κρισίμου ἐκεῖνου τοῦ μεσαιωνικοῦ κόσμου γεγονότος, κρισίμου ἰδίως διὰ τὴν τύχην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθρους. Περὶ τοῦ βιβλίου νὰ ἐξείσωμεν τί ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον περὶ αὐτοῦ εἴπω. Ὁ συγγραφεὺς ἐπαγγέλλεται πρὸ πάντων ὅτι ἱστορήσῃ λεπτομερέστερον τὰ πράγματα, διότι περὶ μόνος τῆς πρώτης σταυροφορίας ἔγραψε δύο τόμους, ὃν ἕκαστος περιλαμβάνει πεντακοσίας σελίδας, ἐνθ' ὃ μὲν Γάλλος Michaud περὶ ὅλων τῶν σταυροφοριῶν τέσσαρας μόνον συνέταξεν, ὃ δὲ Γερμανὸς Wilken, ὃ ἐπὶ πολυτιμότεραν ἱστορίαν τῶν σταυροφοριῶν συγγράψας, τριακοσίας μόνον σελίδας τοῦ πρώτου τόμου ἀφιερῶν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῆς πρώτης σταυροφορίας. Ὁ συγγραφεὺς εἶχε πρὸς τούτοις νὰ φωτισθῇ ἀπὸ οὐκ ὀλίγων ἐγγράφων, τὰ ὅποια ἦσαν ἀγνωστα εἰς τοὺς προκάτοχους αὐτοῦ, καθὼς ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθέντα. Καὶ μέγιστος μὲν ὠφελὴς ἀπὸ τῶν πλεονεκτημάτων τούτων, τῆς τε πλειοτέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ τῆς εὐρέσεως πηγῶν νεωτέρων, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξείσωμεν περὶ δὲ τοῦ τρόπου καὶ ὃν παρέστησε τὸ τῶν Ἑλλήνων πολιτεῖα κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης σταυροφορίας καὶ καθ' ὅλας τὰς περιπετείας αὐτῆς, εἰς ὃ ἰδίως ὀφειλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ οὐ μόνον ἐπανέληφθησαν ἀπασαί αἱ θρυλούμεναι περὶ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τῆς ὁλῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς τῶν χρόνων ἐκείνων συκοφαντίαι, οὐ μόνον ἀπεσιωπῆθησαν τὰ πλεῖστα τῶν γεγονότων, ἀτινα φυσικῶν ἦτο νὰ ἐμπονήσῃ τὴν ἐλλογιωτέραν δυσπιστίαν εἰς τὸν μονάρχην τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς περιστάσεις ἐξετέθησαν πολὺ δυσμενέστερον ἢ ἐν πάσαις ταῖς προ-

ηγούμεναις συγγραφαῖς. Δὲν πρόκειται, ἐννοεῖται, οὐδὲ κατὰ τοῦτο ἐνταῦθα νὰ δώσωμεν ὁλοσχερῇ τοῦ βιβλίου ἀνάλυσιν· ἀλλὰ ἐν ἀντὶ πολλῶν λαμβανόμεν γενοῦς ἐπιτήδειον, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, νὰ καταδείξῃ τὸ ὅλον τῆς συγγραφῆς πνεῦμα.

Ἄπαντες οἱ δυτικοὶ ἱστοριογράφοι ἡξίωσαν, ὡς γνωστὸν, ὅτι τὰς σταυροφορίας προσεκάλεσαν αἱ τῶν Ἑλλήνων πρεσβεῖαι καὶ ἱκεσίαι· ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, λέγουσιν, ἀπειλοῦντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπεμύσε πρὸς τὸν Πάπαν πρέσβεις, ἐπιτετραμμένους νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῶν Λατίνων, καὶ μικρὸν πρὸ τῆς πρεσβείας ταύτης εἶχε ἀποσταλῆναι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως αἰτήσεις, δι' ὧν ἐκτραγώδησας τὰς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατακτήσεις τῶν Τούρκων, προσέτρεπε τοὺς ἱππότες καὶ τοὺς βαρῶνους νὰ δρᾶμωσιν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολλὰ καὶ θαυμάσια εἰς ἀμοιβὴν αὐτοῖς ὑποσχόμενος. Τὴ ζήτημα τοῦτο εἶναι σπουδαῖον. Καὶ μὲν, καὶ ἂν ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός ἐξήγησε τῶντι τὴν ἐπικουρίαν τῶν Λατίνων, πάλιν δὲν ἤθελον εἶναι δεδικαιολογημένοι πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλέως καταγορίαι ἐνεκα τῆς δυσπιστίας ἣν ἐπαδείχτο πρὸς τοὺς σταυροφορικοὺς στρατοὺς, ἰδίως δ' ἐνεκα τῆς ὑποχρέωσιν ἣν ἐπέβλεπεν αὐτοῖς, νὰ ἀμύσῃσι πῶσιν πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ ὑποσχεθῶσιν ὅτι δὲν θέλουσιν σφετερισθῇ τὰς πόλεις καὶ χώρας ὅσας θέλουσι κατακτήσει ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ, λαθόντες ἀμοιβὴν ἀποχρᾶσιν τῶν ἀγῶνων αὐτῶν καὶ ἀναλωμάτων θέλουσιν ἀποδώσει τῷ βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων τὰς κτήσεις ἐκεῖνας. Διότι ὁ ζήτημα ἐπικουρίαν τινὰ δὲν ἔπεται ἐν τούτῳ ὅτι ἤρπαι καὶ νὰ ἀνέχῃται σφοδρωτάτας ἐν τῇ γῶρᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐπικουρίων δυνάμεων, αἷς διέπραξαν οἱ σταυροφόροι, καὶ πρὶν εἰσέτι φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν· δὲν ἔπεται ὅτι, θεωρῶν τοὺς ἐπικουρούς ἀναφανδὸν ἐπιβουλευομένους αὐτὴν τοῦ Κράτους τὴν ὑπαρξίν, ὀφείλει ἀπρακτῶν ν' ἀπειδέχῃται τὴν ἰδίαν καταστροφὴν· δὲν ἔπεται πρὸ πάντων ὅτι ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ ἅπαντα τοῦ ἰδιοῦ κράτους τὰ συμφέροντα ὑπὲρ τῶν ἐπικουρίων, ἐνθ' ὅ μάλιστα οὐδὲν ἡδύναντο οὗτοι νὰ καταρθώσωσιν ἀνευ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ καὶ συλλήψεως. Ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ Ἀλεξίου ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται πολὺ εὐκολώτερον, μᾶλλον δὲ ὅτι αὐτοδικαίως οὕτως εἰπεῖν, ἀκυρῶνται πᾶσαι αἱ περὶ τῆς ὀλίγης αὐτοῦ προθυμίας κατηγορίαι, ἐὰν ἀποδειχθῇ, ὅτι αἱ σταυροφορικοὶ στρατοὶ ἀλλήλοι, αἰσθόμενοι, αὐτογνομῶνως, ἐνέδωκαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἐπὶ γελλόμενοι μὲν τὴν λύτρωσιν τῶν ἀγίων τόπων, ἐν τῇ μεταξὺ δὲ εἰς πολλὰς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος παρεκτερεόμενοι δυνάμεις καὶ ἐπιβουλὰς, ὥστε πλείστου λόγου εἶναι νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν ἀληθεύουσιν τῶντι αἱ πολυθρύλητοι ἐκείναι περὶ ἐπικουρίας ἱκεσίαι καὶ δεήσεις.

Ὅτε πρὸ τινῶν ἐνιαυτῶν ἐγγράψα μικρὸν τι δοκίμιον περὶ τῆς πρώτης σταυροφορίας (α), ἐτόλμησα

(α) Histoire de la première croisade, par J. H. A. Payré, ancien magistrat. Avec plans et cartes itinéraires. 1859.

(α) Ἰδ. Πανδ. φυλλοδ. 89 καὶ 90 σελ. 424 καὶ 488.

νά ἐκφέρω τὴν γνώμην ὅτι θεωρῶ ὅλος ἀνυπόστατον τὴν ὑπαρξίν τῶν διαβοήτων τούτων ἱεσιῶν καὶ ἐπιστολῶν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους, οὓς θέλω ἀπλῶς συγκεφαλαιώσαι ἐνταῦθα. Ἐν πρώτοις οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι οὐ μόνον ἐπιστολάς ἱκετηρίους καὶ πρεσβεϊκὰς παντάπασιν δὲν ἀναφέρουσιν, οὐ μόνον παριστάσι τὴν σταυροφορίαν ὡς γενομένην ἐπὶ τῇ αὐθαριότητι κληρύκου τοῦ ἐρχομένου Πέτρου, ἀλλὰ καὶ ὡς ὅλος ἀπροσδόκητος καὶ ἐκ πρώτης ἀφ᾽ ἑκτασίας ὁρίαν θεωροῦσι τὴν τῶν Φραγκικῶν στρατευμάτων ἐπέλευσιν. Πρὸς τοῦτον ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ὅστις πρὸ δεκαετίας μάλιστα εἶδεν ἕνα τῶν ἰσχυρότερων ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τὸν Ροδόλφον Γισκάρδον, ἐπελθόντα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βοημούνου ἐπὶ τὴν κατὰ κράτος ἀπάντος σχεδὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέρους τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ μετὰ πολυτελεῖς ἐργασίας ἀγῶνας μάλιστα εἶχε κατορθώσει ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ φοβεροῦ τούτου κινδύνου, δὲν ἦτο πιθανὸν ὅτι ἐμελλε νὰ διανοίξῃ ἰδίαις χερσὶ δι' ἱεσιῶν καὶ πρεσβεϊῶν τὰς πύλας τοῦ κράτους αὐτοῦ εἰς τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ἀτίθασσα στίφη καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους ἐπιβούλους ἡγεμόνας καὶ τοῦτο τόσῳ ὀλιγώτερον πιθανόν, ὅσοι ὁ ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κίνδυνος ἦτο μὲν μέγας, οὐχὶ ὅμως οἷος κατ' ἄλλας πινὰς προηγουμένης ἐποχῆς, οἷος λ. χ. περὶ τὰ τέλη τῆς ζ' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἡ' ἐκατονταετηρίδος. Τότε οἱ Μωαμεθανοὶ ὁμοφρονούντες καὶ ὑπὸ ἕνα τεταγμένῳ ἡγεμόνι, ἐπανειληγμένως ἐπολιορκῶσαν αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τότε ὁμοῦς τὸ ἑλληνικὸν κράτος, καὶ τοὶ ἀνασειόμενοι ὑπὸ φοβερᾶς ἐθνολογικῆς καὶ θρησκευτικῆς κρίσεως, κατ' ὁρμήσαν οὐδὲν ἥττον ἀνευ ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας ν' ἀπαλλαγῇ οὐκοῦν τῶν πολεμίων. Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς ια' ἐκατονταετηρίδος, καθ' ἣν διπλασιᾷ ἐποχὴν ὁ Ἀλέξιος λέγεται ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ καὶ ταπεινῶς ἐπικαλεσάμενος τὴν ξενικὴν ἐπικουρίαν, ὁ μὲν Μωαμεθανισμὸς ἦτο διηρημένος καὶ ὑποδωρημένος εἰς πολλὰς ἡγεμονίας διχονοῦσας πρὸς ἀλλήλας θρησκευτικῶς τε καὶ πολιτικῶς, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ἐκάθητο ἀνὴρ ὅστις οὐ μόνον συνεπύκνωσεν ἀπάσας τοὺς ἔθνους τὰς δυνάμεις εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδεύοντος ἀνεδείχθη νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰς ἐπ' ἀγαθῷ, διότι εἶχεν ἤδη παγώσει τὸ κατὰ τὴν Εὐρώπην κράτος ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τοῦ Βυζαντίου, εἶχεν ἀναγκάσει τοὺς Νορμαννοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, εἶχεν ἀποκορύψει τοὺς Πατρινάκτας καὶ τοὺς Κομάνοους, εἶχε καταβάλλει τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις, εἶχε καταστρέψει τὸν μέγαν πειρατὴν Ζαχάρην, καὶ εἶχε περιστείλει ὅπως αὐτοὺς τοὺς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Γούρκους, ἀφ' οὗ δ' ἀπαλλάγη τῶν ἄλλων περιπεσασμένων, ὁ Ἀλέξιος ἠδύνατο ὁμολογουμένως νὰ καταφέρῃ καὶ οἰσθεν πληγὴν ἐπὶ καιριωτέραν κατὰ τὸν πρὸς Ἀνατολὰς πολεμίων, οἵτινες ἄλλως τὲν δὲν ἦσαν, ὡς προείπομεν, ὅσοι ποτὲ ἰσχυρότεροι, ἀλλὰ μάλλον ὥς ποτε ἀσθενεῖς. Ὅθεν, ἐπαναλαμβάνομεν, οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν τηλι-

κοῦτος φόβος, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τὸν βασιλέα νὰ ζήτησιν τὴν ἐπικουρίαν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους, καὶ ἐξ ὅλης τῆς πατρίδος ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς οἰκείας πείρας ἦν προσφάτως εἶχε λάβει, συνείθισε νὰ θεωρῇ ὡς ἐπικινδυνότερους καὶ αὐτῶν τῶν ἐξ Ἀνατολῆς πολεμίων. Ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἡ ἐπιστολὴ ἢ ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β' λέγεται γράψας πρὸς Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ 1097, ἵνα ἀναγγεῖλῃ αὐτῷ τὴν περὶ σταυροφορίας ἀπόφασιν καὶ τὴν τῶν πρώτων σταυροφόρων ἀναχώρησιν, καθίστησιν ἀναμφίβολον ὅτι οὐδεμία προηγήθη τοῦ γεγονότος αἰτήσεως καὶ πρεσβεΐας. Τῶντοι, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ὅπως δίδει αὐτὴν ὁ Βαρώνιος, πρῶτον μὲν ἀναγγέλλουσα εἰς τὸν Ἀλέξιον τὴν ἐν Κλερμοντί τῆς Ἀρουερίας γενομένην ἀπόφασιν, τοῦ νὰ κηρυχθῇ πόλεμος κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, οὐδόλως ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην συνετέλεσε πρεσβεΐα καὶ αἰτήσις τοῦ Ἀλεξίου, ὅπερ ἐν τούτοις ἦτο φυσικώτατον νὰ λαμβῇ, ἂν ἀληθῶς ὑπῆρχεν αἰτήσις καὶ πρεσβεΐα. Ἐπειτα δὲ μετὰ τὴν ἀπαρτίμωσιν τῶν ἀπερχομένων στρατῶν καὶ ἡγεμόνων, αὐταῖς λέξεσιν ἐπιφέρει· «Αἱ ἀπειροὶ αὗται πολεμικαὶ παρασκευαὶ τούτου καὶ μόνου προσδεδόνται, νὰ τύχωσιν οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι στρατοὶ ἐν τῷ κράτει σου τῆς ἀναγκαίας βοήθειας καὶ προμήθειας. Ὅθεν παρακαλῶ σε θερμότατα ν' ἀναδειχθῇς τὸ ἐπὶ σοὶ εὐνοῦστατος εἰς τὸν δίκαιον τοῦτον καὶ ἐνδοξόν πόλεμον» καὶ τοὶ δὲ οὐδόλως ἀμφισβῆλω ὅτι οὕτω θέλει πράξει, ἠθέλησα ὅμως νὰ πληροφρηθῇ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων ὅτι ἡ συνδρομὴ σου θέλει εἶναι τὰ μάλα εὐάρεστος εἰς ἐμέ τε καὶ εἰς ἅσας τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν. Ὁ ἐρωτώμενος ἤδη ἂν προηγήθησαν τῶντοι τῆς ἐκστρατείας πρεσβεΐαι καὶ ἱκετήριαι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλεξίου, ἂν ἡ σταυροφορία ἀπεφασίσθῃ καὶ ἐνηργηθῇ ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ βασιλέως τούτου, ἦτο δυνατόν ὁ Οὐρβανὸς Β', ἐν ταύτῃ μάλιστα τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῇ περικοπῇ, νὰ ἀποσιωπήσῃ τὸ γεγονός τούτου; Ὁ Οὐρβανὸς παρακαλεῖ θερμότατα τὸν βασιλέα νὰ συντρέξῃ τὸ κατὰ δύναμιν τοὺς σταυροφόρους· ἀλλ' ἂν οἱ σταυροφόροι προσήρχοντο ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ βασιλέως, ὁ Οὐρβανὸς δὲν εἶχε χρεῖαν νὰ παρακαλῇ αὐτὸν θερμῶς ἵνα ἀναδειχθῇ πρὸς αὐτοὺς εὐνοῦστατος, ἀλλ' ἠθέλει βεβαίως ὑπομνήσει αὐτῷ ὅτι καθῆκον αὐτοῦ ἱερώτατον ἦτο νὰ συντελέσῃ παντὶ σθένει εἰς τὴν εὐδωσιν ἐπιχειρήματος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς πρῶτος διὰ τῶν αἰτήσεων αὐτοῦ καὶ τῶν πρεσβεϊῶν προεκάλεσεν.

Οὕτε λοιπὸν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, οὕτε ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β', ἀναφέρουσι πρεσβεΐας καὶ ἐπιστολάς τοῦ Ἀλεξίου καὶ πρὸς τοῦτοις πλείστοις εἶχε λόγους ὁ Ἀλέξιος ἵνα μὴ προσκαλέσῃ τὴν ἐπὶ μὴ βασιλῆα Φράγκων, οὐδὲ ὑπῆρχεν ὁ ἀπὸ τῶν Γούρκων κίνδυνος τηλικούτος, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Ἀλέξιον νὰ λησμονήσῃ ὅσας ἀφορμὰς εἶχε δυσμενεῖς καὶ δυσπιστίας πρὸς τοὺς δυτικούς.

Καὶ ὅμως ἅπαντες οἱ ἱστορικοὶ τῆς Δύσεως, ὡς προείπομεν, ἀξιοῦσιν ὅτι ἡ σταυροφορία ἐγένετο ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Ἀλεξίου. Ποὺ στηρίζονται; Ὁ

μοναχὸς Γουιζέρτος δίδει εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον, κεφ. β, τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης Historia Hierosolimitana τὸν περιλήψιν ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξίου πρὸς Ροδόλφον, τὸν κόμητα τῶν Φλάνδρων. Ὁ δὲ Thesaurus novus anecdotorum τοῦ Μαρτίνου καὶ τοῦ Δυράνδου περιέχει ὁλόκληρον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὸ κείμενον, ὅπερ μετ' ἐλαχίστων τινῶν τροπολογιῶν ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκδοτῶν εἰς τὴν Amplissima collectio. Αὗται εἶναι αἱ μόναι σωζόμεναι περὶ τῶν πολυβυλλήτων ἐκείνων ἐπιστολῶν μαρτυρίαι. Ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται περιέχουσιν ἐν αὐταῖς πολλὰ τὰ καταδεικνύοντα, ὅτι ἀνυπόσταται εἰσι καὶ βραδύτερον ἐπινενοημένοι. Ἐνθ' ὃ κείμενον τῆς Amplissima collectio, ἐλάχιστον, ὡς εἴπομεν, διαφέρει τοῦ ἐν τῷ Θεσαυρῷ κειμένου, ὥστε οὐδεὶς ποτε ἀμφισβῆλεν ὅτι μία καὶ ἡ αὕτη εἶναι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς συλλογαῖς ἡ ἐπιστολὴ, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἰς μὲν τὴν μίαν τῶν συλλογῶν φέρει τὴν χρονολογίαν τοῦ 1100, ἥτις εἶναι ματαγενεστέρα τῆς πρώτης σταυροφορίας. Ἄν ἡ ἐπιστολὴ ἦτον ἀναμφισβήτητος, πῶς ἦτο δυνατόν οἱ αὐτοὶ ἐκδοταὶ νὰ ἀποδώσωσιν αὐτῇ δύο διαφόρους χρονολογίας, ἐξ ὧν ἡ μία μάλιστα, ἡ τελευταία, παρίσταιται τὴν ἐπιστολὴν ἐρχομένην κατόπιν ἑορτῆς;

Παρακτὸς τούτου, ἡ παρὰ τοῦ Γουιζέρτου διδομένη περιλήψις, καὶ τοὶ περιλήψεις, περιέχει λεπτομερείας τινὰς, αἵτινες παραδόξως δὲν ἀναφαίνονται ἐν τῷ ὁλόκληρῳ κειμένῳ. Ἰδίως δὲ ἡ περιλήψις περιλαμβάνει περικοπὴν τινα, δι' ἧς ὁ αὐτοκράτωρ ἔλεγε δῆθον, ὅτι ἂν τὸ κλέος τοῦ νὰ σώσωσι τὴν νέαν Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἀπειλοῦσας αὐτὴν καταστροφῆς δὲν ἤθελον ἀρκέσῃ εἰς τοὺς δυτικούς, μεθέτωσαν ὅτι θέλουσιν εὖρεϊ ἐνταῦθα τὰς ὀριαιότερας γυναῖκας προθύμους νὰ ἀποζημιώσωσιν αὐτοὺς διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν καὶ τοὺς κινδύνους. Αὕτη λοιπὸν ἡ αἰσχρὰ περὶ τῶν ἑλληνίδων περικοπὴ τῆς περιλήψεως οὐδόλως ἀναφαίνεται ἐν τῷ κειμένῳ· τὸ δὲ περιεργότερον, αὐτὸς ὁ δίδων τὴν περιλήψιν Γουιζέρτος εἶχεν ἤδη ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι τὸ κάλλος τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν δὲν εἶναι τοιούτον, ὥστε ἐνεκα αὐτοῦ στρατὸς ὅλος νὰ κινήσῃ ἀπὸ τῆς Γαλλίας· νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Θράκην. Καὶ πρὸς τὸν λοιπὸν, ὅτι οἱ συντάξαντες βραδύτερον τὸ ὅλον τῆς ἐπιστολῆς κείμενον ἐθεώρησαν ὀρθὴν τὴν παρατήρησιν τοῦ Γουιζέρτου, καὶ παρέλιπον ἐν τῷ συνθέματι αὐτῶν τὴν περικοπὴν ἐκείνην· πρῶτον, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς συνετάχθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ ὅχι ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶναι πλάστον καὶ ὅχι γνήσιον. Καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· ὅχι μόνον ἡ προαναφερθεῖσα περὶ τῶν ἑλληνίδων περικοπὴ εἶναι τοσοῦτον αἰσχρὰ, ὥστε ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν βασιλέα ἑλληνα, καὶ μάλιστα τὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν, εἰπόντα ἢ γράψαντα τι τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μέρη, τὰ ὁποῖα οὐ μόνον καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν γνώμην ἐπιστημοτάτων ἱστορικῶν δυτικῶν, δυσκόλωτατα ἢ δύναντο νὰ γράψῃ ἑλλην βασιλεὺς· οἷον α' ὅτι προτιμῶ νὰ ὑποταχθῶ μάλλον εἰς τοὺς Λατίνους ὑμᾶς,

ἢ εἰς τὰς τῶν Ἑθνικῶν καταπίσεις· ἢ καὶ πάλιν κατωτέρω, α' ὅτι προτιμότερον ἢ Κωνσταντινουπόλιν νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας ὑμῶν ἢ εἰς τὰς τῶν Ἑθνικῶν χεῖρας· ο' διότι τῶντοι ὅν ἐν ἔτει 1183 ὅτε τὸ δ. λον κράτος περιωρίζετο εἰς μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἥτις καὶ αὕτη εἶχεν ἤδη πανταχόθεν πολιορκηθῇ ὑπὸ τῶν ἀπειραρχήμων σιτῶν τοῦ Μωαμεθ Β', οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπέμενον κηρύττοντες ὅτι προτιμῶσι νὰ ἰδῶσι τὸν Τούρκον εἰσελαύνοντα εἰς τὴν πρωτεύουσάν ἢ τὸν Καβαλακισμὸν ἐν αὐτῇ ἐνθρονιζόμενον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν ἀντίθετον ἐξέφερον ἀρχὴν περὶ τὰ τέλη τῆς ια' ἐκατονταετηρίδος, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ κράτος πλείστας ἐσώξεν ἐπὶ δυνάμεις, ἢ δὲ προτιμῶσιν αὐτοῦ πολὺ ἀπῆχεν ἐπὶ τοῦ νὰ πολιορκηθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

(᾿Επεται τὸ τέλος).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΡΘΜΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΕ

ὑποβρυχίου διώρυγος.

—οοο—

Ἀπὸ τὰ τέλη εἰσέτι τῆς ληξάνσης ἐκατονταετηρίδος ἐπενοήσαν τινές, μάλιστα ὁ γάλλος μηχανικὸς Ματθαῖος, σχέδιον ὑποβρυχίου διώρυγος θαλάσσης εἰς ἄμμεσον συγκαίνωσιν τὴν Γαλλίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ σχέδιον τοῦτο ὑπεβλήθη τὸ 1802 τῷ τότε ὑπάρχοντι τῆς Γαλλίας Ναπολέοντι, ἀλλ' ἐνεκα τῶν δυσχερῶν περιστάσεων ἐμεινεν ἀτελεσφόρητον. Ἀκολούθως ἐπενοήθη ἄλλο σχέδιον ὑπὸ τοῦ Φάβρου, ὀλίγον ὅμως διαφέρει τοῦ προγενεστέρου. Τὸ δὲ 1846, ὁ Φραγκὸς καὶ Τεσσέρος ἐνασχοληθέντες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπέδειξαν τὸ εὐκατόρθωτον τοῦ ἔργου· οὐχ ἥττον ἀπέδειξαν αὐτὰ τοῦτο καὶ ὁ Παύρος πρότερος μάλιστα νὰ κατασκευασθῇ ἀντὶ διώρυγος θάλας ὑποβρυχίου ἐπὶ τοῦ πυθμένου τῆς θαλάσσης, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ παραλίου τῆς Γαλλίας μέχρι τοῦ ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας. Καὶ τὴν κατασκευὴν ταύτην θεωρεῖ εὐκατόρθωτον διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἐπινοηθέντων ὑποβρυχίων πλοίων. Ταῦτα ὅμως καὶ διάφορα ἄλλα σχέδια ἦσαν πάντη ἀτελῆ ὡς βασιζόμενα ἐπὶ μὴ ἀκριβοῦς γεωλογικῶν εἰδήσεων. Ἐπομένως ἀσχοληθεὶς ἐσχάτως ὁ Κ. Θωμᾶς δε Ταμόνδος εἰς τὴν ἀκριβοῦς τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος θέσεων γεωλογικὴν ἐρευναν ἀπέδειξεν ἐπιστημονικώτερον τὸ εὐκατόρθωτον τοῦ ἔργου, καὶ ὑπέβαλεν ἀκριβέστερόν τι σχέδιον τῷ αὐτοκράτορι Ναπολέοντι, ὅστις διόριτας ἐπιτροπὴν ἐξ εἰδημόνων ἀνδρῶν, οἱ οἱ ΚΚ. Πλίας ὁ δε Βωμόντος, Κόμβος, Μαλλέτος, Ρενώδος καὶ Κέλλερος, ἵνα ἐξετάσωσι τὰς θέσεις καὶ τὰ σχέδια καὶ ἐπιφέρωσι γνώμην, ἀπεφάνθησαν καταφατικῶς, ὥστε δὲν λείπεται ἢ νὰ ἰδῶμεν τὴν ἐκτέλεσιν. Κα-

τὰ τὸ σχεδίων τοῦτο, ἡ διώρυξ θέλει ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γρινέζου τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ Βαστιλίας τῆς Ἀγγλίας, μεταξὺ δούρου καὶ Φολωττόνης. Ἐν μέσῳ δὲ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, εἰς ἴσην σχεδὸν ἐκατέρωθεν ἀπόστασιν, ὑπάρχει ὁραλὸς τις γνωστὴ ὑπὸ τῆν ὀνομασίαν σκόπελος Βάρονς· ἐπὶ τῆς ὑψάλλου ταύτης θέλει σχηματισθῇ ἐντέχνως λιμὴν μὲ προκυμαίων καὶ περιούλιον συγκοινωνούν μετὰ τῆς ὑποδρυχίου διώρυγος δι' εὐρυχώρου κλίμακος ἀγούσης ἀπὸ τὸ περιούλιον τοῦ λιμένος εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς ὑποδρυχίου διώρυγος ὅπου θέλουσιν εἰσελθεῖ εὐρύχωροι ἀποθῆκαι, χρησιμεύουσαι εἰς σταθίδν τῶν περιηγητῶν, καὶ ἀποταμίευσιν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ λιμένος καὶ τῆς ξηρᾶς θέλουσι σχηματισθῇ δύο ἐντέχνως ἐκδοταί, ἐφ' ἑκάτερου τῶν ὁποίων θέλει οἰκοδομηθῇ πύργος συγκοινωνῶν μετὰ τῆς ὑποδρυχίου διώρυγος, ὅπως διευκολύνεται ἐν αὐτῇ ἡ κυκλοφορία τοῦ ἀέρος, ἥτις θέλει διευκολύνεται καὶ δι' ἄλλων ἐντέχνων μέσων. Ὁ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ταύτου ἀπαιτούμενος καιρὸς ὑπολογισθῇ εἰς ἑξ ἔτη, ἡ δὲ ἀπαιτούμενη δαπάνη εἰς 170 ἑκατομμύρια φράγκων. Ὁρα Etude pour l'avant-projet d'un tunnel sous-marin entre la France et l'Angleterre, reliant sans rompre charge les chemins de fer de ces deux pays. Ligne de Grinier à Cartiware. Paris, 1887. Ἐσχάτως δὲ ἄγγλος τις μηχανικὸς ὁ Κ. Βούδος ἐπρότεινε τὴν κατασκευὴν, ἀντὶ ὑποδρυχίου διώρυγος, γεφύρας ἐκτεταμένης ἐν τοῦ παραλίου τῆς Ἀγγλίας μέχρι τοῦ τῆς Γαλλίας· καὶ μολονότι τὰ μεταξὺ διαστήματα τῆς θαλάσσης ἔχουσι βάθος 20 μέχρι 31 ὁργυίων, δὲν νομίζει ἀκατόρθωτον τὸ ἔργον διὰ στηλῶν ἐχουσῶν 300 τετραγωνικῶν ποδῶν βάσιν κατὰ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, καὶ 150 κατὰ τὴν ἐπιφανείαν αὐτῆς, φερουσῶν τόξα ἔχοντα ὕψος 800 ποδῶν ἀνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ὥστε ὑπ' αὐτὰ νὰ διέρχωνται ἀκωλύτως καὶ αὐτὰ τὰ μεγαλύτερα τῶν πολεμικῶν πλοίων. Τὴν δὲ πρὸς κατασκευὴν τῆς τοιαύτης γεφύρας δαπάνην ὑπολογίζει εἰς 750 ἑκατομμύρια φράγκων. (Bl. Boyd's marine viaduct or continental railway bridge between England and France. London, 1888.)

I. ΔΕΚΙΓΓΑΛΛΑΞ.

ΠΑΝΑΘΩΡΑ.

—*—

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΙΣ ἔλθων εἰς τὸν ἀγρόν του ἵνα ἐπιδορῶσθαι ῥῆγμα εἰς φράκτιν τινα, εὖρεν ἐπανερχόμενος τὴν κοιτίδα, εἶδα εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸ μονογενὲς του τέκνον κοιμώμενον, ἀναποδογυρισμένην. Τὰ στρώματα ἦσαν σχισμένα καὶ καθυμαγμένα, καὶ ὁ σκύλος ἦτο ἐκεῖ πλησίον ἐξηπλουμένος. Ἰποθέσας λοιπὸν ὅτι ὁ σκύλος ἔφαγε τὸ παιδίον, ἀμέσως ἤ-

νοιξε τὸ κρανίον του διὰ τινος ἀξίνης ἣν εἶχεν ἀνὰ χεῖρας· ὅτε δὲ ἀνέστρεψε τὴν κοιτίδα, εὖρε τὸ παιδίον σῶον καὶ ὄρεν ὑπερμεγέθη νεκρὸν ἐπὶ τοῦ πατώματος φονευθέντα ὑπὸ τοῦ κυνός, οὗ τινος ἡ πίστις ἦν ἀξία ἄλλης ἀμοιβῆς. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐδίδαξεν αὐτὸν, πᾶσον ἐπικλίνδυνον εἶναι νὰ παραδίδηται τις πολὺ βιαίως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου εἰς τὸ τυφλὸν πάθος του.

ΩΙ Α Η

Εἰς τὴν πανήγυριν τῆς θεομολώσεως τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἀνεγερμένης ἐν Ἀθήναις περὶ τοῦ φιλόγενοϋς Κορίου Σ. ΣΙΝΑ.

—*—

Οὐράνιο φέγγος, Ἐπιστήμη θεία,
Ἐσὺ εἰς τὸ πλάγι τοῦ Σωτῆρος ἦσον,
Ὅταν τοῦ κόσμου ἐμύρφωσε τὰ κάλλη
Θεὸς Σοφός.

Ἐπερίχυσε μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα,
Νομοθετεῖ τὴν θαυμαστὴν ρυθμὸν τους·
Ἰμνολογοῦν τὴν χάριν του αἰώνως
Γῆ καὶ Οὐρανός.

Καὶ εἰκόνα του πλάττει τοὺς ἀνθρώπους,
Ἀκτῖνα τῶν ἀκτῖνων του τοὺς χύνει,
Γενναῖοι νὰ ζοῦν, νὰ χαίρωνται τὴν κτίσιν
Τέκνα Θεοῦ,

Κ' ὅταν θανάτου κοιμηθῶν τὸν ὕπνο
Νὰ ξυπνήσουν ε' τὰ ἀθάνατα λημέρια,
Ἥλιους νὰ ἰδοῦν, καὶ φωτεινοὺς ἀστέρας
Ἄλλου Οὐρανοῦ.

Θεῖα Ἐπιστήμη! οἰκοδομαὶ ναὸν Σου
Φιλόμουσος πολίτης τῆς Ἑλλάδος·
Ταῖς παλαιαῖς ταῖς δόξαις ν' ἀναστήσῃ
ἔχει βουλὴ.

Πρόνοια τοῦ Ἰφίστου, καὶ ψυχαῖς Ἑλλήνων,
Κάτοικοι παλαιοὶ τῶν Ἰλυσίων,
Συνδράμετε τὴν εὐμορφὴν πατρίδα,
Φίλοι πιστοί.

Κάμετε, τὰ μυστήρια τῆς σοφίας
Νὰ ἱερουργοῦν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σίνα
Καλοὶ ἱερεῖς πέλε ἡ φυλή μας νᾶναι
Δόξα τῆς Γῆς.

Δέξου, ὦ καλὲ, τὴν Σαπφικὴν μου ὕμνον,
Τῆς ἀρετῆς σου ἱμνολογεῖ τὸ κάλλος·
Νὰ τὸν δεχθῆς καὶ ὡς πρωτόμαδι γνήσιον
Τῆς νέας φωνῆς.

Ἐν Ἀθήναις,
τὴν 2 Αὐγούστου 1889.

Γ. ΤΕΡΤΖΕΤΗΣ

ἀρχιεργάτης τῆς βουλῆς.

Τὸ μέτρον κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ᾠδῆς
ἡ Ποικιλίσθρον' ἀθάνατ' ἀφραδίτα.